

శ రిత్తి ప్త
శ్రవ్యనాటికలు
(గేయాత్మకములు)

స్వర్ణోత్సవ సంపుటాలు :

కృష్ణపక్షము

పర్వత

శర్మిష్ట

దశుర్దాసు

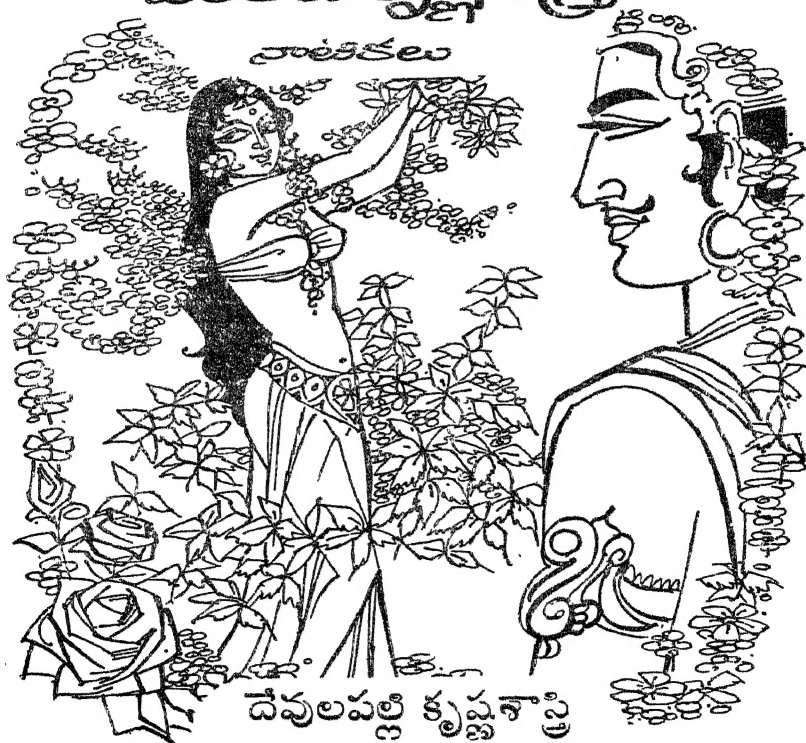
తిరుప్పావై

మేఘమాల

శర్మిష్ఠ

దేవులపల్లి
వేంకట కృష్ణశాస్త్రి

నాటకము

దేవులపల్లి కృష్ణశాస్త్రి
సన్మానసంఘ ప్రచురణ

SARMISHTA

Krishna Sastri's Plays

(All broadcast by

All India Radio)

© Devulapalli Venkata Krishna Sastri

Golden Jubilee

(First) Edition :

January 1975

Published by

DEVULAPALLI KRISHNA SASTRI

SANMAANA SANGHAM, MADRAS.

Printed at

FREEDOM PRESS,

Madras-600021.

Cover Design :

BUJJAI

Price :

Rs 8-00

ప్రాప్తిస్థానం :

కృష్ణశాస్త్రి సన్మానసంఘం
ప్రచారకార్యాలయం,
14, సుంకురామచెట్టి స్ట్రీట్.
మదరాసు-1.

అశ్వీయుడూ

ఆప్తమిత్రుడు

శ్రీ బెజవాడ గోపాలరెడ్డికి

మనది ఒకేఒక సంస్కార సమాజం - మనం
ఒకేరకపు సాహితీకుటుంబంలో వారం, గురు
దేవుని అంతేవాసులం - కనుక దగ్గరచుట్టాలం.

ఈ చుట్టరికం దాదాపు అర్ధశతాబ్దినుంచి నిలబడి
వస్తూంది. నా పద్యాలంటే, గేయాలంటే మీ
కేత ఇష్టమో నాకు తెలుసు, మీకు తెలుసు.

మీ రెట్టి రసజ్ఞులో, కవులో నాకు తెలుసు.

మీరు పోరగా పోరగా ఇప్పటికి ఇవిగో శర్మిష్ఠ
మొదలైన నా నాటికలు :

ఇందులోని నాటికలు :

శర్మిష్ఠ

కృష్ణాష్టమి

యమునావిహారి

ఏడాదిపొడుగున

గౌతమి

వేణుకుంజం

కవితా స్వర్ణోత్సవం

శ్రీ కృష్ణ శాస్త్రిగారికి 77 నిండాయి. అయితే వారి కలానికి ప్రౌఢయౌవనం వచ్చిందిగాని, వృద్ధాప్యం రాలేదు. వయసు పైబడుతున్న కొద్దీ వారి మనసుకు వైశాల్యం, భావనకు పదను పెరుగుతున్నాయి. ఆయన వ్రాసిన ప్రతి వాక్యమీద, ఆయన ప్రత్యేకముద్ర ఉంటుంది. తెలుగు నుడికి జిలుగూ వెలుగూ సంతరించి, తెలుగుకవితను క్రొత్త వుంతలు త్రొక్కించిన వైతాళికులలో శాస్త్రిగారు ప్రముఖులు. భావకవితోద్యమానికి వారు ప్రవక్తలు. ఆ నవ్య కవితారీతికి ఒరవడి వారి 'కృష్ణపక్షము.'

'కృష్ణపక్షము' 1925 లో వెలువడింది. ఇప్పటికి 50 ఏండ్లక్రితం. ఒకవిధంగా ఆ ప్రచురణ నవ్యకవితకు నాంది. అందువలన, 1975 కృష్ణ శాస్త్రి కవితకేగాక, ఆధునిక కవితావిర్భావానికి స్వర్ణోత్సవం. ఈ సందర్భాన్నే ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వం తెలుగు సాహిత్య వికాస వత్సరం"గా ప్రకటించి ఉండడం ఒక విశేషం - ఆ కారణంచేత శ్రీ శాస్త్రిగారిని తగువిధంగా సత్కరించాలని

కొందరు మిత్రులం, ఆరాధకులం, కలిపి, ఒక సన్మాన సంఘంగా ఏర్పడ్డం.

కవిసత్కారం అనేకవిధాలు. వెనుకటి యుగంలో రాజులు, జమీందార్లు, తమ ఆస్థానాల్లో పండితసమక్షంలో వారిచేత కవితాగానం చేయించి, వారికి, మెచ్చుకోలుతో పాటు, ధనకనక వస్తువాహనాలు సమర్పించి గౌరవించే వారు. 'రాజయుగం' పోయింది. 'ప్రజాయుగం' వచ్చింది. రచయితలను కొంతవరకు కేంద్రప్రాంతీయ ప్రభుత్వాలు ప్రోత్సహిస్తున్నాయి, గౌరవిస్తున్నాయి. రసజ్ఞులైన పౌర ప్రముఖులు అక్కడక్కడ కవులకు, కథకులకు, పండితులకు, నాటకకర్తలకు సన్మానాలు ఏర్పాటు చేస్తున్నారు. పూలమాలలు, దుక్కాలువలు మొదలుకొని, 'పర్పు'లవరకు సమర్పించి రచయితల యెడల తమ గౌరవాదరాలు తెలియ పరచుకుంటున్నారు.

శ్రీ కృష్ణకాత్రిగారిని, ఈ స్వర్ణోత్సవసందర్భంలో ఏవిధంగా సత్కరించాలన్న ప్రశ్న చర్చకు వచ్చింది.

తెలుగు సాహిత్యరంగంలో విలువలు తారుమారయి పోతున్న ఈ దినాలలోకూడా, మారని విలువ శ్రీ కృష్ణ కాత్రిగారు. వారి సినిమాపాటలకుకూడా సాహిత్యగౌరవం ఉంది. అయితే వారి 'కృష్ణ పక్షము - ప్రవాసము - ఊర్వశి' గాని, ఆ తరువాత రచించిన వందలాదిపద్యాలు, భావగీతాలు, పాటలు, రేడియోనాటికలు, యక్షగానాలు, ప్రసంగాలు, వ్యాసాలుగాని ఈనాడు తెలుగునాట గ్రంథాలయాలలోనైనా

దొరకవు. అభిమానులనోట ఏ వేదికపై ననో, ఏ సుహృద్దోష్టి లోనో విని ఆనందించడమేగాని, పుస్తకరూపంలో వారి అపురూప రచనలు రసజ్ఞులకైనా అందుబాటులో లేవు. ఈ కొరత కొంతవరకైనా తీర్చాలని, సుమారు పది ఏండ్ల క్రితం, కావలి విశ్వోదయవారు, కృష్ణశాస్త్రిగారి వచన రచనలలో కొన్నింటిని మూడుసంపుటలుగా ప్రచురించారు. వారి మిగిలిన రచనలలో ఎన్ని సాధ్యమైతే అన్ని పుస్తక రూపంలో, స్వర్ణోత్సవ సమర్పణగా తెలుగుదేశానికి అందించాలని, సన్మానసంఘం నిశ్చయించింది. తత్ఫలితమే ఈ కృషి.

శ్రీ కృష్ణశాస్త్రిగారికి పూలమాలలు, శాలువలు, ప్రశంసలు, ఈవరకు ఎన్నో సన్మానసత్కలలో లభించాయి. ధనవిషయంలో కూడా వారికి లోటులేదు. ప్రతి తెలుగు ఇంట, వారి రచనలు పుస్తకరూపంలో అందించగలిగితే, కృష్ణశాస్త్రిగారి యెడల మాకు గల భక్తిగౌరవాలు వ్యక్త పరచడమేగాక, తెలుగుసాహిత్యానికి ఓపినంతవరకు సేవ చేసినట్లువుతుందని సన్మానసంఘం భావిస్తోంది. ఈ ప్రచురణలు రసజ్ఞులందరూ అభిమానంతో కొని, మా కృషికి తోడ్పడతారని మా ఆశ -

ఇట్లు,

మద్రాసు
జనవరి, 1975 } దేవులపల్లి కృష్ణశాస్త్రి సన్మానసంఘం

దేవులపల్లి కృష్ణశాస్త్రి సన్మానసంఘం

కవ్వీనర్లు :

శ్రీ ఎమ్. ఆనందం, M. P.

శ్రీ పి. వి. రమణయ్య (రాజా)

ఆర్గనైజింగ్ కమిటీ :

డా॥ పి. వి. రాజమన్నార
పద్మభూషణ్ డా॥ ఎమ్.

వెంకటరంగయ్య
డా॥ బి. గోపాలరెడ్డి
శ్రీ ఎన్. బి. పి. పట్టాబి
రామారావు, M. P.

పద్మభూషణ్
డా॥ బి. యన్. రెడ్డి
పద్మవిభూషణ్ డా॥ శ్రీమతి
దుర్గాబాయి దేశముఖ్

శ్రీ నార్ల వేంకటేశ్వరరావు
శ్రీ ఎ. ఎన్. రామన్
శ్రీ బి. కృష్ణమూర్తి
శ్రీ పి. బ్రహ్మయ్య
శ్రీ యం. యన్. రావు

శ్రీ బి. రజనీకాంతరావు

శ్రీ డి. రామచంద్రారెడ్డి

శ్రీ ఎన్. ఎమ్. వై. శాస్త్రి

శ్రీ ఎమ్. ఎన్. రెడ్డి

శ్రీ విద్యాన్ విశ్వం

శ్రీ డి. సీతారాం

శ్రీ గోరాశాస్త్రి

శ్రీ ఎ. కె. ఎన్. రావు

శ్రీ ఎమ్. వి. శాస్త్రి

శ్రీ విజయరాఘవరావు

శ్రీ డి. ఆంజనేయులు

శ్రీ తారకం

శ్రీ టి. వి. కె. శాస్త్రి

శ్రీ ఎ. రామబ్రహ్మం

శ్రీ వాకాటి పాండురంగరావు

ప్రతిజరరు :

శ్రీ ఆర్. కె. రావు

అభినందన సంచిక బొద్దు :

శ్రీ పాలగుమ్మి పద్మరాజు

నా మాట

1

ఏ నాటివో ఈ నాటికలు :

ఎప్పటివో గాని ఈ పద్యాలూ, పాటలూ

ప్రసంగ వ్యాసాలానూ :

ఎప్పుడెప్పుడో గిలికినవీ బరికినవీని.

దూరాన నుంచి వెన్నంటి వచ్చాయి. ఎవరో చిరపరిచితుడైన

బాటపారి పదధ్వనులు లాగున - నన్ను పదలకుండా :

2

మా అన్నగారు శ్రీ శివశంకరస్వాములు నా 'కృష్ణపక్షము' 1925 లో అచ్చు వేయించేసేరు. అప్పటికి ఆయనకు అందిన నా పద్యాలన్నీ - కొన్నిటిని వదలివేయాలని నే నంటున్నా వినక - ఒక దోరణిలో కూర్చి, తమ సింహావలోకనంతో ముద్రింపించేసేరు. 50 ఏళ్ళు అయింది. అలాగే నా సోదరుడు ముద్దుకృష్ణ 'ప్రవాసము-ఈర్ష్య' అనే గ్రంథాన్ని - 1929 లో. ఎవరో ఒకరు తామే పట్టు వట్టి పూనుకుని చేయించాలి, నా చేత ఏ మంచిపని అయినా.

దాదాపు పాతిక సంవత్సరాలక్రితం ప్రారంభం - నా రచనలు అచ్చువేయించి తీరాలని ఆప్తులు ఒత్తిడి చేయడం. ప్రాణాధికులైన కాటూరి వేంకటేశ్వరరావు, మరిపాలగుమ్మి పద్మరాజు, ఎస్. బి. పి. పట్టాభిరామరావు, ఎమ్. ఆర్. అప్పారావు, నార్ల వేంకటేశ్వర రావు మొదలైనవారు - అచ్చుకాని నా రచనలన్నీ పుస్తకరూపావ ప్రకటించాలంటూ గట్టిగా పట్టుకునేవారు. ఇక నా ఆప్తమిత్రులు బెజవాడ గోపాలరెడ్డికి కనబడితడం భయం - 'యేవండీ పుస్తకాలు' అని మొట్టమొదటి ప్రశ్న. అయినా వడుగురిలో వీనిని పడవేయడం పడలేదు.

ఏదో బెడరూ, భయం :

వల్లమాలిన బద్ధకమూ.

కొంతవరకు, జమీందారీ సావాసంవల్ల వచ్చిన ఉపేక్ష కూడాను.

తరుముకు వచ్చిన ఏ రేడియో ప్రోగ్రాంకో ఆ సమయానకు, గదిగది ఏ రజనీకాంత రావుకో, శివరామా రావుకో, కురిమెళ్ళ వేంకట రావుకో నేను చెప్తుంటే వ్రాసినవీ, లేదా ఏ ప్రయాణంలోనో, నడుస్తూనో చిన్నచిన్న కాగితాలమీద వంకర టెంకరగా గీసినవీ రక రకాల రచనలు ఇవి,

మరి అచ్చు వేయించాలంటే తిరిగి ఒకసారి చదువుకోవాలి - సంస్కరించాలి - సాధ్యమైనంతవరకు ఏ లోపమూ లేకుండా నిర్మించాలి - ఇది నా సంకల్పం. పద్మరాజు నిర్మోగమాటి. అచ్చితంగా 'ఇది బాగుంది, ఇది బాగా లేదు' అని చెప్పేస్తాడు - ఎవరి రచన అయినా సరే! గొప్ప మేదావీ, సాహిత్య రసవేత్త, రసజ్ఞుడు - అతగాడే వీనిని పేయమంటున్నాడే!

ఇంతలో మూగతనం వచ్చిపడింది నాకు.

Grow old along with me అని బ్రౌనింగు చాలా ఉల్లాసంగా అన్నప్పటికీ, ముసలితనం చెడ్డది.

ముసలితనంలో మూగతనం భయంకరం - శిథిలమందిరంలో అంధకారం లాగున.

ఏదో తోపేస్తున్నాను బ్రతుకు - 'దినములు పరస్పర ప్రతి ధ్వనులుగాగ' - అనాటి మా వేదం లాగున.

I am like the road in the night listening to the footfalls of its memories in silence అని రవీంద్రు డన్నట్లు-

‘దీపకాంతిలో కిటికీ

దిగువ నెవ్వరా గోష్ఠి ?

నేను - నా నీడ’

అని నళినీకాంతరావు అన్నట్లు.

4

ఇలా ఉండగా 1984 లో నా ప్రాణమిత్రుడు దొడ్ల రామ చంద్రారెడ్డి హైదరాబాదు వచ్చి నా వచనరచనలు కొన్నిటిని తమ్ముడు ఇంద్రకంటి హనుమచ్ఛాస్త్రి చదువుతుంటే విని, నా వైపు చూడ కుండా, వానిని ఆలాగే పట్టుకొనిపోయి, కావలిలోని విశ్వోదయ సంస్థద్వారా అచ్చు వేయించేసేడు— నాకు మాత్రం ఎందుకో నా వచన రచనలు నా పద్యాలకి గేయానికి తీసిపోవు అనిపిస్తుంది.

అయితే, పద్యాలూ, ఎన్నో గేయాలూ, నాటికలూ, యక్ష గానాలూ, వ్యాసాలూ ఉండిపోయాయి.

5

ఇంతలో ఒకాయన నా జీవితంలో ప్రవేశించాడు, చీకటింటి కిటికీలూ తలుపులూ తీసి వసంతకాలపు ప్రభాతవాయువు లాగున. ఈయన ఎవరిద్వారా విన్నాడో నా సంగతి. నా రచనల సంగతినీ :- నాతో అనలేదు, నన్ను అడగలేదు - ప్రముఖులూ పెద్దలూ అయిన కొందరితో సంప్రతించి ఒక సంఘం ఏర్పరచాడు - నా ప్రియసోదరుడు మామిడిపూడి ఆనందం తనకన్నా ఉత్సాహంగా, పట్టుదలతో ఉన్నాడనీ - అంతే కాదు, నా పరమగురువులు వెంకటరంగయ్యగారు కూడా ఆదేశించారనీ, తమ యత్నాన్ని ఆశీర్వదించారనీ అన్నాడు -

ఈయన శ్రీ పి. వి. రమణయ్య- స్నేహితులం అందరమూ 'రాజా' అంటాము. 'నేనేమీ చదువుకోలేదు, నా కేమీ తెలియదు' అంటూంటాడు. అదేమో నాకు తెలియదుగాని, అతనికి ఒక వింత సంస్కారం ఉంది. అతని మూర్తికి సుకుమారమైన ఏదో పరిమళం వంటిది ఉంది; నన్ను చాలా గాఢంగా ఆకర్షించింది -

కాగితాలధర భయంకరంగా ఉన్న ఈ రోజులలో కొన్ని సంపుటాలకు సరిపోయే కాగితం కొని ముందే తెచ్చేశాడు. ఎవ్వరూ చేయని పని, చేయలేని పని ఈయన చేసేవాడు.

ఈయనకు మరొకరు తోడయ్యారు, అసాధ్యుడు, శ్రీ యం. యన్. రావుగారు. అచ్చు వేయించేభారం తనమీద వేసుకున్నాడు.

అసలు, అచ్చుగాని తెనుగుగ్రంథం ఈయనకు అందడం భయం :-
ఎంత అభిమానం నా యెడ ఉంటే, ఎంత మక్కువ ఆంధ్రసాహిత్యం
మీద ఉంటే, అంత పనుల ఒత్తిడిలో, ఈయన ఈ పనికి పూను
కుంటాడు :

ఇద్దరూ కలిసి నావద్ద ఉన్న రచనలను - చిత్తు కాగితాలనూ,
చిల్లర పీలికలనూ-పట్టుకొని వెళ్లిపోయారు.

వీరికి ఎంత శ్రమకలిగించానో : కృతజ్ఞుణ్ణి అని వేరే చెప్పి
వీరికి అన్యాయం చేయను.

మరి - రాజాకీ, యం. యన్. రావుగారికీ నాకూ మధ్య,
నళినికి నాకూ మధ్య ఆసులో కందెలాగున తిరుగుతూ, మిత్రుడు
శ్రీ ఆర్. కె. రావు, తన పనులన్నీ మానుకుని తెగ కష్టపడుతూ,
నన్ను విశ్రాంతిగా ఉండనీయక తాను విశ్రాంతి తీసుకోక, బాకీ
పనులుచేసే కాబూలీ లాగున నన్ను పట్టుకుని ఈ పని అంతా నడి
పిస్తున్నాడు.

ఇక చిరంజీవి నళినికాంతరావు మహాకవి కుమారుడు. తానే
మంచికవి, సాహిత్యవేత్త, బాగా చదువుకున్నవాడు - నా యెడ
గాఢానురాగం అతనికి. నా మేనల్లుడు వింజమూరి శివరామారావు
ప్రెస్సుకాపీలు తయారుచేసిపెట్టగా, తాను సంపాదకవాద్యతలు పైన
వేసుకొని, పూవులు తానే పట్టిపట్టిచూస్తూ, అవసరమైన మంచి దిద్దు
బాట్లు చేస్తూ చెప్పరేనంత శ్రమ పడుతున్నాడు.

ఈ గ్రంథాలకు ముఖచిత్రాలు వేసినవాడు నా కుమారుడు
చి. బుజ్జాయి అనే సుబ్బరాయశాస్త్రి.

వీడూ, చిరంజీవి నళిని సూర్యేళ్ళ హాయిగా పర్చిల్లాలి.

వీరందరికీ - ఎందరికో - నా యెడ ఈ అకారణమైన

అనురాగం ఎందుకో :

అందరికీ కృతజ్ఞుణ్ణి.

కృష్ణశాస్త్రి

ప్రశంస

“చిన్నన్న ద్విపద తెరగును

వన్నుగ పెద తిరుమలయ్య పదమున తెరగున్

మిన్నంది మొరయు నరసిం

గన్న కవిత్వంబు వద్య గద్య శ్రేణిన్ :”

అని చాటువుగా పలికిన తెనాలిరామకృష్ణునినాటికే ద్విపదకు అథమ స్థానమూ, పదమూ లేక గేయానికి మధ్యమస్థానమూ, వద్యగద్య కవిత్వానికి ‘మిన్నంది మొరయు’ ఉత్తమస్థానమూ సాహితీపరుల హృదయాలలో నెలకొని ఉన్నాయి. తాళ్ళపాక అన్నమాచార్యులూ, ఆయన కుమారుడు పెద తిరుమలయ్యూ అందుకొని ఎత్తి ఉండక పోతే గేయానికి వారికి ముందుకాలంలోలాగ మధ్యమస్థానంకూడా వచ్చిఉండేది కాదేమో అనిపించడం సహజం. అలాగే ఆధునిక సాహితీపరులలోకూడా, వద్య గద్య కవిత్వానికి కంటే గేయకవితకు గౌరవం సారారణంగా కొంత ‘నాసి’ అనే చెప్పాలి. వద్య గద్య కవితతోపాటు గేయకవితా ప్రక్రియనుకూడా అవలంబించి గేయకవితకు కూడా అదే స్థాయిలో ఎత్తైన పీట వేయించుకున్న మనత చాలా కొద్ది మందికే దక్కుతుంది. ఆ కొద్దిమందిలో ఒకరు శ్రీ కృష్ణకాత్రి.

వద్య గద్య గేయాలతోకూడిన కృష్ణకాత్రిగారి నాటికా సంపుటాలు రెండు (గేయాత్మకముల దొకటి, శక్తిరసాత్మకముల దొకటి) మిగిలిన మరికొన్ని సంపుటాలతోపాటు స్వర్ణోత్సవ సమర్పణగా వెలువడుతున్నాయి. ఆసంఖ్యాశులయిన ‘కృతా’ సాహిత్య విపాసువులకు ఇది శుభవార్త.

‘రేడియో’ అనేది పుట్టిఉండకపోతే, అందులో మొదట తన అభిమానులూ ప్నేహితులూ కార్యవిర్వాహకులుగా పనిచేస్తూ, తన

చేత బలవంతాన రాయించి ఉండకపోతే తను ఆనలు నాటకాలు రాసి ఉండనేమో అని అంటూంటారు శాస్త్రిగారే. ఆయన స్వతహా ఉత్తమ శిల్పంలో కమ్మని వద్యాల చెక్కగల ప్రథమశ్రేణికవులలో ఒకరు. నన్నయ శ్రీనాథాదుల నాటినుంచీ పానదేరి రూపుదిద్దుకొన్న తెలుగు వద్దెపు బాణీలు ఆయనకు కొట్టిన పిండి. ఆయనే ఒక Perfectionist కావడాన మంచిదో చెడ్డదో ఆయనకు ఒక గుణం ఉంది - ఎంత పెద్దగా పేరుమోపినకవి వద్యమైనా పాటయినా ఆయనముందు పెడితే, 'ఆ మాట తీసివేసి ఈ మాటవేస్తే ఆ వద్యం (రేడా పాట) అంతకంటే ఇంకా బాగుండేది' - అనడం. అందుకే తాను రాసినవికూడా ఏ పత్రికకో అచ్చుకు వెళ్ళేదాకా, లేదా, రేడియోలో గానీలో వెళ్ళేదాకా లేక సినిమాలో రికార్డు అయ్యేదాకా తనపాటలోనో వద్యంలోనో మాటలు ఏవో కొన్ని ఎక్కడో ఒకచోట మరి కాస్త దిద్ది తీర్చిస్తేగాని ఆయనకి తృప్తి ఉండదు - అంటెందుకు, ఇప్పటికీ సిద్ధమయిన ప్రచురణ కాబోతున్న పాటలూ వద్యాలూ, ఇంకా ఎక్కడో ఏదో దిద్దుకోవాలనే తావ శ్రయమే ఆయన్ని తన రచనలను ఇన్నేళ్ళుగా పుస్తకరూపంలోకి తీసుకు రానివ్వలేదన్నా అతిశయోక్తి కాదు. అంత పెర్ఫెక్షనిస్టు గనకనే తాను రేడియోకి రాసిన పాటలకయితేయేం, చినరికి సినిమాకి రాసిన పాటలకికూడా ఉత్తమ కవిత్వగౌరవం దక్కించగలిగినా రాయన. ఈ వద్యం శృష్టశాస్త్రిది, ఈ పాట శృష్టశాస్త్రిది అని ఇట్టే పోబుకోవచ్చు. అవి ఆయన గేయ నాటికలలో పులకాంకురాలతో పరవళంచేపే ఘట్టాడుగా రూపొందాయి.

ఆ మాటల యెంపికలో ఉంది ఆ మత్తుకూర్చే ప్రత్యేకత. ఆయన ఆనలు మాటకారి. ఎదటిమనిషినిగాని, సభనుగాని విలబెట్టి ఆలా గుంటలకొద్ది మాటలాడుతూనే అకట్టుకునే స్వభావం. అప్పుడు ఆ ఆదేమాటలనే ఇప్పుడు సావం. కాగితంమీద తెగ రాసే స్తూంటారు. ప్లేహాదులూ, ఇందుగులూ, అభిమానులూ, శిష్యులూ ఆయనకు ఎప్పుడూ దగ్గరగా ఉండాలి, లేకపోతే తానే వెతుక్కుంటూ

వాళ్ళదగ్గరికి వెడతారు. అందుకే ఒకసారి నేనీలా అన్నాను ఆయన్ని గురించి—

“నీ తలపు వెలుగు కప్రము
నీ యెడద స్నేహసుధాపూర్ణ కనకసాధవప్రము
నీ యెలుగు శ్రావణాక్రము
అపంచల కారుణ్య పంచలాస్త్ర జలదశుక్రము”-

అని. నన్నయ్యనుంచి నేటివరకూ అందరి కప్పుల అందమైన తెలుగు పలుకుబడిలూ ఆయనకి సొంతం. అంతే కాదు, బామ్మ మాటలలో తాతయ్య ఊసులలో, పాటకపుజనుల పలుకుల్లో కూలివాళ్ళ కూతలలో ఇమిడిఉన్న తెలుగుబాసకి జాత్యమయిన ప్రయోగాలను పట్టుకోడంలో ఆయన డిట్ట.

శర్మిష్ఠలో రావకూతురి ప్రణయగీతలాన్యమూ, గుహాడిలో వడవవాని భక్తిపారవశ్యమూ, ‘ఏడాపి పొడుగునా’లోను ‘వేణుకుంజం’ లోనూ తెలుగు పల్లీజనపు జీవితమాధుర్యాన్ని ఉట్టిపడేట్లు చేసే నుడి కారపు సొంపులూ - ఔచిత్యం చెడకుండా, చవకబారు అనిపించ కుండా ఎంత అందంగా ఎంత ఉదాత్తంగా చెప్పారూ అన్నట్లుగా ఉంటాయి.

ఆయనకుపూర్వం ఎందరో గేయకర్తలున్నారు. ఆయనకు నమకాలికులూ తరువాతివారూ ఉన్నారు. కాని, ఆయనంతగా ఆలోచించి పరిశీలించి పరిశోధించి పాటకూర్చే రహస్యం, పాటకూర్పు లోని అందాలను తెలుసుకున్నవారు చాలా తక్కువ. ఆయన మొదటి ఖండకావ్యసంపుటాలలో మిశ్రఖండగతులలో సాగే మాత్రాగణాలతో నడిచే గేయాలను రాశారు. బ్రహ్మసమాజ ప్రార్థనలతోనం మహతి, కార్తికి అనే చిన్ని సంపుటాలలో రీతులను గతులను మార్చిమార్చి రాశారు. గాత్రం పోయేవరకూ ఆయన చేసే కవిత్వాగానాలకు ఆంధ్ర భేళం అన్నివక్కలా సాహిత్యసభలు ఉర్రూతలూగేవి. తనవే కాదు. గురజాడనుంచి తనదాకా అధునికకవి లందరి రచనలూ, నన్నయ

నుంచి తమ బాబయ్య. నాన్నగార్లదాకా పూర్వకవులందరి రచనలూ ఆ సభలలో మొదట గానమే చేసేవారు. గురజాడవారి ముత్యాల నరాలూ, పుత్తడి బొమ్మవంటి కథాపదాలూ (ballads), నండూరివారి యెంకిపాటలూ, బసవరాజు అప్పారావుగారిపాటలూ, అడివి బాపి రాజుగారి పాటలూ ఇవన్నీ సంగీతపు ఊపు అంటిఅంటని రచనలనిపిస్తాయి. కృష్ణశాస్త్రిగారి ఖండకావ్యాలలోని మాత్రాగణ గేయాలు కూడా సాహిత్యపరుల పాటలే. అంటే వాటిలోని కవితాభాగం ఎక్కువ బరువు - దానికి పెట్టే సంగీతం పైగా చేర్చుకున్న ఒక తొడుగుమాత్రం అవుతుంది. అవికాక, శాస్త్రిగారు ఆ తరువాత రాసిన గేయాలూ గేయనాటికలూ అనసూయా సీతలనో, రజనినో (నన్నో), శ్రీ పాలగుమ్మి విశ్వనాథమునో, మల్లిక్కునో దగ్గర కూర్చోబెట్టుకుని, కొన్ని సందర్భాలకు తగిన సంగీతపువరుసలు పాడిస్తూ, ఆ వరుసలకు తగిన మాటలు కూరుస్తూ వ్రాసినవాటిలో గేయానికి కావలసిన సంగీతరచనలోని విశిష్టతా, సాహిత్యగౌరవమూ ఇవి రెండూ ఎలా ఉండితిరాలో అలా సమకూడుతూ వచ్చాయి. ఇలాటి రచనలన్నీ రేడియో ప్రారంభం అయ్యాక వచ్చినవే. ఇప్పుడు సంపుటాలుగా వస్తున్న వాటిలోని వన్నీ అవే. వీటిలో సగానికి పైబడిన వాటితో నా కెంతో వన్నిహితసంబంధం వుంది.

స్వర్ణోత్సవ ప్రచురణలుగా ఇవి వెలువడుతున్నసందర్భంలో ఈ పరిషత్ ప్రళంసావాక్యాలతో నా సంబంధాన్ని మరింత సన్నిహితం చేసుకొనే అవకాశం నా కిచ్చిన ప్రకాశకులకి నా కృతజ్ఞతలు :

రజని

శరిత్తు

శర్మిష్ఠ

మొదటి రంగము

[దూరాన్నంచి అంత కంతకూ దగ్గరగా వస్తూ, నిలిచి నిలిచి ఉన్న రున్న రంటూ, పాడుతూ, హేమంతుడు వస్తాడు]

హేమంతుడు

ఏల ఇంత జాలి వీడు కోలు ? నేడు నిలువ జాల :

అలసించి చేరనా సీహార దూర తీర వేల ?

అలసి అలసి ఈ హసంతి కానలమ్ము నిదురించునొ :

మలసి మలసి చేమంతి సుమాళి బాళి పలవించునొ :

లోల వ్లాన లోధ్రసూన మేఖల దిగజారి సోలు :

తూలి తూలి నా ద్విపటీ తుహినాంచలములు తేలు :

ఏస రేగు, ఎటుల మ్రోగు, ఈ ఈదరగాలి పిలుపు :

ఓసరిలెను కాబోలును ఉత్తరపుం గవను తలుపు :

[ఈదరగాలి గోళ, దానితో కలిసి ఉన్న రున్న రంటూ ఊర్లు మైన నిట్టూర్పు]

దేవయాని

ఓసరిల్లిన తలుపు బాగా తీయవూ వాసంతికా : ఎవరి దీపాట ?
మన ముంగిలి వద్దకే వచ్చింది. తలుపు తీయవూ :

కృష్ణకావ్య నాటికలు

వాసంతి

అమ్మయ్యో! తీయను దేవయానీ! ఆపాదేవానిని నీవు
చూడ లేదు. ఎంత ముసలివాడో! లోపలికి వస్తా దేమో!

దేవయాని

వాకిలిదాకా వచ్చినవాడు లోపలికి వస్తాడు.

వాసంతి

రానీయను. తలుపు బిగిస్తా.

దేవయాని

అయ్యో, వెర్రిదానా! అంత వడిలిన శరీరంతోనూ ఎంత
పట్టుదల ఉందో! తలుపు బిగించినా, లోపలికి రాగలిగినట్టు లేదూ!

వాసంతి

నీ మాటలు వింటే భయం వేస్తుంది.

దేవయాని

ఎందుకు? అతనిమూర్తి ఎంత చల్లగా, మోహనంగా,
శాంతంగా ఉంది! ఎంత సంతృప్తి ఉందో అతని నిలుపునా!

వాసంతి

ఆ! మరీని నీవు! మాపో రేపో మాయమైపోయే ముసలి
వానికి సంతృప్తి మిటి? అన్నిసుఖాలూ, అనుభవాలూ సెలవు పుచ్చు
కుని మళ్ళీ రాకుండా పోయాయి కదా అతని దగ్గరనుంచి! అది.
నిస్సృహ? సంతృప్తి?

[హేమంతము పాట - 'అలసింది చేరనా నీహార దూర తీర
జేత']

~~~~~

దేవయాని

వాసంతి: లోపలికి వెళ్ల గింది చూడలేవు నీవు! ఆశవి
వార్ధక్యం, విశ్వాసం ఎంత అనుభవపరిపాకంతో, పాటవంతో భావి
కాలంలోకి చల్లగా చూస్తున్నట్లున్నాయో:

[వాసంతి నవ్వుతుంది]

ఏం ? నామాటలు వింటే నవ్వు వస్తూందా ?

ప్రతి

(నవ్వుతూ) ఏమిటో పెద్దమాటలు : భావికాలం, విశ్వానం :
(మళ్ళీ నవ్వు)

దేవయాని

నవ్వకు వాసంతీ : నే నెన్నిసార్లొ మౌనము దూర భావి
కాలాలూ, అమరజీవనపు టంచులూనూ : కనుకనే నేనొక అవంబల
విశ్వాసంతో బ్రతుకుకుంటూ వచ్చాను సుమా :

ప్రతి

దేవయానీ : అలా మాట్లాడుతున్నా వేం ?

దేవయ్య

ఏం ?

వ్యాసంజి

నీ మాటలు వింటే ఏదో దిగులు వేస్తుంది. నువ్వు బతుక్కంటూ రావడ మేమిటి? రెక్కలమీద ఎగిరిపోతూ వస్తున్నావు : మహారాజ్జీవి.

కృష్ణకావ్య నాటికలు

[హేమంధము పాట : 'అతిని అతిని ఈ వానంతి కానవచ్చు నిదురించునా']

దేవయాని

నీకు కళ్లు లేవు కళ్లి : ఇందాకా చెప్పాను కదూ నువ్వు
చూడలే వని : నాకేసి చూడు ఈపారి, విదానంగా : ఊః : నేనూ
అందరిలాగే ఉన్నానా : నీలాగ : శర్మిష్ఠలాగ : మహారాజులాగ : ఈ
వగరంలో ఎవరిలాగున అయినా ఉన్నానా : ఎప్పుడైనా : ఎందుకు
తెల్లిబోతావు చెప్పు : చెప్పు చెప్పు : ఏం వానంతీ :

భూపతి

[నిటూర్పి] అవును దేవయానీ! నీ వా ముసలివానివలె ఉన్నట్లున్నావు!- శాంతంగా, నిర్మలంగా, సంతృప్తిగా హేమంతంలో నరస్సులాగ! విజయే సుమా! నీ కళ్లెప్పుడూ బయటికి పరుగెత్తవు, నాట్యం చెయ్యవు. నీ పెదవులు విరిగి విరిగి నవ్వువు. దేవయానీ! నీ చీరకూడా ఎంత గాలిలోనైనా చలించదు, వడకదు, నిన్ను చుట్టుకుని ఎంత నిశ్శబ్దంగా శాంతంగా అంటిపెట్టుకుని ఉంటుంది!

దేవయాని

వాసంతీ! నేనూ మొట్టమొదట మీ అందరిలాగే ఉండేదాన్ని. విను వాసంతీ! ఈ దేవయాని అప్పడే కుటీరప్రాంగణంలో లత లాగ నిలుచుంది. అప్పడే అరుణకాంతుల్ని ఒత్తిగించుకుంటూ ఒక వసంతమూర్తి వచ్చి నిలబడ్డాడు. నేను అల్లల్లాడి పోయాను. ఉదయ మారుతంలో అతని దీర్ఘ కుంతలాలు నల్లని సర్పాలలాగ ఊగిపోయి ఊగిపోయి పిలిచాయి. నా చూపులు కూడా ఊగిపోయాయి. నా హృద యమూ ఊరికే ఊగిపోయింది. వాసంతీ! అతని చేతిలో మధుకాండం.

५०३

వైపు చెయ్యి చాపాను. నీకు కా దన్నట్లు అతను అటూ ఇటూ తల
ఊపాడు. నాకళ్ళు తిరిగిపోయాయి. లోపల లోపల ఏదో అగాధం
దొలుచుకొని పోయినట్లయింది. నేను కింద పడిపోకుండా ఎలాగ
విలబడ్డానో అప్పుడు : అతడు వెళ్ళిపోయాడు. నేను కింద ఎందుకు
పడిపోలేదోగాని, అలాగే గృహాంతరాళంలోనికి వెళ్ళిపోయాను.
నే నిప్పటికీ పడిపోలేదు వాసంతీ : అమ్మ : అమ్మ : [కొంచెం
వీడిచినట్లు]

[పేపర్ మంత్రి పాట : 'లోతి మౌన లోభనూన మేఖలి
దిగజారి సోలు']

వ్యాసంజి

అయ్యో : వద్దు దేవయానీ వద్దు : వద్దు : ను వ్వలా కావద్దు :

దేవయాని

ఈచేత న స్మృతవని ఒక్కసారి.

శఃలా గె నానా :

ఈలా గె నాన చెలీ! ఏ నాడె నా?

నాలో విషకీల దాచుకొన్నానే గానీ

తోన శోకశంకు వుంచి పెన నవ్వు పూయించి

లేనిహాయి నటియించుట ఎంత కష్టమే !

కాని- ఈలా గెనానా ఏనాడైనా :

మానసమున చీకటిశిల పైన పీడకల

ఏ నాడును నిట్టూర్పుక ఎపుడు కనులు చెమ్మగిలక

ఈ బ్రతు కిన్నా శీఘ్రమే ఎంత కష్టమే !

*****

భూపరిశీ

దేవయాపి : రేపు వసంతోత్సవం.

[హేమంతము పాట : 'ఏసరేగు, ఎటుల మ్రోగు ఈ ఈదర గాలి పిలుపు']

ଉତ୍ତର

వద్దు వసంతోత్సవం నాకు లేదు : నేను చల్లగా వెళ్ళిపోతాను.

१२०३

ఇప్పుడు ఎంత సుందరంగా కనపడుతున్నావు. మంచులో తడిసిన పారిజాతంలాగ : లోపల రక్తహృదయం, పైకి శాంత భవళ మూ రిన్నీ :

దేవయాని

వ్యాసంతికా :

వ్యాసంత్తి

అమ్మా :

దీక్షయాని

వ్యాసంత్ :

వ్యాసంజి

అమ్మా, వింటున్నా :

దేవయాని

వానంటి : నేను వెదుతున్నాను. ఆ ఉత్తరపు గవను తలుపు తెరు. అటు మృతపంజీవనికి దగ్గర - తెరు ఆ ఉత్తరపు తలుపు :

[హేమంతము పాట : 'ఓసరిలను కాబోలును ఉత్తరపుం
గవను తలుపు']

రెండవ రంగము

[వెనుకటి రంగంలోనుంచి ఈరంగంలో ప్రవేశించడానికి
అనుకూలంగా ఏదైనా వీణావాద్యధ్వని]

ಇರಿಯು

తెరు మాధవీ, ఆ దక్షిణద్వారం !

[తెరచిన చప్పుడు]

మాధవి

ఎందుకో శర్మిషా : ఇన్నాళ్ళనుంచీ మూసి ఉన్నది ఇప్పుడు :
 టీహో : మహారాజుమందిరం కనపడుతుంది దనా ?

శర్మ

జానే! మాధవీ : చూడవే. రాచనగరు ఇదివరకు దేవయాని
మందిరంవేపు తిరిగిన ట్టుందేది కదే!

మూర్ధవి

ఓహో! ఇప్పుడు ఇటు తిరిగినట్టుందో! అంతే కాదమ్మోయ్! ప్రభువు ప్రాసాదమూ, మన మందిరమూ, గవాక్షలు కళ్ళల్లాగ తెరుచుకుని ఒకదానివే పొకటి చూసున్నా యిప్పుడు.

శర్మిష్ఠ

[నిట్టూర్చి] ఈమధ్య తరుచు అనిపిస్తుందే నాకు—

(५३)

మూసిన తలుపేరొ కోసినయట్లు

ప్రాసాదమున కవల మ్రోసి అలికిడు తాను !

కర్మిష్ట

అ నడిచే అడుగులు ఆరామములో గాలి వని,
ఆ విరిసే పరిమళాలు అచటి తోటమాలి వని,
ఏమో అనుకొన్నానే, ఇన్నాళ్లకు విన్నానే :

(సాక్షి)

ఒకపరి వేసగివలె కోపించును గానీ
ఒక్కసారి వానకారు మాదిరి ఏడ్చించు గానీ
ఒకపరి కార్తిక శశివలె హసించును గానీ
ఇక హిమయవనికల దాగి విరసించును గానీ
ఏమైనా తానే నని, ఈనాటికి ఆమని యని
ఇన్నాళ్లకు విన్నానే :

మాధవి

ఔ నమ్మా దేవీ : రేపే వసంతాగమం గదా : ఆ ప్రభువు
అడుగునవ్వడులు అంత కంతకూ దగ్గరగా వినబడుతున్నాయి కదా :
ఇప్పు డెందు కమ్మా ఇంత అలజడి :

కర్మిష్ట

ఎంత బాధ చెలీ : అంతవరకూ మనసు నిలుపుట :
అంతు లేని నిరాశ కన్న ఆగాధ మైన నిశీధి కన్న
బతుకు బతు కంతా కన్నుల ఎదురుతెన్నులు చూచి
వేగుట

ఎంత బాధ చెలీ :

ఐదుగురు అడుగులు అడుగులు అడుగులు అడుగులు అడుగులు అడుగులు అడుగులు అడుగులు అడుగులు అడుగులు

తృప్త్యాప్తి పాటికయి

తనువుకన్నా మున్నె ఎదురుగ కనులు పరుగిడునే
కనులకన్నా మున్నె నిలువక మనసు త్వరపడునే
గాలిలో తలిరాకువలె
లోల వీణా తంత్రివలె
బేలయై ప్రియురాకకై ఊయాల లూగే మనసు నిలుపుట
ఎంత బాధ చెలీ !

మూడవ రంగము

[యయాతి మందిరము - మళ్ళీ మరో వాద్యధ్వని]

య యా త్తి

మహామంత్రి విన్నారా? ఈ పలికకేకం మా మనస్సుకు చాలా తొందర కలిగిస్తున్నది. రేపే వసంతోత్సవంకూడాను.

మంత్రి

మహాప్రభువులు కొంచెం నిదానంగా—

యమ యాతి

ఎందుకు నిదానం ?

మర్తి

ఈ మహారాజ్యభారం ఇంతకాలం ఇంత గొప్పగా వహించిన
ఏలినవారికి నాలుగు శిరోజాలు నెరసిన నెరు నవి.

యమకా త్తి

ఇంతేనా మీరు చెప్పగలిగినది ?

మంత్ర

మనవిచేస్తా. మహాప్రభువుల కెన్ని బాధ్యత లున్నాయి ! కైత్ర
యాత్రలు నడిపించాలి. శత్రువుల్ని నిర్జించాలి. ప్రజను వేయికళ్ళతో
రక్షించుకుంటూ రావాలి.

యయాతి

బాలు : మీ రేమంటారు భిషగ్వరులు ?

భిషగ్వరుడు

ఇది-ఏది : ఈ శిరోజములు నెరయుట అనుదానికి మూల
కారణము ఏ మై యుండ వచ్చునూ అని కొంతముందు ఆలోచించాలి.

యయాతి

అన్నీ ఆలోచించి తొందరగా మాత్రం చెప్పండి.

భిషగ్వరుడు

చిత్తం. వస్తున్నా. ఇదీ- ఏది : ఒక రుగ్మతే అయితే కొన్ని
మూలికలు ఉన్నాయి. వార్ధక్యంవల్లనే అయితే - చిత్తం - సాక్షాత్తూ -
శ్రీ ధన్వంతరులైనా ఏమీ చెయ్య లేరు అని ఖండితంగా చెప్పగలను.

యయాతి

సరే. ఆ మూలిక లేమిటి ?

భిషగ్వరుడు

చిత్తం- ఏదీ : ఏలినవారి వయస్సు కాస్త పడమటి దిక్కునకు.
వాలుతూ ఉంది, కాబట్టి - చిత్తం - ఈవిషయమై అంత బాధ పడ
నక్కర లేదు అనిపిస్తుంది.

శ్రీమద్భగవద్గీతా అధ్యాయములు

యయాతి

[ఇష్ మని నిట్టూరుస్తూ] గురుదేవా :

గురుదేవుడు

మహారాజా : దీనికోసం ఇంత అలజడి న్యాయమా ? ప్రకృతి ధర్మం ప్రకారం కొన్ని జరిగితీరుతవి. బాల్యయౌవనాలు దాటిన వాయెను. వార్ధక్యం వచ్చితీరుతుం దాయెను. ఈ శరీరమే అశాశ్వతం శదా । పరమార్థం తెలుసుకువి ఆ శాశ్వతపదవి ఏదో—

[కవి శూనరాగం తీస్తూ, పద్యం చదువుతూ వస్తాడు]

కవి

నా హృదయమందు విశ్వవీణాగళమ్ము
భోరు భోరున ఈనాడు మ్రోత వెట్టు
దళదిశా తంతు లొక్క సుధాశ్రుతిని పె
నంగి చుక్కలమెట్లపై వంగి వంగి
నిలిచి నిలిచి నృత్యోత్సవమ్ముల చలించు:

మంత్రి

వస్తున్నాడూ కవి :

ఖిషగ్వరుడు

ఏమి టారాగాలూ, పద్యాలూ, ఇక్కడనా :

గురుదేవుడు

ఇతని కెప్పుడూ సమయమూ, స్థలమూ అంటూ లేదు.

*****

మంత్రి

మహాప్రభువుల సన్నిధానంలోకి వస్తూనా ఈ కూనిరాగాలూ, ఈ వేషాలూ : ఇప్పుడా తాను రావడం, ఎప్పుడో ఏలినవారి పెరిచేతే :

గురుదేవుడు

అన్నిటిలో ఎప్పుడూ ఇతగాడు ఆరిస్యమే !

మంత్రి

తనబాధ్యత తెలుసుకుని అఘోరి స్త్రీనా ?

62

పెలుగులో, అమ్మతాలొ తావులొ మరేనొ
కురియు జడులు జడులు గాగ పొరలిపారు
కాలువలు గాగ పూర్ణకల్లోలములుగ-
కలదు నాలోన క్షీరసాగరము నేడు

జయము జయము మహారాజానకు : మిత్రమా, వీ రందరూ
 ఏ ఆలోచనలు చెప్పారు ?

యయాత్తి

ఏమీ చెప్పలేదు.

၆၃

ఏమీ చెప్పలేదు : వారు వృద్ధులు, పెద్దలు, నజ్జనులు. ఇలా చూడు మహారాజా : నాదీ నీ వయస్సేనా : ఎలా ఉన్నానో చూడు : ఎప్పుడూ మున్నయివళ్ళు దాటను. నేను చెప్పినట్లు చేస్తావా :

*****

యయాతి

(ఆ. చెప్పు :

కవి

సరిగ్గా నేను చెప్పినట్లు చేయాలి. విను.

ఒక జాజి విరితీవ ఓవరియైనది

తూరుపుకోన పూదోటలోన

రాగల పూర్ణిమా రజనీ ముఖాన, అ

ద్దాన, శిరీషతల్పాన నొరిగి,

వేబోక యగుదాక విడియుమా అట, మేన

తడి యైన నునుమంచు జడియు వాన

వలివీవలి పిసాశివలి నలంగి, తొరంగి,

వెన్నెలవెల్లిలో స్విన్న మైన

క్రొన్నన పరాగ మొక్కింత, కొంత క్రొత్త

బండిగురివెండ పూదేనె జాలచూత

రక్తపల్లవ పుటికలో రంగరించి

ఆరగించి వసంత వయస్వి వాడు.

[మంత్రి మొదలైనవారు “భేష్ బా గుంది, బా గుంది”
అని వికటంగా నవ్వుతారు]

కవి

ఇంక నీవు వినర్థించవలసినవి ఉన్నాయి. ఇవి జాగ్రత్తగా
విను. కొంతకాలం దాకా వీళ్ళనహవాసం కూడదు; అనగా, మంత్రులూ
వాళ్ళమంత్రాంగాలూ, భక్తులూ, పండితులూ, నీతిపాలాలు చెప్పే

సరిగ్గా నేను చెప్పినట్లు చేయాలి. విను.

వారూ, వియమపరులూ, బాధ్యతాభారంతో బుజాలు వంగినవారూ,
దీర్ఘముఖులూ—

మంత్రి మొదలైనవారు

సరి సరి : ఇదేమిటి ఈ దోరణి :

[వింకనవు నవుతారు]

కవి

మహారాజా : కాస్త పీళ్ళని ఊరుకో మనలి. మిత్రమా : ఇది.
చమత్కారం కాదు. సరిగ్గా నేను చెప్పినట్టు చెయ్యాలి.

యయాతి

అలాగే :

మంత్రి

మహాప్రభూ : ఒక్క మనవి :

యయాతి

ఇప్పుడు కాదు. మీరు వెళ్ళవచ్చు !

కవి

ఇంక ఉల్లాసంగా లేచి వసంతోత్సవానికి సన్నాహాలు చేయించ.
వచ్చు.

దారి దొరకవి నా గళద్వార సీమ
తరగహస్తాల పిలుపుతోందర విదల్చు
మోయలే వింక లోకాల తీయదనము
అలపింతు ఆనంద తేజోంబు నిధుల.

*****

నాలుగవ రంగము

[దూరాన్నుంచి దగ్గరగా వస్తూ పాడుతూ యువతీ యువకులు. ఒకదాని తరజాత ఒకటి సన్నాయి, వీణా, వేణువూ, మృదంగమూ, మొదలైనవాని ధ్వనులు కొద్ది కొద్దిగా. ఆ ధ్వనులతో కలిసి అడ, మగ గొంతుల నవ్వులూ, రాగాలాపాలూన్నా.]

యువతీ యువకులు

కదలి పోవ గలము

బెదరి తిరిగి రాము

చదలు కడలి కలియు కడ, మా

బ్రదుకులు వికసించుప్రొద్దు.

ఆశలు కళ్ళాలు లేని గుర్రాలు

ఆనందమ్మే రథం యాత్రాపథం అనంతం.

గానమే ఉన్నంతవరకు

కాలమే ఉన్నంతవరకు

కడపల మా కందువరకు

తడసిపోము అడరిపోము !

తాత

[ఉన్ను రన్ను రనుచు]

ఏమిటి పీళ్ళా : తరుముతున్నారు నన్ను : ఏమి టీ వేషాలూ :
అటలూ : పీళ్ళకి పని లేదు కాబోలు. అయ్యయ్యో !

*****

[వణుజతూ పాటలాగున]

పని యనగా మూలధనము
ఆ టనగా పెద్ద అప్పు
ఏనాటి కే మౌనా ఎరుగము - కాన
ఈనాటికేని మేల్కో నొనుగాదె :

యువతీ యువకులు

గానమే ఉన్నంతవరకు
కాలమే ఉన్నంతవరకు
కడపల మా కందువరకు
తడసిపోము తిరిగిరాము

తాత

ఇ దేమిటి నాచుట్టూ తిరుగుతూ వీళ్ళు : వీళ్ళ ఇష్టప్రకారమే
జరిగితే లోకం అంతా పనిలేని ఒక పాట అయి ఊరుకుంటుంది.
ఇదిగో : మిమ్మల్నే :

వెదు శ్మవన్నీ వేణువు లై తే
కుంజా లన్నీ గొంతుక లై తే
పందిళ్ళకు మరి పాకలకు
వాసాలో : రాటాలో :

ఒక యువకుడు

ఏమి కవిత్వం తాత :

*****

కృష్ణకావ్య నాటికలు

ఒక యువతి

వణుకుతూ ఆ పాదో :

తాత

అమ్మయ్యా : ఏమి టా వింతవేషం : నీ జాట్టులో ఆ పువ్వులు
ప్రస్తుతం సరిపోతాయా : నడిచి వస్తున్న పూలపొద వనుకుని భయ
వడ్డాను మొదట :

యువకులు

నన లన్నీ మీ సిగపాయలలో

యువకులు

నగ లైతే వగ లైతే

తాత

కాయలు పళ్ళూ కర వైతే - మరి

తీయని తీయని తి శ్లేపి :

ఒక యువతి

తాతా, మాకు ఒకపాట వచ్చు - నేర్చుకుంటావా :

వసనా లన్నీ మసనా లైతే

తరుణు లందరూ తాతలె అయితే

ఆటలకూ పాటలకూ

చో పేదీ తో పేదీ :

[అందరూ గొల్లన నవ్వుతారు]

*****

కావ

అయ్యో నవ్వులూ : మిమ్మల్ని చూసే జా లేస్తుంది.

మనకు సత్యానికీ మధ్య చిక్కని దొక్క

మంచుతెర పరచి కలి దండీ,

మంచుతెర కావలే పొంచియున్నది కోటి

మించులను మించు వెలు గండీ :

మనకు తెరకూ నడుమ కనపడే దంతాను

మాయయే యనుచు నమ్మండి,

సుకములూ, సొగసులూ, రాగాలు, భోగాలు,

సురిగి చను వమ్ము వ మ్మండీ!

యువతీ యువకులు

అగు అగు : అయ్యయ్యో :

అయ్యయ్యో ఎవర వయ్యా, జగ త్తి

దంతా మా యని అంటావు ?

తియ్య తియ్యనీ రాగము భోగము

తెరలు బుడగ లనుకొంటావు ?

ఇది అంధకూప మిది అసీకార బ్రతు

కంత పాడు పాడందువు ?

పది దిక్కులంటు మధుమల్లి వనము

తుది లేని వల్లకా ఉండువు ?

ఎలమావి కొమ్మశిఖరాల గుండె కో

కొమ్మటంచు కోయిలలు !

ఒక యువతి

అరుగో అరుగో : యయాతి మహారాజులు వసంతునివేషంలో
వస్తున్నారు.

యయాతి

[పాడుకుంటూ దగ్గరగా]

రేగు కోర్కెలగుత్తి నాగుండెవలె

ఎర్ర నెర్ర నై నది మావి ఇవురు గుబురు
మ్రోగు పాటలపేటి నాగళమ్మటు

తీయ తీయ నై నది పుల్లతెరవ గూడు
ననుచునూహల డోల నామన స్పటు

పారు నేరు లై నది గాలియోర యెరక
ననయు తావులకోవ నా మన్నియటు

సితహసిత మైనది మల్లె యలరుతీవ !

పొడుపు వాకిలి పసిడి తల్పులు నడల్పి

కనబడని చేయి ఏది విప్పినదొ కాని

నాలుగాళలలోపల మూల మూల

లందు చొరబడినా డీదే ఆమనిదొర !

ఒక యువతి

ఓహో ఎదురుగా పోయి మనం స్వాగతం ఇద్దాం.

*****

శృంగార నాటికలు

ఒక గొంతు

ఎవ రావచ్చేరు? పువులతేరుపై

కొన్నిగొంతులు

క్రొత్తకారు క్రొత్తకారు

ఒక గొంతు

చైత్రరథంలోన శ్యామపత్ర పథంపైవ

ఆ వచ్చే దెవ రని?

కొన్ని గొంతులు

అది ఆమని : అది ఆమని :

ఒక గొంతు

కుసుమ లతాపతాక :

కోయిల బాకా :

వహవా! ఎన్నొళ్ల కు రాక :

కొన్నిగొంతులు

ఎన్నొళ్లకు. ఎన్నొళ్లకు

ఒక గొంతు

కన్నులు కాయలు కాచెను

ఎవరా వచ్చే దని

*****

కొన్ని గొంతులు

అమని, అమని, అమని :

ఒక గొంతు

మరకతముల కుళ్ళాయి :

మావి చిగురు తురాయి :

అరదానికి పూన్పిన మల

యానిలం హుమాయి :

ఎన్నాళ్ళకు ఎన్నాళ్ళకు

కన్నులు కాయలు కాచెను

రమ్మ నండి లోనికి పి-

యమ్ములు పలికి :

తూరుపు దెన బంగరుతలు పోరగ తెరచి

బారులుగా నరనారులు వాకిట నిలిచి

ద్వారముకడ చిరునవ్వుల హారతు లెత్తి

రమ్మనండి లోనికి; దయచేయమనండి :

కొన్ని గొంతులు

ఎన్నాళ్ళకు : ఎన్నాళ్ళకు :

ఒక యువతి

ఇలా రావమ్మా శర్మిష్టా :

*****

కృష్ణశాస్త్రి నాటికలు

యువకులు

నీ యడుగులు నడిచే చోట

అలరులు పొడిచే తోట :

నవనవజీవన దాతా :

యువమానస నేతా :

ఇంకొక యువశ్రీ

శర్మిష్ఠా : నువ్వుశ్రీరా వేమి : నువ్వు పాడాలి.

శర్మిష్ఠ

ఓ :

యువతీ యువకులు

నీ యడుగులు నడిచే చోట

అలరులు పొడిచే తోట

నవనవజీవన దాతా :

యువమానస నేతా :

నీ చూపులు నిలిచే చోట

తోపులు మొలిచే తోట :

అవిరత రాగవిధాతా :

యౌవత భోగవిజేతా :

ఒక యువతి

వనంతా : విన్నావా : ఎలా ఉం దీపాట :

*****

యయాతి

ఒకమాదిరిగా ఉంది.

ఒక యువతి

అలాగా ? చూద్దాం నీవని : ఇలా రా అమ్మా కర్మవృత్తి : నువ్వు
వసంతదేవుని పక్కన నిలబడు- పక్కనే. మనం అందరం ఇలాగ
చుట్టూ. ఆ :

[యువతీ యువకులు యయాతిచుట్టూ సృత్యం చేస్తూ బృంద.
ములుగా పాడతారు]

చలిత చలిత మ చ్చరణకటక మం
జీర గళస్రుత సింజితమ్ము నిను
పిలిచి పిలిచినా, పలుకరించినా
చలియింపదు జడశిలయో ? నీ యెద :

తరళతరళ మలయానిల లోల త
రంగచలిత వసనాంచలములు, విను
ఉసురుసు రనినా, గుసగుస మనినా,
ఊగి తూగదే కొరడో ? నీ యెద :

లలిత లలిత దరహాసిత వినిర్గత
లలిత లలిత చంద్రాతపములు, కను

వెలిగి వెలిగినా, తళుక్కు మనినా
పులకరింపదే మొరడో ? నీ యెద :

*****

శృంగార నాటికలు

ఒక యువతి

శర్మిష్ఠా, అదే మమ్మాయి : అలా ఓరగా ఒరిగావు ఓయ్యా
రంగా అమని దొరపై :

యువకుడు

ఆ నెలయేటిపై ఒరిగే కొమ్మ సంపెంగలాగ :

శర్మిష్ఠ

నేను కొమ్మసంపెంగనా :

తెలివి లేదా నీకు, ఉబుసు పోదా నీకు : నెలయేర :
గలగ లనుచే కాని, అలల రొదలే గాని
నిలువనే గడెయేని, నిలిచి యోచింపవే :

నెలయేర, నెలయేర :

తొలిప్రొద్దునుండి ఆ మలునందెవరకు, నీ
అలల లోలోననే, ఆడు నా నీడ,
ఇన్నాళ్లనుండి ఎరుగవా నీవు ?
ఎలుగెత్తి పిలిచినా తల యెత్తబోవ :
నెలయేర, నెలయేర :

యయాతి

అయితే నేను నెలయేటిని : నా పాట వింటారా :

తడసి తడసి పరికింపగ,
తరచి తరచి తెలిసికొనగ

శృంగార నాటికలు

నడక రాని దారినా ?
 జడ మగు రహదారినా ?
 ఒదిగి ఒదిగి నాలోపల
 నిదురించే నీడలను
 తుది నంటెడు వరకు నేను
 తొంగి జూచికొననె లేను
 ఇంత ఇరుకు బొడ్డులలో
 ఎటులు సాగునో బ్రతుకు
 ఈ పాటయె లేకుంటే కడలిచేరు వరకు :

యువతీ యువకులు

బా గుంది, బా గుంది :

ఒక యువత్రి

ను వైవ రమ్మా ఆలాగున ఒళ్ళు మరచి పరుగెత్తుతున్నావు ?

ఆ యువత్రి

న న్నెరగవూ : కో : కో : కో : చెప్పకో :

[పాట - ఆందయా ఊకొడుతుంటే]

చెప్పకో చెప్పకో నే నెవరినో ?

ఓ, ఓ, ఓ :

చెప్పకో నాపయన మెచటికో ?

కో, కో, కో :

కృష్ణకావ్య నాటికలు

దొల కనిపించేను నీలాలబయలు
నీలాలబయలులో తేలేటి మొయిలు
ఆ మొయిలు నన్ను ర మ్మంచే
నా మానాన నే పోవుచుంటే
ఒక్కపొదలో రెక్క చిక్కుకుం దమ్మా
అక్క డొక పూతావి అంటుకుం దమ్మా

కొన్ని గొంతులు

కలిగొట్టు పుప్పొళ్లు కాబోలు :

మరికొన్ని గొంతులు

వలిమంచులో తడిసె కాబోలు :

యువతి

దూరాన నొక పచ్చనారామ ముంది
ఆరామమున పచ్చనామ్ర తరు వుంది
మావికొమ్మల దాగి కావి వన్నెలది
మాణిక్య మొక టుంది
నన్ను ర మ్మంది
అటకు పోతుంటే
ఒక్కపొదలో రెక్క చిక్కుకుం దమ్మా !
అక్క డేదో తావి అంటుకుం దమ్మా !

కొన్నిగొంతులు

కలిగొట్టు పుప్పొళ్లు కాబోలు :

*****

కృష్ణకౌత్తి నాటికలు

యువతులు అందరూ

కెలను కెలనుల నడుమ కొలనులో
కొలను లోపల కునుకు కలువలో
నిదుర నొదిగిన తేటికొదమ కను వీడదే !
కదలి మెదలని తావి యెరక విడిపోదే !
మరుగు పాత్రిక గొనుచు మధువు వచ్చే ననుచు
ఎవరు చెప్పిరి నీకు, ఎరుగ జెప్పవె నాకు.

ఒక యువకుడు

నేను తుమ్మెద ననా అడుగుతున్నారు : నేను మాత్రం ఎలా
చెప్పగలను :

చిమ్మినాడు చిరుపుప్పొడిదుమ్ము కనుల గాలి
ఎవరు చూచినారో, ఎప్పుడు వచ్చెనో ఆమని :
నిండి నిండి పువు పువు పువు
గుండెనుండి పడదు మధువు !
మును మున్నే గళ మెమ్మెయి
అనును జుమ్ము జుం జుమ్మని

యువతీ యువకులు

మాట్లాడకండి : ఓ ! పాడకండి : ఆ దేమిటి :

ఒక యువత్రి

ఏమి టా చాటింపు :

[దూరాన్నుంచి కవి చాటింపు చేస్తూ పాడుతూ వస్తాడు]

*****

కవి

జాగ్రతండి : జాగ్రతండి : జంట విడిచి తిరగకండి :

ఏగ్రహచారమొ మన్మథు డాగ్రహించి పడెనండి :

యయాతి

ఏమిటి మహాకవీ : నీవే చాటింపు చేస్తున్నా వేమిటి :

[యవజ్జల నవ్వులు]

కవి

ఈ చాటింపు నే నొక్కడనే చేయగలిను. ఈ విషయం నాకు తెలిసినంత బాగా ఎవరికీ తెలియదు.

ముసరు మంచుతెరల మీటి

ముసలి ఆకుతెరువు దాటి

విన విన మని రేగి పడే

వెడ విలుకా దెంత మేటి ?

ఒకయువతి

ఏ మయ్యా కవీ : మన్మథుడికి శరీరం లేదు కదా నీ కెలా కనపడ్డాడు :

కవి

స్పష్టంగా కనపడుతున్నాడు నా కడుగో : మదనదేవుడు. అడుగో : అబ్బా !

*****

తృప్తకావ్రి నాటికలు

చెరకువింటి కెంత జోరు :
చెవుల తేటినారి హోరు :
పరచు గాలి బయలు విండ
చివురు జెండా ఎగిరి పారు :

అమ్మయ్యో !

జీత యువకుడు

అ బాధ మీ కెలా తెలిసింది ?

6207

పాపం ఏమి తెలియదులే : మీ వైఖరి చూస్తే మీ కెవరికీ తెలియనట్లుంది. పాపం :

మొరగి కన్ను నిలిచె మరుడు
 పొంచి పొంచి పుంత పుంత :
 నరనారీ కోటి కెంత పెనునలంత వలవంత :
 విరియు మల్లెకొసల కెంత మరిగిపోవు విసపువేడి
 మరచి నిదుర మరగినప్పు డెంత దాడి ఎంత దాడి :

యువతీ యువకులు

అమ్మో ! అమ్మో ! అబ్బ అబ్బ !

62

“కాయజనాయకుం డలరుగద్దియ నెక్కి వసంతవేళ నుం
దో, యిల నెల్లవారలు తదుత్సవసంపదసొంపు చూడ రం

దో, యెలనాగల నివ్వడిచి యొంటి చరింపకుదో” —

[భోజరాజీయము]

అహోహా! ఎంత త్వరగా జంటలు జంటలుగా ఆలుమగలు కలిసిపోతున్నారు!

[నవ్వుతూ] చివరికి నేనే ఒంటరిగా మిగిలిపోయినట్లున్నానే!

తాత

నేనూ మిగిలాను!

కవి

ఏం తాతా! ఇక్కడే ఒదిగి ఉన్నావా? నువ్వు కూడా వాణికి పోతున్నా వేం? పెద్దవాడవు! జ్ఞానివీ! విరాగివీ! మరచిపోయావా?

“మనకు సత్యానికి మధ్య చిక్కని దొక్క
మంచుతెర పరచి కల దండీ!”

[నవ్వుతాడు. పాడుతూ దూరంగా పోతాడు]

జంట విడిచి తిరగకండి ఒంటరిగా మీరు మీరు
తుంటవిల్లు వింటిహోరు వింటేనే సరి చెడేరు!
జాగ్ర తండి! జాగ్ర తండి!

[దూరంగా పోతాడు]

ఒక యువకుడు

ఈ కాలవ దాటలేవా?

ఒక యువతి

ఇది కొత్త తేనె కాబోలు, కాలి జారుతుంది.

*****

కృష్ణశాస్త్రి నాటికలు

మరో యువకుడు

ఈ పౌదరింటి కింద దూరి :-

ఇంజనీర్ యువతి

అమ్మయ్యో: దూరలేను. కళ్ళనిండా మల్లెపుష్పాడి వడింది.

మరొక యువకుడు

అదిగో మన పీడు. ఆ గోరింటులు పరిచిన దారినే వెడితే.

మరొక యువతి

అటు వెడితే మా అతీలత కాలికి చుట్టుకుంటుంది.

[ఇటు ఇటు అన్నట్లు, పడుగెత్తుతున్న అడుగుల చప్పు
దైనట్లు, 'జాగ్రతండి' అన్నపాట దూరాన వాటిస్తున్నట్లు, విన
పడాలి]

అయిదవ రంగము

యమకాతి

શરિષ્ઠ :

செய்த

మహారాజా :

యమ యకా త్రి

ఇది స్వప్న భూమి :

శర్మిష్ఠ

నత్యంగా మారివ స్వప్నం మహారాజా :

యయాతి

ను వెళ్ళవరపు ? వనంత వనలక్ష్మివా ? చైత్రాగమనానికి వులి
కించి పోయి. నారీరూపంలో పాజ్జత్కరించిన ప్రకృతి దేవతవా :

శర్మిష్ఠ

నీ చరణదాసిని మహారాజా :

యయాతి

ఇన్నాళ్లనుంచీ నీ వెక్క డున్నావు :

శర్మిష్ఠ

ఈ తోటలోనే. మీ నన్నిదినే :

యయాతి

అప్పుడు వి న్నెందుకు చూడలేదు నేను ?

శర్మిష్ఠ

ఎప్పుడూ మీ అంతికాన్నే ఉన్నాను. కావి అప్పుడు అద్దగా
మంచుతెరలూ, శిరపత్రాలూ ఉన్నాయి.

యయాతి

నా దెన్నడో నూతిలోనుండి వచ్చిన జేవయాని ఇప్పటి
వీలాగే ఉంది సుమా అప్పుడు :

శర్మిష్ఠ

కృష్ణాపత్రి నాటికలు

శర్మిష్ఠ

మహారాజా : మీరు వసంతులు : అప్పుడు వనరిక్కి దేవ
యావి, ఇప్పుడు—

యయాతి

శర్మిష్ఠా : ఎంత గొప్పనమయం : ఇప్పుడు ఈ లోకంలో
ఏ వస్తువునూ ప్రేమించకుండా ఉండలేము. ఇంత అనురాగమూ
ఆనందమూ ఎక్కడ దాగి ఉన్నాయో ఇన్నాళ్ళూ !

ఏచోట దాచితివా, ఈ చైత్రజీవమ్ము.
ఇన్నాళ్ళ మా కనుచు దేవా !

ఈ చీకు హృదయాలు, వేచి కననేలేవు
నీ చిత్రములు దేవదేవా !

ఏ నీలిపందిళ్ళు, ఏ విదుర పొదిగిళ్ళ
ఈ తార లలసెనో దేవా ?

నీ నందనమ్ములో, నేటి అర్చనములో
పూవులై విరిసెనో దేవా !

ఏ సీతుకాలాన ఏమంచు నునుసోన
గళములో కునికెనో దేవా ?

నీ వసంతమ్ములో నేటి కీర్తనములో
పికములై పలికెనో దేవా !

*****

ఇక హిమర్తువు వలదు, ఇక విశేధము వలదు,

నీ నన్నిదియె దేవదేవా !

ఒక వసంతము పైన, ఒక ప్రభాతము లోన

వికసింప జేయవా దేవా !

[పక్కల కూతలూ, సెలయేళ్ల గలగలలూ, చిరుగాలి
 తూలూ, ఆహల కదలికలూ, ఇలాంటి చప్పుళ్లన్నీ వినబడి; తరు
 వాత రకరకాల వాద్యాల ధ్వనులు ఒకటి తరవాత ఒకటి
 వస్తాయి]

కృష్ణాష్టమి

శృంగార నాటికలు

పెరటిలో కడిమికాళి రవంత యోరగా

తిరిగి, కనువిరిసి, మందిరములోనికి చూచు :

రోహిణి

హయ్యో హయ్యో : విజంగా ! ఇందాకా నేనూ ఇలాగే అను
కున్నాను సునూ ! మా యింట్లో దొడ్డివైపు గవాక్షంలోనుంచి కడిమి
పూలు అలా కళ్ళు విప్పి లోపలికి చూస్తున్నట్లు - సరిగ్గా ! సరిగ్గా !

యశోద

ఊఁ ! ఊఁ ! ఊఁ ! [మూలుగు]

రాధ

విను మరీ ! పదినా !

మోసాల వకుళమ్ము మైసోల, పూల, కు
ప్పలుగ తిప్పలుగ కొండలుగ రాలుచు నేల !

ఈ వింత లీలాటి వేరేయి చూచేనె !

ఏ వీటి యతిథి ఇప్పు డేగుడెంచేనే !

యశోద

[మెల్ల గా నవ్వుతూ] మా రాధమ్మ ఏమి చెప్పినా పాటలోనే
చెప్పారి - రోహిణీదేవీ !

రోహిణి

దాని కేమి గాని, ఇందాకా ఈరేఖా నేనూ వస్తుంటే, అను
కున్నాం గూడా నమ్మోయ్ ! మా పొగడా మీ పొగడే కాదు - తోవ

*****

పొడుగునా పొగడలన్నీ గుట్టలు గుట్టలుగా కురిపించేకాయమ్మోయ్.
పువ్వుల్ని - ఈ రాత్రి - చిత్రం :

యశోద

రాధా : [మూలుగు]

రాధ

ఇదిగో నమ్మా : విను మరి :

పొదువెల్ల కరగగా, మొదవు వెన్నెలపాలు -

కాలువలు చాలులొ కనవు వామిని చుట్టి :

ఈ వింత లీలాటి వేరేయి చూచేనె :

ఏ వీటి యతిథి ఇప్పు డేగుదెంచేనె :

రోహిణి

ఒరు : నిజంగానే ఒరు : మా యింట్లో పాకలోనుంచి పెరటి.
లోకి కారాయి తెలుసునా మా కర్రావు పాలు - ఇప్పుడే - ఊరికే :

యశోద

ఏ మమ్మా రాధా : [మూలుగు]

రాధ

[నవ్వుతూ] వదినమ్మా : వినవమ్మా :

ఏ పాల కడలి నీలో పొంగునో కావి

తడియు నీ తెలిరైక - తడియు నీ వెలిపైట :

ఈ వింత లీలాటి వేరేయి చూచేనె :

ఏ వీటి యతిథి ఇప్పు డేగు దెంచేనె :

*****

తృప్తకామి నాటికలు

[రోహిణి కిరికిరి నవ్వుతుంది. గది అవతలి నందుడూ -
ఉద్ధవుడూ - రాయబుడూ]

నందుడు

ఏమయ్యా ఉద్ధవా! దూరాన ఏ నవ్వడి వినబడ్డా వసుదేవుడు
వస్తున్నట్లే అనిపిస్తోంది. దైవజ్ఞులు చెప్పిందే నిజమైతే. ఇక్కడ -
మన యింట్లోనూ - అక్కడ బేవకమ్మకూ ఒక్కసారే పురుడు
రావాలి.

ఉద్ధవుడు

అంతే కాదు నందా! పురుడు రాగానే యశోదమ్మకు నిద్ర
లాంటి దేదో మగత క్రమ్ముతుందట! ఆ నమయంలో దేవకీదేవి బిడ్డ
ఇక్కడ యశోదమ్మ పొత్తిళ్ళలో ఉంటాడట!

నందుడు

నా కీ మార్పు బాధగా తోచడం లేదయ్యా! ఏదో అంతా
త్వరగా జరిగిపోవాలనీ, ఎందుచేతనో మహానందంగానూ ఉంది.
ఏమిటో చెప్పలేను తెలుసా?

ఉద్ధవుడు

ఇది గొప్పనమయం నందా! అహహా!

[వెనుక పాట వినపడుతుంది]

అదిగో! అలా! వింటున్నావా?

కొసరు వీవలి వలివేలి కొసలు కూడ
వేగిరింపవు, వేధింప; వేలొ కాని

*****

ఊరి పొలిమేర పుంతల మోర లెత్తి
నిదుర విడి పాడు నీ రేయి వెదురుపొదలు :

రాయణుడు

అవునయ్యా : ఆ వెదురు పొదలుమాత్రం ఎందుకు మేలుకుని
పాడుకున్నాయో :

నందుడు

అహా : ఏమి రాత్రయ్యా ఇది ఉద్ధవా :

ఉద్ధవుడు

అయ్యా : నాకేనా, మీకూ ఇలాగ తోస్తోందా :

ఒక తలిరుటాకు తుదయేని, ఒక లతాగ్ర
మేని, తలయూప; చొక సూనమేని వలచి
ఉన్న రన, దే నిరీక్షణ నున్నయదియో -
ఈ విభావరి వేళ బృందావనమ్ము :

రాయణుడు

అటు యమునదాకా ఆ తోపులన్నీ జపం చేస్తున్నట్లున్నవి.

నందుడు

యమున అంటే తోచింది - యమునానది కెరటాల చప్పుడు
ఏమీ వినబడదేం ఈ రాత్రి :

ఉద్ధవుడు

ఇందాకా నేను వస్తూన్నప్పుడే అలా ఉంది. పక్కనున్న
నైకత పీఠికంటే మూగగా ఉంది యమున.

*****

కృష్ణశాస్త్రి నాదీకలు

కదల, కూపిరి వదలక, యెదురు తెరువు
లరసినట్లు, ఎవ్వరొకాని దరిసినట్లు
తరగ యెగయక, పొగయక నురుగు, యమున
నిదురగాని నిదుర ముగ్ధి కదలలేదు.

రాయణుడు

(అశ్చర్యంతో) అః : అః : అః : అదేమిటి :

పట్టాభిషేకము

అహః : అహః : వందా : మహామహూర్తం వచ్చిం దయ్యా :

పీరిగగనాంచలమునుండి, నేలపైకి
త్రావణవలాహక స్నిగ్ధకల మొండు
జారగా —

రాధ

(లోపలినుండి) శీర్షోదయ మయింది.

రాయణుడు

ఓహో : అహా : అదేమిటి ?

ఉదవుడు

— తోడ నోరగా జాలువారె

చంచలా కాంచనాంచిత కాంచి యొకటి :

అబ్బా : నాలుగు గడియలు ఓపిక పట్టాలి.

రాధ

[ఇవతలకి వచ్చి] నాలుగు గదియలు ఎలాగ ఓసిక పట్టడమూ? అన్నయ్యా! ఆడపిల్ల. వదిన మగతగా నడుసుంది. ఇంకా రాదేం వసుదేవుడు? అబ్బా! లోపలి ఈ హృదయం ఇమిడి ఉండడం లేదు.

[లోపలినుంచి చంటిబిడ్డ యేడుపు వినబడుతూంటుంది; దూరానుంచి, మధ్య మధ్య, చంటిబిడ్డ యేడుపు వినబడుతూన్నట్టుంటుంది...వసుదేవుడూ అక్రూరుడూ మాట్లాడుతూ, అంత కంతకు దగ్గరకు వస్తారు.]

వసుదేవుడు

పాపం. అక్రూరా! బిడ్డను వదలలేక ఎంత యేడ్చింది దేవకి!

అక్రూరుడు

కాని, ఎటువంటి గొప్ప హృదయం ఆమెది! పిల్లవాణ్ణి మీ కిచ్చేటప్పుడు మీ రామె వైపు చూడలేక పోయారు గాని. నేను చూశాను.

వసుదేవుడు

అలాగా!

అక్రూరుడు

అమె కళ్ళు రెండూ, రెండు సూర్య మండలాలలాగ, ఒక్క చిటికె ధగధగ మెరిసేయి - దూరమారాణను స్పష్టంగా చూస్తూన్నట్లు! వాటిలో తన భావ్యానందమే కాదు - కంసమర్దనమే కాదు - ఆఖిల లోక కల్యాణమూ - ఏవో, ఎన్నో....ఆ! ఆ! జాగ్రత్త! యమున ఒడ్డుకు వచ్చాము, వసుదేవా!

*****

కృష్ణాత్రి నాటికలు

వసుదేవుడు

ఇదేమి చిత్రం : భగవతి యమున తెంతదయ మనమీద :
కత్తితో కోపివట్లు, సరిగ్గా రెండుపాయలై, ఎలాగ దా రిచ్చిందో :

అక్రూరుడు

ఈ యిసుక తిన్నెలు కాస్త శ్రమపడి దాటాలి.

వసుదేవుడు

అక్రూరా : ఇది బృందావనమా :

అక్రూరుడు

అవును. అదుగో, దూరాన ఆ తోపులలో అది ప్రేవల్లె. ఇటు
ఇటూ : ఈ వైపు వెళ్ళాలి. అదుగో అది - తూర్పువైపు పెద్ద యిల్లు-
నందునిది. అదుగో - గుమ్మం దగ్గర నందుడూ ఉద్ధవుడూ : అదుగో,
చంటిబిడ్డ నెత్తుకొని రాధ : ఎదురుగా పరుగెత్తి వస్తున్నారు.

[అడుగుల చప్పుడు]

నందుడు

అయ్యా : వసుదేవా :

వసుదేవుడు

నందా :

రాధ

అబ్బ :

[ఇద్దరు పిల్లల ఏడుపు - తరవాత వేణు గానమూ, అంభా
రవమూ, చాలా దూరాన యమున గలగలా వినబడతాయి. తర

*****

చాత్మ ఒక్కనిమువం నిశ్శబ్దం...కొక్కొక్కోకో అని కోడికూత.
చల్ల తరిచినట్లు చప్పుళ్లు. ఇంట్లో చంటిపిల్ల ఏడుపు.]

రాధ

ఊరుకో : ఊరుకోవయ్యా మరి : ఎంత దొంగవు : అప్పుడే
ఎన్ని నేర్పావు : ఇప్పుడు విప్పావా నీ కళ్ళు. రాధ ఒక్కో పడు
కున్నాక :....అదిగో : మళ్ళీ కళ్ళు మూసుకున్నావా విద్రపోతున్నట్లు :
అబ్బో : నీ సంగతి నాకు తెలుసులే :

[అరాచారాగమా-త్రిశ్రగతి త్రిపుట తాళము]

అదిరా : అది మాయ నిదర గదరా :

కదిలే రెప్పల వెనక మెదిలే తుమ్మెద లవిగో :

నా చక్కిలి గిలి నైచి సంగనాచి ఏమోదువు ?

పూచే నవ్వుల, మంతెన పూపెదవుల దాచలేవు :

మేలు కొన్నవాని లేప బేల యశోదమ్మ గాను :

ఏలా నీ లీలలు నా మ్రోల నీలమోహనా :

[జో కొడుతున్నట్టు కూసరాగం తీస్తాంటే, దూరాన్నంది
పరుగెత్తుకుని వస్తున్నట్టు అడుగుల సడులు. రలుపు రలుపు రలుపు
అని ఆడ గొంతుకుల కేకలు]

గోపిక ౦

తలువమ్మోయ్ :

గోపిక ౧

పురు దొచ్చిం దమ్మా :

*****

కృష్ణామృత నాటికలు

గోపిక ౩

అదిగో - రాధమ్మ కూచిరాగం తీస్తోంది :

అందరూ

తలుపు తలుపు తలుపు : తలుపు తీయ వమ్మా :

[తలుపు తీసిన చప్పుడు]

రాధ

ఇంకా తలు పేమిటరా వెరివాళ్ళల్లారా :

[భీష్మకలాన్ రాగం - జంపె తాళం]

వేయ బోవని తలుపు తీయమంటూ పిలుపు :

రాధ కెందుకొ నవ్వు గొలుపు :

నీలోన నాలోన నిదురపోయే వలపు

మేలుకుంటే లేదు తలుపు :

విశ్వమంతా ప్రాణవిభుని మందిరమైన

వీధివాకిలి యేది చెల్లెలా :

విశ్వవిభుడే రాధ వెంటనంటి రాగ

పిలుపేది తలుపేది చెల్లెలా :

[అందరూ గొల్లున నవ్వుతారు]

రాధ

నవ్వండి : నా కేం సిగ్గులేదు. నేనూ నవ్వుతాను. (నవ్వుతుంది). రండి - లోపలికి, మాధవీ : రా శశిరేఖా, మంజుమోషా,

~~~~~

కృష్ణాష్టమి

అందరూ రందమ్మా! ఈ ఉయ్యెల దగ్గరికి. లాలిపాట నేర్పనా!
ఇ దొక్కటే అందరూ అనండి!

యశోద

(మెల్లగా) నేనో!

రాధ

మవ్వు కదలకు వదినా!

[శహస రాగము - జంపె తాళము]

జో జో చిన్నికృష్ణ! జో ముద్దుకృష్ణా!

జో కృష్ణ జో కృష్ణ! జో బాలకృష్ణా!

ఆగండి! వినండి! ముందు నేర్చుకోవాలి!

రోహిణి

ఏం నేర్చుతావు? అలా ఒళ్లు మరిచిపోయి! ఆ నవ్వేమిటి!
ఆ కళ్ళంట నీ శ్శేమిటి!

రాధ

‘జో జో చిన్నికృష్ణా’ అన్నది ఒక్కటే అందరూ పాడండి!
తెలిపిందా!

అందరూ

జో జో చిన్నికృష్ణ! జో ముద్దుకృష్ణా!

జో కృష్ణ జో కృష్ణ! జో బాలకృష్ణా!

~~~~~

రాధ

వెన్నెల్లు పరచిన విన్నపానుపు మీద
కన్ను విప్పక తాను పన్నుండె కరిమబ్బుః
చల్లగాలులు తెచ్చి చామరమ్ములు తెచ్చి
ఊయాల నచ్చరల్ ఊపేరె వావి :

అందరూ

జో జో చిన్నికృష్ణ ! జో ముద్దుకృష్ణా !
జో కృష్ణ జో కృష్ణ ! జో బాలకృష్ణా !

రాధ

నురుగుల్లు పరచిన తరగపై కలువపై
ఒరిగి గాటపునిదుర మరగనే చిరుతేటి !
విసరు ఊర్పులు తెచ్చి వింజామరలు తెచ్చి
ఊగించిరే వావి నాగకన్యలు వచ్చి :

అందరూ

జో జో చిన్నికృష్ణ ! జో ముద్దుకృష్ణా !
జో కృష్ణ జో కృష్ణ ! జో బాలకృష్ణా !

[అవతరించుచి, వస్తున్న మగవాళ్ళ నవ్వు విసబడుతుంది]

రాధ

అరుగో - అన్నయ్యా ఉద్ధవుడూ వాళ్ళ వచ్చేరు....వీడి -
అన్నయ్యా! మీరుకూడా నేర్చుకుంటారా పాట ?

*****

నందుడు

[శ్రవ్యతూ] నేర్పమ్మా అమ్మాయీ : రండయ్యా అందరూ :

రాధ

మీరు అటు : మేము ఇటు : తమరు పడుకోండి యశోదమ్మ గారూ :

[లింక్ కామెడ్ రాగము - ఆదితాళము]

జయ జయ కృష్ణా ! జయ జయ కృష్ణా !
జయజయ జయజయ జయ గోవిందా !

జయజయ గోపకేశోర ! యశోదా
నందా నందకుమార : మనోహర !

జయజయ శ్రావణ జలదేందీవర
తరుణ తమాల కీసాల సమాన
శ్యామల కోమల చారు శరీరా !
మామక హృదయాంతర సంచారా !
జయజయ కృష్ణా !

జయజయ నవనవ సుందర సుమధుర
దరహసి తొన్నిషి తానన మోహన
రజనీకర ! మధుకరమృదుచికురా !
రాధా మానసధన పాటచ్చర !
జయజయ కృష్ణా !

~~~~~

కృష్ణకావ్య నాటికలు

జయజయ కదంబ కకుభప్రసూన
కేసర కేసర నవకువలయదళ
సురభిళ మృదుశయ్యాప్త విహారా !
గోపీ జనతా ఘనతాప హరా !
జయ జయ కృష్ణా !

[కేణుగానము, పక్షుల కూతలు, యమున గలగల, చిరు
గాలి స్వడి]

గోపకుమారులు

లే లే లే లే !

తెల్లారక మునుపే మా పల్లియ లేస్తుంది !
పల్లెలోన ప్రతియిల్లూ కళ్లు తెరచి చూస్తుంది !
చల్లతరిచి తరిపివెన్న గొల్లపడుచు తీస్తుంది !
ఘల్లు ఘల్లుమని అందెల సందడి వినిపిస్తుంది !
కర్రలవు పొదుగు కరిగి కడివెడు పాలిస్తుంది !
జుర్రుమంట త్రాగమంట తల్లి పిల్ల కిస్తుంది !
తుర్రుమంట వాడ లేగదూడ ఉరక లేస్తుంది !
మర్రెచ్చెట్టు నీడ ఆలమంద ఆగి చూస్తుంది !

గోపికలు

ఏ డమ్మా మీ వాడు ?

వాడల తిరిగే కోడెకాడె, వా-దేడమ్మా !

నడిచేయక చొరబడి మాలోగిట

కడివెడు వెన్నల మెసపేనే :

ఒడిసి పట్టి మా బుడుగావు పొదువు

దుడుకు లేగవలె కుడిచేనే—ఏడమ్మా ?

మడుగున జలకము లాడునపుడు మా

మడుగుల నెల్లను దోచేనే :

బుడుతడని చంక నిడుకొన్న, నన్ను

పడుచు పోకడల రేపేనే ! —ఏడమ్మా ?

[పద్యం]

వెదు రిదిగో పాటలత్తై,

ఇదిగో పించమ్ము, చిక్క-మిదిగో కృష్ణా !

చదువా నఁధ్యా ? పెయ్యల

కడుపుల గాయంగ నింక కదలగదయ్యా !

తానే నాకయి స్వామి వచ్చెనట బృందన్ వీడి, గోగోప బృం

దానన్ విందులకూడ వీడి, ప్రియరాధాసుందరీ రాగ గా

థానవ్యోత్సవమైన వీడి; అటుకాదా, యేల నాలోన ని

ట్టొనా, నాహృదయాన శారదశశాంకాంకుప్రభల్ పర్వనో :

ఏ నెరుంగుదునే నభీ తప్పదే విను

అవి దేవదేవుని అడుగుసడులె :

ఏటి వ్రజపల్లి. అవ్వె ఏనాటి కథలు,
ఏల రాధా వృథావ్యథలు. ఏల తల్లి !

[పాట]

ఈ దారి నా స్వామి నడచేనా ?
పాదాల జాడ లివి విడిచేనా ? -

ఎవరైన నా విభుని చూచేరా ? - స్వామి -
ఏమైన నామాట అన్నారా ?

ఎన్నాళ్ల కెన్నాళ్ల కన్నారా ? - మీరు -
కన్నార నా స్వామి కన్నారా ?

కరిమేను చిన్నెల్లు విరిసేనా ? స్వామి
చిరునవ్వు వెన్నెల్లు కురిసేనా ?

శిఖపైని శిఖిపించ మూగేనా ? స్వామి
ఒకసారి నవవేణు వూదేనా ?

మనసంత కోరికలు మూగేనా ? మీ
మనికంత ఊయాల లూగేనా ?

బృందావనీ సీమ ఇదియేనా ? కా
శిందీ నదీతీర మిదియేనా ?

రాధా మనోవీధి విడిచేనా ? స్వామి
ఈదారి నాకొరకు నడిచేనా ?
ఏవైన నామాట లడిగేనా ?

యమునా విహారి

యమునా విహారి

[కార్తిక పూర్ణిమ, కొంత రాత్రి కడచింది. దూరాన్నుంచి యమునా నది రోదతో కలిసి వేణుగానం, ఇంతలో వేణుగానంతో కలిసి అడుగుల చప్పుళ్ళు]

మగగొంతు

ఓ హో హో ! [పిలుస్తూన్నట్లు]

ఆడగొంతు

ఓ హో హో ! [మారు పలికినట్లు]....ఓ హో హో !

[ఆడగొంతులు నాలుగు వైపులనుంచి, ఇక్కడనుంచి పిలిస్తే పలికినట్లు, నాలుగు మూలలనుంచి వచ్చినట్లు, గొంతులు వినిపడాలి]

మగగొంతు

[పాట]

ఓ హో హో !

ఆడగొంతు

ఓ హో హో !

అందరు

ఓహో ! ఓహో ! ఓహో !

ఆడగొంతు

ఎవరయ్యా పిలిచేరు ?

కృష్ణాస్థ వాచికలు

ఆడగొంతు ౨

ఇటు గుండెలు కలచేరు ?

అందరు

బృందలోన మంద లోల మారుతములు తరలు ॥

మందానిలములను యమున అందెరవళి పొరలు ॥

మగగొంతులు

ఓహో : ఓహో : ఓహో :

ఆడగొంతులు

ఓహో : ఓహో : ఓహో :

ఆడగొంతు ౧

ఎవరయ్యా పిలిచేరు ?

ఆడగొంతు ౨

ఇటు గుండెలు కలచేరు ?

అందరు

సొలతరువు తలపై నెల పైన మాపి వినును :

మాలతి శేఫాలి కొమ్మపైకి ప్రాకి కనును :

మగగొంతులు

ఓహోహో : ఓహోహో :

అడగొంతులు

ఓహో ! ఓహో ! ఓహో !

అడగొంతు ౦

ఎవరయ్యా పిలిచేరు ?

అడగొంతు ౧

ఇటు గుండెలు కలచేరు ?

అందరు

వల్లెలో పెరళ్లలోని ఆలు చిందులాడు !

గొల్లల లోగిళ్ల లోగి గుండె బండ నోడు !

మగగొంతు

ఓహోహో ! ఓహోహో !

అడగొంతులు

ఓహో ! ఓహో ! ఓహో !

ఎవరయ్యా పిలిచేరు ?

మగగొంతులు

ఓ హో హో ! [క్షిప్తంగా పిలుస్తూన్నట్లు]

ఒక అడగొంతు

ఎక్కడే !

కృష్ణాపరి నాటికలు

మరొక ఆశగొంతు

ఎప్పుడూ ఇంతేనే! యమున ఒడ్డునుంచి పిలిచినట్లూ -

వేరొక ఆశగొంతు

కడిమి తోపులో నుంచి పిలిచినట్లూ -

మరొక ఆశగొంతు

అలమందలి నడుమ నుంచి పిలిచినట్లూ -

ఒక ఆశగొంతు

[కింకరి నవ్వుతూ] ఉద్ధవుడు ఎలాగ పరుగెత్తుకుని వస్తు
బాబో! మనకన్నా కూడా మతిపోయి....[అందరూ నవ్వుతారు]

వేరొక ఆశగొంతు

మొరళి మ్రోగినప్పుడు మాత్రమే మనకు మతిపోతుంది
అంతే! ఉద్ధవుడు అస్తమానమూ ఉలికిపడుతూ ఉంటాడు.

ఒక ఆశగొంతు

మొన్నరాత్రి ఓ చిత్రం జరిగిందరా! హఠాత్తుగా తలుపు
తీసుకొని అర్ధరాత్రి ఉద్ధవుడు యమునవైపు పరుగెత్తుకున్నట్ట!
“ఏమిటిది నువ్వు కూడానా?” అని నందుడు అపి పలకరిస్తే, “అంద
రమూ ఒక్కచే - ఆశవాళమే! అత నొక్కడే మగవాడు” అని
చెప్పి తొందరగా వెళ్ళిపోయాట్ట! [అందరూ గొల్లుమని నవ్వుతారు]

మరొక ఆశగొంతు

అదుగో! అటు - వినందరా!....[వేణువు మ్రోగుతుంది]

శేరొక ఆడగొంతు

కాదే! ఇటు - మొగలి పొదల నైపు :

ఒక ఆడగొంతు

అయ్యో కాద్రా! ఆ కడిమిచెట్టు నైపే! ఆయనకి ఆ చో
లేష్టం.

మరొక ఆడగొంతు

ఓ పని చేద్దాం. కొందరం అటు వెడదాం; కొందరం ఇటు
వెడదాం. దొరక్కపోడు దొంగ!

కొందరు

అటు మీరు! ఇటు మేము!

అందరు

అలా అలా అలా! ఇలా ఇలా ఇలా!

ఆడగొంతు ౦

మొగలి దారు లంట -

ఆడగొంతు ౨

పొగడ బారు లంట -

అందరు

అటు మీరు! ఇటు మేము!

కొందరు

అలా అలా అలా! ఇలా ఇలా ఇలా!

కృష్ణాపరి నాటికలు

అడగొంతు ౦

కనవువీడు దాటి -

అడగొంతు ౨

ఇసుకబయలు దాటి -

అందరు

అటు మీరు - ఇటు మేము :

కొందరు

అలా అలా అలా : ఇలా ఇలా ఇలా :

అడగొంతు ౦

మోటు బావి దాకా -

అడగొంతు ౨

పాటి రేవు దాకా -

కొందరు

అటు మీరు - ఇటు మేము :

అందరు

అలా అలా అలా : ఇలా ఇలా ఇలా :

[పరుగెత్తే అడుగుల చప్పుళ్లు]

నీలవేణి

కలవాణి : మంజుషా : రాగిణి : ఏమర్తయ : పారిజాతం
ఓరిగిన పాటిరేవు దగ్గరికి రండ్రా :

[అందహా అటు నుంచీ ఇటు నుంచీ ఓయ్ ఓయ్ ఓయ్
అని పరుగెత్తుకుని వస్తాడు. మగ గొంతుక గళగళమని వచ్చుతుంది.]

అడగొంతు ౧

కార్తిక రాత్రుళ్ళూ -

అందరు

ఉః :

అడగొంతు ౨

కరిమ బుంటుందా ?

అందరు

అః :

అడగొంతు ౩

నీలమేఘ మాకాశము విడిచి నేల నడుస్తుందో ?

మగగొంతు

ఓ :

అడగొంతు ౪

నడిచే మబ్బునకూ -

అందరు

ఉః :

అడగొంతు ౫

నవ్వే పెద వుందా ?

కృష్ణకావ్య నాటికలు

అందరూ

ఆ :

ఆవగొంతు

పెదవు లందితే పేద వెదుళ్లే అవరి పాడతాయో

మగగొంతు

ఓ :

[ఇదా మగా త్వరత్వరగా కృత్యం చేస్తూ ఇలా చరణం.
పాడుతూన్నట్లు]

తెల్లని వెన్నెల్లో

నల్లని మబ్బుల్లా :

నీలపు మబ్బుల్లా

నేల నడుస్తాయీ :

నడిచే మబ్బులకూ

నవ్వే పెదవుల్లా :

నవ్వే పెదవులకూ

మువ్వల వేణువులూ :

[ఒక చిటిక నవ్వులతో కలిసిన నాట్యం చప్పుడు. పాట.
అగిపోతుంది.]

మగగొంతు

పాటిరేవులో పడవుందీ :

నీలవేణి

అది- ఏటవాయగా వంచకపోతే

కలవాణి

ఎలా గెక్కుతాం ?

రాగిణి

ఇలా గెక్కుతాం : [సవ్యకుండి]

మగగొంతు

అందరు ఎక్కారా ?

ఆడగొంతులు

ఆ :

నీలవేణి

పడవ ఒరిగితే భయమేస్తుంది :

కలవాణి

అమ్మయ్యో :

రాగిణి

అమ్మయ్యో :

ఆడగొంతులు

దూకే నాకల ఉదుటుల్లో-

తాకే కాఖల అదటుల్లో-

~~~~~

శృంగార నాటికలు

నావ తడిస్తే -

పోవ జడిస్తే -

అందరు

నేర మెవరిదోయ్ ?

మగగొంతు

నాది :

లేచే తరగల సురుగుల్లో -

వీచే పయ్యెర పరుగుల్లో -

చీర తడిస్తే -

జార విడిస్తే -

అందరు

నేర మెవరి దోయ్ ?

మగగొంతు

మీది. మీరంతా ఒక వైపు, నే నొక్కణ్ణి ఒక వైపు....పడవ
ఒరగదు. జడియదు. మునగదు. చూద్దామా :

అందరు

అమ్మయ్యో : అమ్మయ్యో :

అడగొంతు ౧

ఈ ఒడ్డు దగ్గరనుంచి పడవని సాగవివ్వ గూడదు.

*****

అడగొంతు ౨

ఏం : ఒరిగిన కొమ్మల్లో సరంగు చిక్కడతాదా :

[నవ్వుతాడు]

మగగొంతు

అప్పుడే చిక్కడ్తాడు.

అడగొంతు

సుళ్లు దాటుకొని మళ్ళే నావ -

నీళ్లు మీటుకొని తుళ్ళే నావ -

నడిపిస్తావా :

మగగొంతు

నడిపిస్తాను :

అడగొంతు

నల్లని నా సామీ :

మగగొంతు

హై రెస్పా :

అడగొంతు

నల్లని నా సామీ :

మగగొంతు

ఓ రెస్పా :

*****

కృష్ణాపి నాటికలు

అడగొంతు

హోరుగలిలో పారే నావ -

పైరగలిలో పాకే నావ -

నడిపిస్తావా ?

మగగొంతు

నడిపిస్తాను :

అడగొంతు

నల్లని నా సామీ :

మగగొంతు

హై రెస్పా :

అడగొంతు

నల్లని నా సామీ :

మగగొంతు

ఓ రెస్పా :

[పాట దూరంగా శబ్దపోతూ వెళ్తుంటే కలిసి పోతుంది..
వికృతం...ఒక్కసారి వేణువు (మోత...)]

కార్తిక

రెల్లుపూలా పానుపుపైనా

జల్లా జల్లులుగా - ఎవరో

చల్లీ నారమ్మా : వెన్నెల చల్లీ నారమ్మా :

కరిగే పాలా కడవలపైనా

~~~~~

నురుగూ నురుగులుగా -

మరిగే రాధా మనసూపెనా

తరకా తరకలుగా - ఎవరో

పరచీ నారమ్మా ! పెన్నెల పరచీ నారమ్మా !

కడిమి తోపుల నడిమి బారుల

ఇసుకబె శులి మిసిమిదారుల

రాసీ రాసులుగా - ఎవరో

పోసీ నారమ్మా ! వెన్నెల పోసీ నారమ్మా :

• • •

వలిగాలి కేలి కౌగిలి నూగు కాళింది

కొలియందెలు గలగలని మ్రోగు -

కెలకున రెల్లతో కొలకున దాగు తె

గురు పులు కను అరతెరచి జోగు -

దరిలేని విరహాన మరుగు చిగురు వెళ్లి

పౌరలుచు మంత్రనహ్ను వేగు -

కనుచూపు మేర దాటిన తేటివల పెర్చ

గా నవమాలతి మేను కాగు -

కడిమి తెరువులు, పొగడ మార్గములు, మొగలి.

సందులు, పెద్దళ్ళ గొడుగులు సాగి, కోవి

దొరసుమమ్మలి దారులు దాటి, మరలి

తరుణ మురళీ శర నిశ్చితోత్పవము సాగు :

భృష్టాశ్రమ వాదకం

నిద్రమానె వెన్నెలలు, ఉన్నిద్రరాగ
రేయి నిట్టూరుచు, తమాలవృక్షమూల
పై కత వితర్దికోపరి శ్యామపర్ణ
పాళి పానుపుగాగ నేర్పడె తనంత !

* * *

జిరా: ఏమని నిద్రవో వలతురమ్మా గోపికల్ మీరు? బృం
దారామమ్మున పాలమీగడల వానల్ జారు ఈ రేయి ను
వేరొస్యమ్ముగు శ్యామసుందర ఘన శ్రీమూర్తి కాబోలు వం
శీరాగమ్ముల పిల్పులన్ వినరచే —

అంతశిశిరమ్ముకదె సుషిరామృతమ్ము
ఎటుల మరగించునే సఖీ! ఈ విరహము!
తనది కరిమబ్బుమేని సౌందర్యము కదె
నిండు పున్నమి నెటుల పండించు లోన?

దరియుకొలది చాల దవ్వొను; దవ్వైవన
కొలది దరిసి దరిసి పలుకరించు;
విమునమేని నిలువ నీయదు వేణువు -
పిలుపొగాని, మేలుకొలుపొగావి!

~~~~~

ఏడాది పొడుగునా

ఏడాది పొడుగునా

[తెలుగునాట ఒక పల్లె - గోదావరి మండలం లోనిదేమో!
ఆ పల్లెలో ఒక కుటుంబం. ఏడాది పొడుగునా ఆ కుటుంబజీవితం
పండుగలూ, పబ్బాలూ, పొలాలూ, శ్రమనాయపు పనులూ మొద
లైనవి.]

ఆడ మగ గొంతుకలు

కల దొక పల్లె - అది ఏదై తే నేం?

తెలుగు నాట ఉంది - అది ఏడుంటే నేం?

ఊళ్లో పదిమందీ చెమటోడ్చే వారైతే -

ఊళ్లో పదిమందీ కలిసుండే వారైతే -

అది ఏదై తే నేం? అది ఏడుంటే నేం?

కాలువ ఒడ్డున ఒదిగి నీడ చూసుకొనేదో -

చేలనడుమ పడుచులాగ చేయెత్తి పిలిచేదో -

కొంకప్రక్క విలిచేదో -

తోటవెనక కాస్త కాస్త తొంగి తొంగి చూపేదో -

ఏదో ఒక పల్లె - అది ఏడుంటే నేం?

కష్టసుఖాలూ కలుములూ లేములూ

కలిమి లేములూ కరువులూ బరువులూ

*****

కృష్ణకావ్య నాటికలు

ఏవాచ్చిన గానీ ఎండలై వానలై
ఎదురొచ్చిన గానీ వెన్నెలై చీకలై
నిలబడె నా పల్లె - చిరకాలం నుండి
అది ఏదైతే నేం? తెలుగు నాటి పల్లి -
అది ఏడుంటే నేం?

ఉన్నా డా గ్రామంలో ఒక భూస్వామి -
పే రేదైతే నేమీ?

అందరికీ అనుకూలుడు ఆ ఆసామీ -
కుల మేదైతే నేమీ?

ఆల్లకొన్న దోసపాదు ఆతని సంసారం:
పిల్ల జెల్ల పొలం పుట్ర భగవంతునిపై భారం:

ఒక పురుష కంఠం

అయినా, పేరంటూ ఉండాలి గనుక, ఆ పెద్దమనిషి పేరు
రామస్వామి.

ఒక స్త్రీ కంఠం

ఆతని భార్య పేరు సీతమ్మ.

పురుష కంఠం

ఒక వైశాఖ మాసంలో ఒకనాడు ఆ రామయ్య యింటి
వాకిట్లో....

*****

సీతమ్మ

పడవయినా. బస్సుయినా, ఈపాటికి రావాలి గదా! ఇద్దరు.
పిల్లలూ - ఓవలేవిదీ - ఒక్కతే వస్తుంది కూడాను.

రామయ్య

రేవుకాడే కాదూ, బస్సు స్టాండు కూడాను. పెద్దబ్బాయి వెళ్ళ
లేదూ వాగరాజా :

సీతమ్మ

వాడూ పాలేరు కోటయ్యా పొలంలోకి వెళ్ళారు, గట్లూ గను
మలూ బాగు చెయ్యడానికి.

రామయ్య

మరి చిన్నాడు :

సీతమ్మ

నారాయణా :

రామయ్య

ఆఁ

సీతమ్మ

వా దెలా వెడతాడండీ, ఈవేళే వెళ్ళికొడుకును చేస్తే :

రామయ్య

సరే! ఆ పంచె ఇలా పడేయ్, వెళ్ళొస్తామరి. కోటిగా దొస్తే
అక్కడికి పంపు.

[చెప్పల చెప్పడు వెళ్ళిపోతూన్నట్లు.]

*

*

*

[కాస్త జనం కలకలం బస్సుస్టాండు దగ్గరలాగ, బస్సు
హారన్...బస్సు ఆగిన చెప్పడు...“దిగండి దిగండి” అనీ, “పెట్టె

.....

శృంగారాత్మ నాటికలు

దింపు” అనీ, “పిల్ల పెత్తుకో” అనీ, “తలకు తగులుతుంది” అనీ, ఇంకా ఇలాంటి కేకలు తొందర తొందరగా...]

పిల్లవాడు

శాతయ్యోయ్ :

రామయ్య

హరి : వచ్చావురా ? అమ్మా-వచ్చావా, లక్ష్మీ : సామాను దింపవోయ్ : అమ్మా : ఆ పిల్ల నిలా ఇయ్యి. ఇదిగో - కోటిగాడు కూడా వచ్చాడు. బండిలో సామాను పెట్టింపరా : అమ్మా : బం దెక్కండి : ఒరేయ్ కోటిగా, ముందు ఇంటికి పరుగేయ్ : అమ్మాయి, పిల్లలూ వచ్చారని చెప్ప.

[బండి నడిచిన చప్పుడు...ఆగిన చప్పుడు.]

* * *

సీతమ్మ

అమ్మా వచ్చావా : కాస్త దిష్టి తీయనీ, లోపలికి వద్దవుగానీ :

పిల్లవాడు

అమ్మమ్మోయ్ : నాకు మర ఇంజను నాన్న పంపాడు.

సీతమ్మ

అబ్బో ! అబ్బో ! దాని మీ దెక్కి వచ్చా వేమిటా : ఏదిరా : చూపించు. అమ్మమ్మ నెక్కిస్తావా : ....ఆ చంటి దెలా చూస్తోందో - పులుకు పులుకుమంటూ, పిచికలాగ : దాన్ని ఇలా తేవే ఒకసారి.... పిల్లలు చిక్కిపోయా రే వేఁ అమ్మాయి :

శృంగారాత్మ నాటికలు

లక్ష్మి

వాళ్ళ నాన్నగారికోసం బెంగ పెట్టుకున్నారు....తమ్ము
దేడమ్మా - నారాయణ : పెళ్ళి కొడుకుని చేశారా :

సీతమ్మ

అ : బిడియంవచ్చి పెరట్లో కూచున్నాడు....ఒరే, పెళ్ళి
కొడకా : మీ అక్కయ్యైచ్చిందిరా :

[అడుగుల చప్పుడు]

పిల్లవాడు

చిన్న మామయ్యా : నాకు మర ఇంజ నుంది. నాన్న పంపాడు.

నారాయణ

అది కూస్తుందిరా : పొగొస్తుందా :

లక్ష్మి

దానికి మర ఇయ్యగానే, వాడి చెల్లి కూస్తుంది. వాడు గువ్
గువ్ మంటాడు. ఒక్క నిమిషంకూడా ఆ ఇంజన్ పట్టుకుని వద
లడు. ఇక ఆ చంటిది ఏదో కాగితం పట్టుకుని, అది నాన్న ఉత్తర
మని ఊఁ ఊఁ అని చదువుతుంది.

సుబ్బమ్మ

[దూరంనుంచి దగ్గరగా వస్తూ] ఏవఁమోయ్ సీతమ్మా :
ఏదీ మా కోడలు వచ్చిందట : అందుకే ఊరూ వాదా కలకల్లాడుతూ
ఉంది అప్పుడే : నేను రేపు దగ్గరే ఉన్నాను పడవ వచ్చినప్పుడు.

లక్ష్మి

లాంచిమీద రాలేదు సుబ్బమ్మత్తా : బిస్సుమీద వచ్చాం.

*****

కృష్ణకావ్య నాటికలు

సుబ్బమ్మ

మహారాణి! దేవిమీ దొస్త్రే నేం:....[పాటలాగ]

ఏరు దా తొచ్చిందొ - కారుమీ దొచ్చిందొ -
ఎవ రాడబడుచమ్మ : ఎవ రాడబడుచు :

లక్ష్మి

ఏదీ సుబ్బమ్మత్తా - నీ పాట విని చాలారోజు లయింది :
పాడుకున్నావా ఇప్పుడు :

సుబ్బమ్మ

ఆ : అదే కాలా పాడే నోరూ ఊరుకుంటాయా : అయినా
నా పాటే వినాలా : కూనలమ్మ సంగీతం వింటే పుణ్యం లేదు; వినక
పోతే పాపం లేదు.

సీతమ్మ

ఇప్పుడు మా సుబ్బమ్మొందిన కున్న పలుకుబడి ముననలు
కరణాలకు లే దీ ఊళ్ళో. పిసీమాపాటలు కూడా నేర్చుకుం దీమధ్య :
ఏదీ వాదినా : పాడు.

సుబ్బమ్మ

మరి తప్పకుండా : మా మహాలక్ష్మమ్మను చూస్తే పాట పుట్టు
కొస్తుంది కూడా :

ఎవ రాడబడుచమ్మ - ఎవ రాడబడుచు :
ఏరు దా తొచ్చింది ఎవ రాడబడుచు :
కుచ్చులా పల్లకిని కూర్చున్నదీ - లోన
అచ్చంగ రాణీలా అమరున్నదీ :
పరువు బాలీసుపై ఒరిగున్నదీ :

*****

అన్నరై తే పసిడి అందె లిస్తారు
తమ్మరై తే వేలా సొమ్ము లిస్తారు
పెట్టి పోసేవారు పుట్టింటి వారు
పుట్టింటికే తామ పురుటి కొచ్చింది :

உய்யு

[నవ్వి] అందుకు కాదమ్మోయ్ వస్తా.

సుబ్బమ్మ

అదెంత పేపర్మోయ్ పిల్లా !

మరదళ్లు ఆడుగులకు మడుగులొత్తేరు
వదినల్లు కనుసన్న ఒదిగి మెదిలేరు
గౌరవానికి గావి ఘనతకు గావి
తన పుట్టినింటిలో తాను దొరసావి !

అబ్బాయి తాతయ్య అంక మెక్కేను
అమ్మాయి అమ్మమ్మ చంక నెక్కేను
తన పుట్టినింటిలో తాను దొరసావి !
మగనింటిలో ఉంటే మగువ యువరాణి !

ఏం కోడలా : మీ ఆయన్ని తీసుకొచ్చావు కావేం :

చీకాము

అతగాడు సీమకెళ్ళాడు పెద్ద చదువుల కోసం. ఇంకో యేడాదిలో వస్తాడు.

சூழலியல் அறிவு

సుబ్బిమ్మ

ఏమి చేమిటి: పెద్ద చదువుకే: బాను మరి. అతగాడి కేం: పెద్ద ఉద్యోగాలుకూడా చేస్తాడు. అయినా, అందరికీ ఆ అదృష్టం వదులుందా: మెరకవీధి కామయ్యగారి కొడుకు వల్లమాలిన పరీక్ష లిచ్చాట్టు: కాని, పేజ్బరీపనే చేస్తున్నాట్టు: నే నన్నామకూడా - ఇంత వదై నామాల పెట్టడమూ ఈ ప్రసాదం కోసమేనా అని. అయితే లక్ష్య - పురిటికి కాక, పండ్లక్క - కాక, ఎందుకొచ్చినట్టు పుట్టింటికి:

உயிர்

మా తమ్ముడు నారాయణ పెళ్ళని వచ్చాను - రేపు పంజమి
నాడు.

సుబ్బమ్మ

ఏమి చేమిటి? ఏం రామస్వామన్నయ్యా. బెప్పేబీ కావు
వచ్చున్నానీ! మేనరికమేనా?

రామయ్య

51

సజ్జా ముక్తి

అనుకున్నా : చాలా సంతోషం. చిలకలాంటి పిల్ల : బావా :
 ఏం నారాయణా : నీ పెళ్ళికి పాటలు పాడొద్దూ నేను : [అందరూ
 నవ్వుతారు] పెళ్ళినుంచి వచ్చాక ఇక్కడ వేడుకలు పెట్టించు.
 అన్నయ్యా : నే వెళ్ళాస్తా : [వేడుతుంది]

రామయ్య

ఇక మనం పిలుపులు పెట్టుకో వక్కరలేదు. పెళ్ళికాదులూ

~~~~~

అచ్చువేయ నక్కరలేదు. మరో గంటలో గ్రామమంతా తెలుస్తుంది. మంచిసీళ్ళబావి దగ్గరకే వెడుతుంది కూడా నరాసరి :

* * *

[మంచిసీళ్ళబావి దగ్గర...నీళ్లు తోడే చప్పుడు - బట్టలు తీసే చప్పుడు - మొదలైనవి. పాట - సంభాషణలూ - ప్రశ్నోత్తరాలూ]

“సూరమ్మా పేరమ్మా చూశారమ్మా ?

బౌరా : పెళ్లంట మన నారిగాడికి !”

“అఁ : నారిగాడికా ?”

“ఊఁ : నారిగాడికే !”

“ఏ ఊరో ?”

“గుంటూరు !”

“ఎవరమ్మా పిల్లా ?”

“కోదండం కూతురే - గోవిందమ్మా !”

“మేనరికంటే ?”

“అవ్వ ! మెల్లకన్ను కాదుటే ?”

“మెల్లకంటి కై దెకరాల్

పల్లపు చేనుకి చెల్లు !”

~~~~~

සූර්‍යාග්‍රහ මණ්ඩලය

“కట్నాలూ కానుకలూ
కావలి పొచ్చాయా ?
బోలెడంత చదువు చదివి
పొయ్యే కాలమా ?”

“మొగుడి కన్న పెళ్ళాపే
మూరెడు పొడుగు,
కావలిచే ఆ సంగతి
కాంతా న్నడుగు!”

గోవిందమ్మ

ఏం విద్వారా లర్రా: మెల్లక న్నేమిటి చాచి: నే నెరగ
నేమిటి పిల్లని: చారదేసి కట్టా -

చీరము

మూరెదేపి పళ్ళు : ఈఁ : [బట్టి అతుకుతూన్న చప్పుడు]

గోవిందమ్మ

ఇదిగో ఇట్లాగే మరి కాస్తవేపటికి దానికి సోదరాల్ని లోడ్
చుక్కు కూడా అంటగడతారు.

పేరమ్మ

నేనేం అపలే దమ్మయ్ : అలా కోపంతో నా మీద పిశ్చా
య్యకు. నాకేం మధ్యప : దానికి దొప్ప చెవు లయితే నాకేం - దొసె
తదు నయితే నాకేం : నా అందానికి నేనొకరి సవరం కూడానా :

*****

కృష్ణశాస్త్రి నాటికలు

[బళ్ళ గంటల చప్పుడూ, క్షుణ్ణి పాట]

మొయ్యర అమ్మోర్ని మొయ్ :

ಮೊಗ - ಆ - ಮೊಗ :

భీష్మపక్షము మొదలు :

ಪಾಟವೀಶ್ವರಾ ದೇವಗಿರಿ

ఆ పైర గాలికి పువ్వులా :

దాటుకుంటూ సాగెరా

అ యేటి నురగల పిట్టలా !

ఆ పేరగాలికి పువ్వులా

ఆ యేటి నురగలి పిట్టలా !

.... మొయ్యర ౬

జారెరా ఓయ్యారి కలలా -

దోర పెదిమల నవ్వులా

మొయ్యరా : దారాన ముత్తం

మోస్తరు - అమ్మోర్ని మొయ్ :

ఉయ్యాలిలా ఒయ్యారముగ

మొయ్యోన్ : పల్లకి మొయ్ !

మన పాటవింటూ కరిగెరా

మంచు తడిసిన చుక్కరా !

ఏటికెరటం అంచుపై దూకేటి సెందర వంకరా !

ఏటీపి నెలవంకరా - గంతేటి పిల్ల జింకరా!

దిలాసగా మొయ్యండిరా : కులాసగా మొయ్యండిరా :
 పెళ్లి కూతురు కళ్లనుంచీ త్రుళ్లిరాలే నుక్కరా :
 మొయ్యరా దారాన ముత్యం మోస్తరు-అమ్మోర్ని మొయ్ :
 చల్లగా ఆసాపుగా ఆ-సవ్వారి పాపం మొయ్యరా :
 మొయ్యరా అత్తోరి యింటికి-అమ్మోర్ని పల్లకి మొయ్యరా :

* * *

రామయ్య

శాస్త్రుల్లగారూ : వర్షాలు ఎగబట్టేటట్టున్నాయి ఈ యేడు :

శాస్త్రి

అలా ఊరుకుంటామా : ఎందు కెగబట్ట నిస్తాము :

కోటయ్య

భేషగా అన్నారు. తమ రూరకోగూడదు బాబూ : కలగజేసు.
 కోవారి,

నాగరాజు

ఏం : [నవ్వుతూ] శాస్త్రుల్లగారు మబ్బుల్ని పిలిపించి. నాటిని
 పిండించి, కురిపిస్తారా ఏమిట్రా కోటయ్య :

రామయ్య

ఊరుకోరా అబ్బాయి : పెద్దల్తో అలా మాట్లాడతా వేమిటి :
 ఈ ఇంగ్లీషు చదువు లొచ్చాయి శాస్త్రుల్లగారూ : వీళ్ళకి దేవిలోనైనా
 నమ్మకం అఫెరిస్తే బాగుండును.

*****

శృంగార నాటికలు

కాత్రి

వాళ్ళు కురిపిస్తున్నారటగా వద్దాలు అమెరికాలో ఆక్కడా :

నాగరాజు

కురిపిస్తున్నారు గావి. ఉపవాసా యిందీ ఉప్పిందీ తిప్పి కాదు.

కాత్రి

మరేం చేసి :

నాగరాజు

కాత్రిప్రకారం గొప్ప ప్రయోగాలు చేసి -

కాత్రి

మేం మన ధర్మప్రకారం గొప్ప ప్రయోగాలు చేసి. చూపి -

నాగరాజు

మంత్రాలు చదివి పాటలు పాడీ వావల్ని వెన్నెల్ని రప్పించలేం.

కోటయ్య

మరి, విలిపినప్పు డల్లా యెన్నెల్లా, కావల్పినప్పుడల్లా వానలూ విలీమల్లో రావటంలా : అలా గనకందేం నాగరాజు బాబూ ! యెనక ఓపాలి ఇట్టాగే వాన లెగేసినయ్ ! అప్పు డేం చేశామా : గొంతెమ్మ జాతర పేశాం. సందేం దోసిళ్ళు నల్లించినాం. ఓ : అసళంగా - సూసుకోండి - ఓక్కపారి కొండకు సిల్లిడి పోయింది. అంతే !

రామయ్య

ఉండ్రా కోటయ్యా ! ఉపన్యాస మివ్వడమంటే వీడిక్కుడా మహా సరదా.

శృంగార నాటికలు

కోటయ్య

పిత్తం.

రామయ్య

శాస్త్రిగారు : మీరు విరాటవర్ణం చదివిస్తున్నారు గదా వావల కోసం.

శాస్త్రి

అది చాలలే దన్నమాట :

నాగరాజు

హమేషా చదవటంవల్ల దాని పవర్ పోయిందా :

శాస్త్రి

పోయినా పోతుంది. ఇహ మనం కవనహస్తమటాభిషేకం చేయిస్తే -

రామయ్య

అలాగే చేయిద్దాం. ఇంతకూ నా నమ్మక మేమిటంటే, మన దుర్భింతలూ పాపకార్యాలూ పెచ్చుపెరిగిపోతుంటే, ఇలాంటి అపత్తులు వస్తుంటాయి. ఆమధ్య బీహారులో భూకంపం వచ్చి నప్పుడు మహాత్ముడు ఏమన్నాడు : “అస్పృశ్యత అనే దోషం పాటిస్తున్నాం గనక, అది, భగవంతుని ఆగ్రహసూచనగా వచ్చింది” అన్నారు. కనక, మనం అర్థంలేని ఆచారంగా ఏమి చేసినా లాభం లేదు. నిష్కల్మషంగా మనస్సును ఉంచుకొని, ఆ పరమేశ్వరుణ్ణి పిలిస్తే, ఆయన అనుగ్రహిస్తే, వర్షం కురుస్తుంది - “ఓ దేవుడా” అని విశ్వాసంతో ఓన్న పిల్లల్లాగ.

*

*

*

*****

[కొంత దూరాన్నుంచి పాట వినిపిస్తుంది]

వానదేవుడా ఓ వానదేవుడా !

రాజతోను రావయ్య వానదేవుడా !

రాజాలాగ రావయ్య వానదేవుడా !

మిన్నంతా నీ తేరు వానదేవుడా !

మేఘాలు గుర్రాలు వానదేవుడా !

మెరుపులై తె జెండాలు వానదేవుడా !

ఉరుములై తె బాజాలు వానదేవుడా !

దగపుట్టి భూదేవి వగరుస్తు చూస్తుంది !

కడుపులోని పంటలు పైకి తీసి ఇస్తుంది !

జాలిపుట్టి రావయ్య వానదేవుడా !

చల్లన్ని నీరియ్యి వానదేవుడా !

ఏళ్లకీ కాల్గొచ్చి మళ్లపైకి పాకాలి !

చెరువులకీ వొల్గొచ్చి వేలపైకి దూకాలి !

[పాట ముగియగానే వాన కురిసినట్లూ, మేఘాలు ఉరిమి వట్లూ చప్పుడు]

ఒక పిల్లవాడు

వానా వానా చెల్లప్పా ! వాకిలి తిరిగే చెల్లప్పా !

శృంగార నాటికలు

రెండవ పిల్లవాడు

ఈ కాగితంతో పడవచేసి పెట్టు తాతా :

రామయ్య

ఒరేయ్ తడవకురా : నువ్వు పోయి అమ్మమ్మను పిలు. బస
వన్నకు పూజ చెయ్యాలి....ఒరేయ్ కోటయ్యా : ఈలోగా నాగలి
కట్టు : ఇదుగో - ఇలా చూడు : నిన్నే : మనమ్మాయిని పిలు -
లక్ష్మిని :

సీతమ్మ

అ : .... లక్ష్మీ :

రామయ్య

ఇక్కణ్ణుంచి పిలుస్తా వేం రాగం తీస్తూ : లోపలికి వెళ్లి
పార్వతిని కూడా పిలు. పసుపు కుంకం మంగళహారతి - అన్నీ
తెచ్చావా : ఒరేయ్ చిన్నబ్బాయి : కొత్త కోడలిని ఘోషాలో
ఉంచా వేమిత్రా :

కోటయ్య

పిన్న కోడలు గారూ వచ్చా రండి :

రామయ్య

ఏరా కోటయ్యా : నువ్వు కొత్త బట్టలు కట్టుకున్నావా :

కోటయ్య

[సిగ్గుగా] సీతమ్మ :

*****

ఏరువా కమ్మకీ ఏమీ కావాలి :
 ఎరుపు తెలుపుల మబ్బు తెండ కావాలి :
 కాపు కర్రుచ్చుకుని గట్టు నిలవాలి :
 కొడుకు మేడుచ్చుకొని కొండ దున్నాలి :
 బసవన్న తల ఊచి పాటు చెయ్యాలి :
 పాలేరు పండించి పండుకోవాలి :

ఏరువా కమ్మనూ ఏమి కోరాలి ?
 గరిసెలందూ కొత్త సిరులు నిండాలి !
 కొట్లలోపల కొత్త కొలుచు నిండాలి !
 నట్టింట మహలక్ష్మి నట్టు వాడాలి !
 పాడిపంటలు కోరి పరవసించాలి !

రామయణి

కోటయ్యా : కొబ్బరికాయ కాట్టి మొక్కుకో !

[కొబ్బరికాయ కొట్టిన చప్పుడు]

కోటయ్య

తండ్రి బసవన్న : నీదే సలవ.

రామయ్య

ఒరేయ్ చిన్నబ్బాయి : కొత్త గిత్తల్ని సువ్వు తోలకు.
కోటయ్య తోల్తాడు. వాడి కలవాటు. జాగ్రత్త : నీకు తొందర : కర్ర.
ఎడ కాళ్ళల్లో దిగేశావు సుమా :

*****

సీతమ్మ

మీరుకూడా అందాకా వెళ్లిరండి: ఓ కొత్తకోడలా: ను వ్యే
దురుగా రా:

* * *

“గున్నాసారి గున్నమ్మ:
ఓ గున్నసారి గున్నమ్మ:
ఊకుపు లూడ్యేకాడా నీకూ
ఒడినిండా పసు పెందుకే? గున్నాసారి గున్నమ్మ!”

“గొప్పు తవ్వే కాడ నీకు
కొత్త పంచె లెందుకురో? కోరమీసం కోటయ్యా!”

“బందలొ నిలిచే కాడ నీకు
నందా లందెలు ఎందుకే? గున్నాసారి గున్నమ్మ!”

“చేలూ దున్నే కాడ నీకు
వాలూ గోసీ లెందుకురో? కోరమీసం కోటయ్యా!”

“కలుపు తీచే కాడా నీకు
కంటికి కాటికి ఎందుకే? గున్నాసారి గున్నమ్మ!”

“కత్తు వబట్టే కాడ నీకు
కాశీకోక లెందుకురో? కోరమీసం కోటయ్యా!”

“మద్దేన్నం మరి దప్పికేస్తే
నల్లి గెంజీ తాగేవో? గున్నాసారి గున్నమ్మ!”

శృంగార నాటికలు

“కొందెక్కేనూ సూరీడూ

ఎందెక్కేనూ కోటయ్యో : కోరమీసం కోటయ్యో :”

నారాయణ

ఏయ్ కోటయ్యో : నువ్వు పని చూసుకుని ఇంటికిరా - వే
వెళ్లొస్తా. ఇవాళ ఇంట్లో పూజలూ అవీ ఉన్నాయి.

కోటయ్య

[సవ్యతూ]! ఆడంగులకి కాదు బాబూ ఇయ్యోళ పూజలు :
ఎల్లండి. మరి, ఎల్లేలోగా పొజిగరావు తియ్యరూ నాకు : ఈతోపు
కాడ తీస్తా నన్నరుగా :

నారాయణ

అలాగే : రేపు తీస్తా.

కోటయ్య

ఇయ్యోళ కొత్తపంచెలూ అయీ కట్టి. నేనూ గైరమ్మా
ఇట్లా నిలబడతాం.

గైరమ్మ

నాకొద్దు కోటయ్యో : ఓ పుగకు పాయ ఇలా పడెయ్యి.

కోటయ్య

పుగా కిత్తే ఏమిత్తావ్ :

గైరమ్మ

చీ వీ జిమ్మడ! ....కొత్త పెళ్లి కూతురుగారు ఇక్కడే ఉన్నారు
కామోసు :

*****

కృష్ణాపరి నాటికలు

కోటయ్య

మరి పనాగ్గేసి పినబాబుగారు ఇంటికి వరుగెత్తే రెండు
కంటాన్ : అందుకే : నరసాలకే :

* * *

[లోకలనుంచి స్త్రీలు పారే క్రావణ కుశ్రవారం -
మహాలక్ష్మి మీద పాట]

ఓ దేవి నీమ్రోల ఒదిగియున్నా మమ్మ :

ఏదేని వరమడుగ ఎంతవారము తల్లి :

పాదాల తల లనే పారిజాతము లుంచి -

మోదాన బాష్పాల ముత్తెసరు లుంచి -

జనని దయారస హృదయ :

జలజవనీ నిలయ :

జయా జయా కుభాశ్రయా :

జయా జయా హరిప్రియా :

నొసట కలకాలమ్ము పసుపు కుంకుమ లుంచి -

విసుపు చిరునగవు దివ్వెల వీట వెలిగించి -

ససిచెడని సంసార మందార ముంచి -

బసచేసి మాయింట మసలేటి మహాలక్ష్మి :

నీతమ్మ

ఏం సుబ్బమొడినా అప్పుడే వచ్చావు : థోజన మయిందా :

*****

సుబ్బమ్మ

ఏం బోజనంలే సీతమ్మోదినా : ఏదుం తిన్నా ఏకాశీ - నందుం
తిన్నా పరగడువే - అన్నట్టుంది నాపని.

సీతమ్మ

ఏం : అలాగంటున్నావు :

సుబ్బమ్మ

ఏముంది : న నంటే ఒళ్లు బద్దకిస్తుంది ; పాయస మంటే
వరుగెత్తుతుంది.

సీతమ్మ

[నవ్వుతూ] నయమే కాదూ :

సుబ్బమ్మ

ఏమిటి విశేషం : గుమ్మాలకు నసుపూ కుంకాయా -

సీతమ్మ

శ్రావణమాసం కాదూ మరి : శుక్రవారం వోములూ అవీ -

సుబ్బమ్మ

అవును. లోపల మహాలక్ష్మీమీద ఎవరో పాట పాడుతూంటే
విసిపించింది : ఇలా వచ్చాను. ఎవరమ్మా పాడేది :

సీతమ్మ

మా అమ్మాయీ చిన్నకోడలా :

~~~~~

కృష్ణాత్రి నాటికలు

ముఖ్యము

అయ్యో నీయిల్లు బంగారం గామా : కొత్త పెళ్లికూతుర్ని
తీసుకెళ్లలేదమ్మా పుట్టింటికి వాళ్లు :

సీతమ్మ

వాళ్లొచ్చారు చంద్రాన్ని పంపమని. మేమే పంపం అన్నాం.
అమ్మాయికూడా ఇక్కడుంది కాదూ :

ముఖ్యము

అవునుమరీ. ఇద్దరు కోడళ్లు కూతురూ కలిసి పూజ చేసు
కుంటే, కలకల్లాడుతూ, ముగ్గురమ్మల్లాగ....వాళ్లందరూ ఏరి :

సీతమ్మ

లోపలి పనులు చేసుకుంటున్నారు.

ముఖ్యము

చిన్నకోడలూనా :

సీతమ్మ

అ :

ముఖ్యము

అప్పుడే పనులు చేయిస్తున్నావా : అవునుమరీ : చేయించాలి.
“దంచక్క కలగవే దావ్యరాళ్లు - వంచక్క వంగరే పవిత
కోడళ్లు” అని ఊరికే అన్నారా :

సీతమ్మ

అదక్కందానే అన్నిపనులకీ అడ్డుపడుతుంది చంద్రం. నేనే
వద్దంటున్నాను.

సుబ్బమ్మ

అయినా పట్టువాపపు పిల్ల. చదువుతుంది కూడా. కొంచెం సుకుమారి మరి.

సీతమ్మ

అదేం లేదు పాపం: ఇంకా మన నారాయణే ఎప్పుడూ వదలకుండా తనతో కూచో మంటాడు.

సుబ్బమ్మ

అలా చేయగూడదు వాడు. “మద్దుచేసిన కుక్క మూతికరిచే చనువు చేసిన ఆలు చంక నెక్కే” అని. నువ్వెరగని దేముంది:

సీతమ్మ

[శవ్యతూ] నువ్వెరగని దేముంది: మరి నీ చిన్నప్పటి ముచ్చట్లు మరిచి పోతే తప్ప. కుర్రాళ్లు - కొత్త కావరం అలా అనిపిస్తుంది. అస్తమానం పాడమంటాడు పెళ్లాన్ని. బాలా బాగా పాడుతుంది లే:

సుబ్బమ్మ

అయ్యో వీయిల్లు బంగారం గానూ: చెప్పావు కానూ:

సీతమ్మ

మొన్న పెళ్లినాటికి వాళ్లన్నయ్య ఓ పాద వ్రాశాట్ట: ఎంత బాగా పాడిం దనుకున్నావు:

సుబ్బమ్మ

ఏలమ్మా చంద్రమ్మవి: నేనే పిలుస్తా:....ఓ చిలకమ్మోయ్: రామచిలకా: వినేనమ్మా చంద్రమ్మా: ఏమిటి - రా: ఇలారా:

~~~~~

భృష్కాపి నాదీకడ

మవ్వనన్నెల వివవకర్రవు. చదువుల వరవ్యతివి. పాటల వీణవు
కూడా వట :

చంద్రం

నాకేం రాదండి సుబ్బమ్మగారూ :

సుబ్బమ్మ

ఇదేమిటి - బొడ్డుకోసి పేరెట్టావు : నా మొహానికి గార్లు ఏమీ
వద్దు. ఎంచక్క - 'సుబ్బమ్మ పిన్నీ' అను. ఏదీ ఆపాట : అదేమిటి -
మీ అత్తగారు చెప్పింది :

సీతమ్మ

నాకేసి చూస్తూ వేమిటి చంద్రం : పాడు - మీ అన్నయ్య
వ్రాసిన పాట.

చంద్రం

నామీద కా దది : కుంగభద్రమీద. వరదాకి పాడించాడు
అన్నయ్య :

సీతమ్మ

ఏదో కావీ :

చంద్రం

వినవమ్మా చెల్లెలా :

గుణభద్రా : కుంగభద్ర :

వినవా నా చెల్లెలా :

గంగా యమునల తోడు -

గౌతమికే నైదోడు -

*****

తుంగభద్ర విలుచు నాడు
 బంగారపు వీడు !
 వినవమ్మా చెల్లెలా !
 గాలులా ఉయ్యాల లూగు
 వేళలు చనె నమ్మా !
 బాలవై సయ్యాట లాడు
 ప్రాయ మేగె నమ్మా !
 పోయిన జీవనం మళ్ళీ
 పొందవు నుమ్మి చెల్లీ !
 ఈయిల పండించుటయే
 నీ ధర్మము తల్లీ !
 వినవమ్మా చెల్లెలా !
 గుణభద్రా ! తుంగభద్ర !
 పొంగదు ఉప్పొంగదు కడు
 పుణ్యశీల దయాలోల !
 రంగ దాండ్ర కర్ణాట ధ
 రాంగన ముత్యాల మాల !

సుబ్బమ్మ

హమ్మ నా తల్లీ ! ఎంచక్కా పాదావు. ఇంక వా వో రది
 పోయింది. పాడితే వొట్టే యిహ యీ పూణ్ణో !

~~~~~

కృష్ణగాత్ర వాదకం

నీరమ్మ

నీ పాట కేం : అలా గంటావు గావి....మళ్ళీ రా వాదినా :

సుబ్బమ్మ

తప్పకుండా వస్తాను. ఆ పాటలు నేర్చుకోవాలి.

*

*

*

ఒక మనమడు

తాతయ్యా : అప్పుడు చేశారు ఉండ్రాళ్ళు అవీ ఈ దసరా వండక్కి చెయ్యరేం :

రామయ్య

ఉహూ : అవి విఘ్నేశ్వరుడుకి ఇవ్వం.

మనమడు

మన కిష్టమైతే :

రామయ్య

చేసుకోవచ్చు.

మనమడు

తాతయ్యా : అప్పుడు పూజ చేయించారు - ఆ మునలాయన ! ఆయనది నిజం కడుపేనా :

రామయ్య

[నవ్వుతూ] ఆ :

కోటయ్య

చిన్నమనమడుగోరు హుజ్జేస్తున్నప్పుడు వద్ది వద్ది ఆకామయ్య గోరి పొట్టమీద ఓ పువ్వు వేసేవాట్ట సరదాకి. ఆ పొట్టమీదే యేలెట్టి

.....

పొడవడం కూడా. పూజ ఆత్మమానం ఆయన కళ్లు దానిమీదే ఉన్నాయి. ఈపాలి ఆయన బొడ్లో యే రెడతా నన్నారు నాతో. వొద్దు బాబూ : దాన్లో తేయం దన్నాను.

రామయ్య

ఏడిశావులే వాగుడు! నేర్పి పెడుతున్నావా ఇల్లాంటివి పిల్లలకి ? ఏదిరా తాతయ్యా దసరా పాట :

మనమడు

బట్టి లవన్నీ వేసుకొవి. బాజాలు పట్టుకోందే పా తెల్లా వస్తుంది ?

రామయ్య

పర్వాలేదులే : పాడండ్రా : అందాకా ఉత్తబోపి పెట్టుకొవి. ఒరే కోటయ్యా : ఆమూల ఉన్న బాజాలియ్యి :

మనుమలు

పిల్లవాళ్లకు పెట్టు పప్పు బెల్లాలు !

అయ్యవారికి చాలు అయిదు వరహాలు !

రామయ్య

భేష్ భేష్ : పుస్తకాలకి పూజలూ అవీ చేశారా బాగా :

మనమడు

పూజ చేస్తే చదు వక్కర లేదా తాతయ్యా :

శృంగార వాచకం

రామయ్య

అరి కుంకా : చదవాలా :

మనమడు

కాతయ్య! వెన్నెల పువ్వుత్తి ఆడుకుందామా: మువ్వ వస్తావా:

రామయ్య

అమ్మో : నే నాడలేనురా : ఇటూ అటూ తిరగలేను. కాతమ
కామా : నా క్కనవడదు కూడా.

మనమడు

వీ క్లకొడు నేను పెట్టుకు చూళా. ఏం కనవడదు. అది
తీవెయ్య గూడదూ హాయిగా :

రామయ్య

[నవ్వుతూ] వద్దరా : మీ రాడుకోండి :

మనమడు

అరుగో : అమ్మా చిన్నత్తయ్యా :

అమ్మ

అదేమిటా ఆ బోపీలూ మీరూ : పెద్ద ఉద్యోగస్థుల్లాగ.

మనమడు

పాట పాడానికి పెట్టుకున్నాం. అమ్మా : నువ్వు చిన్నత్తయ్యా
వెన్నెల పువ్వుత్తి పాట పాడరూ : మేం ఆడుకుంటాం.

~~~~~

లక్ష్మి

అలాగే కానీ:

[పాట పాడతాడు]

వెన్నెలా, వెన్నెలా, వెన్నెలో - ఓ

వెన్నెల్ల పూవత్తి వెన్నెలో: - ఓ

రెల్లు పూలా వత్తి వెన్నెలో - ఓ

మల్లెపూలా వత్తి వెన్నెలో - ఓ

మల్లెల్లో కనబడదు వెన్నెలా - ఆ

తెల్లని పూవత్తి వెన్నెలా:

మొల్లల్లో కనబడదు వెన్నెలా - ఆ

తెల్లన్ని పూవత్తి వెన్నెలా - ఆ

పాలకడలీ మరిగి వెన్నెలో - ఓ

నేలంత నురుగుల్లె వెన్నెల్లో:

కైలాసమూ కరిగి వెన్నెలో - ఓ

బైలంత ధూళిల్లె వెన్నెలో - ఓ

ఎవరు విసిరేరమ్మ వెన్నెలా?

పాల, నురుగుల్లో కనబడదు వెన్నెలా: ఆ:

ఎవరు విసిరేరమ్మ వెన్నెలా?

వెండి, ధూళిల్లో కనబడదు వెన్నెలా: ఆ:

రామయ్య

బావుంద్రా: మీ రాడకోండి: కోటయ్యా: ఓసారి క్రి
లాతే: నేనూ రావిచెట్టుకాడి కెళ్ళొస్తా. రామశాస్త్రిగారు పురాణం

*****

శృష్టశాస్త్రి నాటికలు

చెపుతున్నారు. కోటయ్యా! నువ్వు ముందు పరుగెత్తి కెళ్లి రంగయ్యని
వీధంగా ఉండమను.

మనమడు

తాతయ్యా! కోటయ్య రంగయ్యమీద రెండుపాటలు చెప్పాడు.

రామయ్య

ఏమిటోయ్ అవి : పాడు త్వరగా :

మనమడు

రంగయ్య రంగయ్య :

నీ ఒళ్లు పెద్ద దుంగయ్య :

నీ జపం చూస్తే కొంగయ్య :

నీ కొల్కింద గొయ్యయ్య :

రామయ్య

ఆరి గాడిదలూ :

మనమడు

రామశాస్త్రి భారతం పురాణం చెప్తుంటే

రావిచెట్టు ఊకొట్టు : రంగయ్య గురుపెట్టు :

[అందరూ నవ్వుతాడు]

రామయ్య

ఆరి : కోటయ్యగాడిని తన్నాలి. ఇలాంటి పాటలు చెపు
తున్నాడా : నే వెళ్లాస్తా : లోపలికి పిల్లల్ని తీసికెళ్లు అమ్మాయ్ :

[నడిచి వెళుతున్నట్టు చెళ్ళలు చప్పుడూ, కర్రచప్పుడూ]

* * *

శృష్టశాస్త్రి నాటికలు

[దూరాన్నుంచి పురాణం విసబడతూంటుంది]

రామకావ్య

అప్పుడు, ఆ కార్తీకమాసంలో, ఆ క్షీరాబ్ధిలో, ఆ కేశవతల్పం మీద నుంచి సాక్షాత్తు శ్రీ మహావిష్ణువులు యోగనిద్రనుండి మేల్కొన్నారు. అప్పుడు ఏం జరిగిందయ్యా! మొదట కాస్త ఆ నీలమేఘంలాంటి ఒళ్లు విరుచుకున్నారు. ఆ ఒత్తిడికి అదిశేషువు వెయ్యి తలలా రవంత ఊగాయి. తర్వాత అవులించారు. అప్పుడు ముక్కోటి దేవతలా ఇట్లా చిటికలు వేశారు. అప్పుడు కళ్లు తెరిచా రా ప్రభువులు. “సుఖంగా నిద్రపోయారా” అని సప్తముఖులూ కుశలప్రశ్న వేశారు. ఆ! అన్నట్టు చిరునవ్వు నవ్వారు ఆ విష్ణుమూర్తి. అప్పుడు లేవడాచి కని, కుడిచెయ్యి కాస్త కేశువుమీద ఊనే టప్పటికి, ఒక్కసారి ఆ అనంతుడు - అంటే ఆదిశేషువు - కుదించుకుపోయి, పడగలు కాస్త ఒకసారి ముడుచుకున్నాడు. తర్వాత లేచి కూర్చుంటే, ఆ స్వామి వీపుమీద పాముకుటుసం ఉల్లిపొరలాగ అంటుకుని ఉంది. వీదీ - వేంకటకావ్య చదువు - ఆ పద్యం - కాశీఖండంలోని పద్యం.

అభినవోన్మేషజం బై నట్టి తొలిచూపు

కొస్తుభాలోక రేఖలకు నలగ -

సాంగభంగంబై న యావులింతకు, వేల్పు

లంగుళీ సోఫటనం బాచరింప -

సౌఖశాయనికులై సంవర్త భృగ్వాది

మునులు హస్తాంభోజములు మొగుడ్ప -

*****

కృష్ణాపీ నాటికలు

ధృత చేతనంబులై దివ్యాయుధంబులు
జయ జయ ధ్వనులతో సంస్తుతిన -
కలువరేకులబోలు పెంజిలువరేని
అరిది కుబుసంపుబొరలు మై నంటియుండ -
నిదుర మేల్కొంచి కూర్చుండె ఉదధినడుమ
విష్ణు డఖిలేశ్వరుడు శరద్వేళయందు :

* * *

రామయ్య

ఏం : ఈవేళ ఇల్లు సందడి లేకుండా ఉంది :

సీతమ్మ

ఏముంది : అబ్బాయిలు కుప్పనూర్పుల కెళ్లారు. డక్కిలూ
డమ డమ ఒళ్లు అవీ కొనుక్కుందామని కోరియ్యని తీసికొని.
మనమలు వెళ్లారు....అరుగో మాటలోనే వస్తున్నారు.

[తాతయ్య - అమ్మమ్మ - అని పిల్లలు కేకలేస్తూ వస్తారు]

మనమడు

ఇది నీకోసం కొన్నాం తాతా - ఈ రంగు కళ్ళ జోడు....
అమ్మమ్మ : ఇదిగో - ఇది నీకు - ఈ తాదెక్కే బొమ్మ : ....
తీసుకో :

సీతమ్మ

బాగుందిరా : సరిగ్గా మీ తాతయ్య లాగ.

*****

పిల్లలు

తాతయ్య తాదెక్కే బొమ్మాయ్ : [చప్పట్లు కొడతారు]...
తాతయ్య తాదెక్కే బొమ్మాయ్ :

మనమడు

ఈ సంగీతపు పెద్దై అమ్మకి.

రామయ్య

నరేనరా : అన్నీ బాగున్నాయి.

సీతమ్మ

తీర్థం బాగుందా :

మనమడు

ఓ : పెద్ద బుట్టబొమ్మ లొచ్చాయి. పెద్ద మామయ్య లాగ
ఉన్నాయి. రథం ముందర అడాయి. కాళీవటం - గారడీ - అన్నీ
అన్నీ :

రామయ్య

అబ్బ : చాలరా :

మనమడు

ఒకడు మొహానికి సున్నం పూసుకుని. హోబ్ పెట్టుకుని. అదాడు.

నారాయణ

వాడు మీ నాన్నలాగ ఉన్నాడు కాదూ :

సీతమ్మ

అలా అనకురా : వాళ్ళ కోర్కెవం వస్తుంది. ఏమర్రా : అద

*****

కృష్ణకావ్య నాటికలు

ఏల్లలూ మీరూ అందరూ త్వరగా భోంచేసి పడుకోవాలి, పొద్దున్నే లేచి తలంటుకోవాలి. గొబ్బిళ్ళ పూజ చేయాలి....[పిల్లలు ఊఁ ఊఁ అంటారు]....లోప లేదో అమ్మాయీ చిన్న కోడలూ లా గుంది - ఆ కూనిరాగాలూ అదీ! అమ్మాయే - ఏదో పాడుతూంది, మరదలి మీద!

[పాట - లోపలినుంచి]

చెప్పవే మరదలా చెప్పవే! ఈ చిక్కు-విప్పి నీవే నిజం!
తప్పలేదు, నెల దప్పెనో, నీ చెరగు తిరగదేమో బుజం!
కళ్లు ఆవైపు తిప్పకే! ఉహూ! కాస్త చూడనీవే మొగం!
మెల్ల మెల్ల చిరునవ్వువే! ఆ పెదవి విరిచినట్లు సగం!
పులుపుపై మనసు పోయెనా? నీతలపు తలవవేమో మది!
అలసటైతే కూచోరాదే? ఆ లేచి లేవనట్లు - ఎది!
ఓప్పుకోను మగపిల్లడైతే! ఊరుకుందువేమే సరిసరి!
ఎప్పుడెప్పుడని కోడలికోసం ఎదురుచూస్తే నమ్మా మరిమరి!

రామయ్య

చంద్రావికి నెలదప్పిందా యేమిటి? (నవ్వుతూ)

సీతమ్మ

చెప్పదా మనుకున్నాను మీతో.

రామయ్య

ఆ భగవంతుడి దయంతా! అల్లుడు కూడా క్షేమంగా వస్తే వంపత్పరాదికి!

*****

సీతమ్మ

రాకేం జేస్తాడూ : అమ్మాయికూడా ఏదో కులాసాగా తిరుగుతుంది గావి, అస్తమానం అతగాడి ధ్యాపే! పరధ్యానం అదీవి!

* * *

[గంగిరెద్దు సన్నాయి నాయివ్యం లాంటిది - దూరాన]

నీరుచల్లిన ముంగిట్లో - పన్నీరు చల్లిన వాకిట్లో -
దారిపొడుగునా ముగ్గుల్లు : ముత్యాల పోసినా ముగ్గుల్లు : ఆ
దారిపొడుగునా పొరుగా ముత్యాల ముగ్గులా గొబ్బిళ్లు : ర
త్నాల ముగ్గులా గొబ్బిళ్లు :

నారుపోసిన ముంగిట్లో - గన్నేరు పూచిన వాకిట్లో -
బారుబారులు బంతుల్లు - ఆ చేరులయి చేమంతుల్లు : బం
గారురేకుల బంతుల్లో చేమంతుల్లోపల గొబ్బిళ్లు :

నీరుచల్లిన ముంగిట్లో - పన్నీరు చల్లిన వాకిట్లో -
నారుపోసిన ముంగిట్లో - గన్నేరు పూచిన వాకిట్లో -
జారు జడలా కన్నెల్లా - ఓయ్యారి నడలా కన్నెల్లా - ఓ
య్యారి నడలా జారుజడలా కన్నె లుంచినా గొబ్బిళ్లు :

లక్ష్మి

లేచేర్రా పిల్లలూ :

పిల్లలు

ఆఁ :

పొర్వతి

గంగిరెద్దువాళ్ళవి చూశారా :

*****

కృష్ణాత్రి నాదీకల

పిల్లలు

ఓ :

లక్ష్మి

బంతిపూలు పెట్టారా : ప్రదక్షిణం చేశారా :

పిల్లలు

ఓ: సక్కింటికి పాములా దొచ్చాడు. వాడికోసం చూస్తున్నాం.
అడుగో వస్తున్నాడు....అమ్మ బాబోయ్ : ఆరు గెక్కి నిలబడదాం.

[పాట వాద్యం దగ్గరగా వస్తుంది ...తరవాత పాట]

ఏ పుట్టా చాగేవు : ఎంత పిలిచినా రావు -
నాగన్నా : ఓ నాగన్నా :

ఈ బుట్ట నీ కోసం అల్లె నన్నా :
ఈ తేనె ఈ పాలు నీకే నన్నా :

కనుమూసే ఉడతల్ని పనిబట్టి కాపాడే
గన్నేరు పొడకాడే ఉన్నావా నాగన్నా :

వెండి తీగలాగ, వెన్నెల రేకలాగ
వెలగపూ వాకలా రావన్నా ఓ నాగన్నా :

సీతమ్మ

వాడి కేదన్నా. డబ్బో బియ్యమో ఇచ్చి పంపండ్రా :

పిల్లలు

నే నిస్తా....నే నిస్తా....

*****

లక్ష్మి

ఇద్దరూ ఇవ్వండి: .... సుబ్బమ్మత్త ఈ పాట వింటే
తాగుండును.

సీతమ్మ

సుబ్బమ్మకి రావిపాటలు లేవు. నూర్పుల పాటలు, దంపుళ్ళ
పాటలుకూడా వస్తాయి. ఈ పెద్దపండుగలో సుబ్బమ్మకి గిరాకీ
ఎక్కువ. ఇంటింటికీ వెళ్ళి, పాటలు పాడుతూ, తిరుగుతూ ఉంటుంది.

[లోపలనుంచి దంపుళ్ళ పాట వినిపిస్తుంది]

ఓ ఎలకా: చిట్టెలకా:

ఊరికే చూస్తూ వెందుకు?

ఉలికుటికి పడతా వెండుకు?

వరిగింజకోసం మావాడు -

వరిచేను కెళ్లాడు మావాడు:

వలలోను సిక్కాదో - వడినెలకు దక్కాదో -

మావాడు రాలేదు:

ఓ లేడి: ఓ లేడి:

ఊరికే చూస్తూ వెందుకు?

ఉరకల్లు వేస్తూ వెందుకు?

ఏటి ఒడ్డుకే మావాడు -

నీటికై వెళ్లాడు మావాడు:

*****

సుబ్బమ్మ

ఏం లక్ష్మీ : మీ ఆయన వస్తున్నాట్ట కాదూ :

లక్ష్మీ

అవును సుబ్బమ్మత్తా : ఈజేకో రేపో రావాలి. తెలిగ్రాం కోసం చూస్తున్నాం.

సుబ్బమ్మ

తండ్రికోసం పిల్ల లేం బెంగ పెట్టుకున్నారో గావి. నువ్వు మాత్రం నగం చిక్కిపోయావు. వస్తున్నాడుగా : మళ్ళీ చర్చాకాలం వచ్చేసరికి, నువ్వుకూడా వీ కొత్తమరదల్లా ఉంటావు - చర్చాకాలంలో గోదావరిలా - విండుగా :

లక్ష్మీ

చాలైంది : నాకు వీళ్ళిద్దరూ -

సేతమ్మ

లక్ష్మీ : అల్లుడొస్తున్నాట్ట : తెలిగ్రాం వచ్చింది.

[అండదూ బైటికి వస్తారు - “ఎప్పుడు”, “ఏ రైలుమోడ” అంటూ]

కోటయ్య

ఇప్పుడే నమ్మా : నే పవారీబండి తీసుకెడుకున్నా రైలుకి.

పిల్లలు

మేమూ వస్తాం. చిన్నమామయ్యా : నువ్వు రా :

~~~~~

అక్షి

అదేమిటా : ఆ కుశుబ్బలూ మీరూ : ఆ కొత్తబట్టలు వేసు
కోండి : తాతయ్య కుట్టించినవి.

[పిల్లలు వద్ద వద్ద అని దూరంగా పారిపోతారు]

సుబ్బమ్మ

అల్లుడుగా రొచ్చిందాకా నేనూ ఉండి చూసిపోతా, వీమనుంచి
వచ్చాక ఎలా ఉంటాడో :

అక్షి

లోపలికి రా సుబ్బమ్మత్తా : పిల్ల ఏడుస్తోంది. ఇక్కడ
కూచుందాం.

సుబ్బమ్మ

అవును. మొగుదొచ్చేవరికి కోపంగా చెక్కుగా ఉండాలి.
చాలా రోజు రయింది కాదూ :

అక్షి

ఇప్పుడే వడుకో బెట్టాను చంటిదాన్ని. అప్పుడే లేచింది.
చూడతా దానివేషం : ఎప్పుడూ పక్కనే పాడుతూ కూచోవాలి -
వాళ్ళ నాన్న పోలిక :

నవ్వంటే జొబిల్లి - పువ్వంటే మల్లి :

నవ్వేటి పువ్వంటే నాచిట్టి తల్లి :

దొంగా కళ్ళల్లో తొగల రేకుల్లో

తుమ్మెదలు మెదలు మళ్ళీ మళ్ళీ :

చిలిపి కళ్ళమీద చెక్కిళ్ళమీద
ముంజేతి కాటుకలు ఎవరు పూపేరో;
మళ్ళీ మళ్ళీ మళ్ళీ మళ్ళీ నా చిట్టి తల్లీ!

కాకమ్మ మేకమ్మ కథ చెప్పినాను....డికొద్దై తాను;
రాకాసి దోబూచి రాకండా చూసి, జో కొట్టినాను;
ఆవంత ఆలాగు అరిగొచ్చే సరికి
దొంగకళ్ళల్లోను తుమ్మెదలు మెదలు;
మళ్ళీ మళ్ళీ మళ్ళీ నా చిట్టి తల్లీ!

పువ్వులూ కాయలు అల్లి, చికెళ్లు అల్లి,
సవరించి పానుపున ఆ పాలిపెల్లి,
వాళ్ళమ్మ ఆలాగు వెళ్ళొచ్చేసరికి
కళ్ళ చెక్కిళ్ళా కాటుకలు పాకె;
మళ్ళీ మళ్ళీ మళ్ళీ నా చిట్టి తల్లీ!

మీ అన్న కళ్ళేమీ నీలాలపైని;
నీ దొంగకళ్ళేమీ దూలాలపైని;
నీ నాన్న కళ్ళేమీ బాలల్లిపైని;
మళ్ళీ మళ్ళీ మళ్ళీ నా చిట్టి తల్లీ!

[బండి ఆగిన చప్పుడు. పిల్లలు లోతుకొన్నూ - “కాళ్ళొచ్చాడు - మామయ్యొచ్చాడు” అన్న కేకలు]

సీతమ్మ

అలిగి కూచుంది లోపల.

వేంకటేశ్వరరావు

ఓ : నేనే వెదకాను లోపలికి....[వెనుకూ]....హలో : గుడ్ మార్నింగ్ నుబ్బమ్మగారూ :

నుబ్బమ్మ

అదేమిటోయ్. నేను సీమ దొరసావి ననుకున్నావా : ను వ్యాచ్చేసరికి మీ ఆవిడ ఏం పాట పాడుతుందో తెలుసా : “నీ దొంగ కళ్ళేమో వీలాలపైని - మీ నాన్న కళ్ళేమో బాలికలపైని” అవీ.

[అందరూ నవ్వుతారు]

వేంకటేశ్వరరావు

అన్నివ్వండి - ఇష్టమొచ్చిన మాటలు : స్థానబలం మరీ : [అందరూ నవ్వుతారు]....ఓ : ఏమిటీ సున్నాలూ తోరజాలూమ : వే నొచ్చాననా : ఈ వేళ పంపత్పరాది కాదూ : సరిగ్గా వచ్చాను. అబ్బా : ఇలా మూసుకున్నారేం కిటికీలూ తలుపులూ : తెరవండి : తెరవండి :

తెరవండి తలుపులు : వీధితలుపులు :

పురాణ మీ దివాణమూ బూజు పట్టకుండా :

విసరమ్యా పిలుపులు : మేలు కొలుపులు :

ప్రశాంత మీ ప్రభాతం పరుగె త్తి పోకుండా :

.....

శృష్టకావ్య నాటికలు

బూజు దుమ్ము ధూళి మూసెను తిమిరాళి :
మూసె ఈహవేళి :

ఊర్పెను సరికొత్త కొత్త వార్త లెవో గాలి :
తీర్పెను ద్వారముల స్వర్ణతోరణముల హేళి :
విరాన తెరవరేం

పురాణ మీ దివాణం చెడి బూజుపట్టకుండా :
అదిగదిగో తల లూపుచు ఎదటి మావి చిగుళ్లు :
ఎర్ర కోర్కె చిగుళ్లు :
ఊరక పులికించె నిదే ఒగరువేప ఒళ్లు :

రగులు వలపు జల్లు :
మరలిరావు మనయింటికి పీతుకారు చిగుళ్లు :
చీకటి రాత్రుళ్లు :

గుమ్మము ముంగిట కోయని కోయిల ఆర్పె :
కోయిలకన్నా మున్నే గున్నమావి ఊర్పె :
మావికన్న మున్నె మలయమారుతమ్ము వీచె :
మలయానిలుకన్న మున్నె మల్లెపొదలు లేచె :

గౌతమి

గౌతమి

[గోదావరీ తీరాననే ఒక గ్రామం. ఉడయం రేవు దగ్గర. సాధారణంగా ఏ పల్లెటూ నైనా ప్రాద్దుటనే వివరించే భవనాలు వివరించడతాయి. గోదావరీ గంగలను, కోడి కూత, అంభారవనా, గంగిరెద్దువాని సన్నాయి వాడ్యమూ, పొలంనుంచి దూరాన వచ్చే పొలికేక వంటివి, నీళ్ళతో బిందెలు ముంచునప్పటి చిప్పడూ, స్నానం చేస్తూ నీటిలో మునుగుచున్నప్పటి భ్వనీ కూడా వివరించడతాయి.]

హరిశాస్త్రి

దేవి : శంభో రజ్జటాజూట నివాసిని : శివప్రియే :
లోకరక్షణ కార్యార్థ ముద్భూతాయై నమోస్తుతే
ఏకై నేవ స్వరూపేణ భీమనాథస్య సన్నిధౌ
సదా సన్నిహితా స్యత్ర గోదావరి నమోస్తుతే :

సన్నాసి

సాక్షులుగారికి సరీ లేదు. నోతూ నేదు. తెల్లారకుండానే
గోదావరీ మునక లేతారు.

సుబ్బన్న

ఏంరోయ్ సన్నాసి : ఆర్ని సూపి మవ్వా దిగుతున్నా
వేంటిరా :

సన్నాసి

మనం దిగుతే అడంగుదాకా వాకటే దిగుడు. మరి నెగడం
ఉండదు.

కృష్ణశాస్త్రి నాటికలు

వెంకన్నతాత

అది మరీ నయం ఇరగడై పోతావ్ యెదవకానా : సన్నాసీ.
వరవా లేదురా ఒరేయ్ : అలాగే మంతరాలు నడుపుతూ దిగేవ్.

సుబ్బన్న

యేడికాదు : ఆ పీనుక్కి నోరు తిరగొద్దూ :

హరిశాస్త్రి

ఏవిరా సన్నాసీ : అక్కడేనట్రా నువ్వు ముఖం కడగడఁ
వున్నూ, ఉష్మైయ్యడఁవున్నూ :

సన్నాసీ

త ప్పేనండి బాబయ్యా, తిప్పే నండి.

వెంకన్నతాత

త ప్పంపే సాలదు. దివడలు వాయించుకో :

[స్త్రీ కంఠాలు పొడుతున్న నీలాటిరేవుపాట దూరంనుంచి
స్పష్టస్పష్టంగా విసబడుతుంది]

సన్నాసీ

కామయ్యగారి కోడలు మంచిరంగుగా తయారయిందే :

వెంకన్నతాత

అద్దో, కుక్కబుద్ది. నోర్మయ్ యెదవకానా. యెప్పుడూ
నీలాటిరేవుకాడే బైటాయిత్తాడీ పోకిరీ. యెవళ్ళో సప్పగా వాళ్లు సుద్ది
నేసిందాకా.

[నీలాటిరేవు పాట దగ్గరకు వస్తుంది]

ఉరకలు వేసే పరుగులు తీసే
చెంగూ చెంగున పొంగుతు వచ్చే గోదారి :
వంతెనకాడా పంతా లాడక
వంతూ లేసుకు వంకరదారి పోదారి :
కడియా లందెలు గాజుల సందడి
కడవల సీళ్లా గలగల గలగల ఒయ్యారీ :
నీటూ నేయకు గోటూ నేయకు
పాటిరేవు ఏటా వాలే సింగారీ :

హరిశాస్త్రి

ఏమి టా విసురూ : మీద నీళ్లు పడతాయి.

[ఆడవాళ్ళ నవ్వులు]

ఒక ఆడగొంతు

సూరన్న కాపర్రోయ్ :

సూరన్న

ఏవి టర్రా ఆడీ. పిన్నా పెద్దా లేకుండా : శాస్తులుగారిని
చూసుకో వద్దూ : శాస్తులుగారూ. దండాయి.

హరిశాస్త్రి

[ఆశ్చర్యించును] పుత్రపౌత్రాభి వృద్ధి రస్తు : ధనకనక వస్తు
వాహన సమృద్ధి రస్తు : ఏం సూరన్న కాపూ : ఉదయాన్నే రేవు
దగ్గర కొచ్చావ్ :

శృంగార నాటికలు

సూరన్న

మా అమ్మయ్యా, అల్లుడూ రావా లండి కోటివల్లి పడవమీద.
పెద్దబ్బాయి వెళ్ళాడు తీసుకు రాడానికి.

వెంకమ్మ

ఏం సూరయ్యన్నా : లక్షిందేవి పురిటి కొస్తోందా ఏవిటి :

సూరన్న

మరే వెంకమ్మక్కయ్య గారూ :

హరిశాస్త్రి

సూరన్న కావు కేం : గోదావరితల్లి చల్లగా చూస్తున్నంత
కాలం పాడీ పంటా, పిరీ సంపదా, పిల్లా మేకా—గుజాన్నిబట్టే
అప్పినీ.

సూరన్న

అంతా తమ చలవే శాస్త్రులుగారూ :

[దూరాన్నుంచి పడవపాటు దగ్గరగా వస్తూ]

సన్నాసి

అది గదిగో వొచ్చేత్తుంది రాదారీ పడవ :

[పడవ పాటు]

గోదారీ జోతలో :

పాదాల జోతలో :

మాతల్లి గోదారీ మాలచీ జోతలో :

పడమటింటి కోనబుట్టి, పల్లాలా అడుగుబెట్టి,
 హాపికోండ లోయ గొట్టి, బ్రద్రాది దాపులో,
 పట్టిసం సుట్ట బెట్టి, కోనసీమ తోపులో,
 పాయపాయ లైనావా : హాడిపంట లిచ్చావా -
 పైడిపంట లిచ్చావా : గోదారీ జోతలో....

పాలపిట్ట, గువ్వజంట, పావురాయి కూత లంట :
 అవలొడ్డున ఈవలొడ్డున తెల్ల రెల్లుపూత లంట :
 అద్దరిసి, ఇద్దరిసి పైరునేల కోత లంట :
 సూసుకుంట మెచ్చావా, రాసుకుంట వొచ్చావా

॥గోదారీ॥

నరంగుల గొంతుకులు

“ఒరే : డమాను దింపరా”

“గెడెయ్ : గెడెయ్ :”

“దరికి పట్టు దరికి పట్టు :”

“పెక్క సరిగ్గా యెయ్యరా సరిగ్గా ఎయ్..”

సూరన్న

వొచ్చావా అమ్మా : పిల్లాణ్ణి ఇలా గియ్యి.

హరిశాస్త్రి

ముందు అల్లుడుగార్ని పరికిరించవోయ్ సూరయ్య కాపూ :

వెంకమ్మ

తరవాత కోపాలూ తాపాలూ వస్తే కొం డెక్కి కూచుంటాడు.

పట్నవానం అల్లుళ్ళకి పట్టింపు లెక్కువ.

•••••

కృష్ణాత్రి నాటికలు

అల్లుడు

పాతబడిపోయాం. ఇంక మా పట్టింపు లేం చెల్లుతాయ్
లెండి.

వెంకమ్మ

ఓహోహో! లక్ష్మిందేవి కాబోసు. “మొగుడి చాటున దాగి.
ముద్దాలగుమ్మా” (పాటలాగ) రా ఇవతలికి రా!

లక్ష్మిదేవి

బా గున్నారా వెంకమ్మ తగరూ :

వెంకమ్మ

బా గుండ కేం తల్లీ : మహాలక్ష్మిలాగ నువ్వు కనబడుతుంటే.
“వీరంత వెళ్ళిన్న ఇనక నన్నంపు. ఏరు దా తొచ్చింది ఎవ రాడ
బడుచు” అనీ, మహారాణివి నీ కేం తల్లీ : [అందరూ నవ్వులు]
“గోదారి కద్దరీ ఇద్దరీ పంట” అన్నట్లు ఈ చంక నో బిడ్డ ఆ చంక
నో బిడ్డ మా లక్ష్మిందేవికి.

ఒక ఆడగొంతు

పాటల వెంకమ్మగారి నోటికి తాళం ఉండదు. [అందరూ
నవ్వుతారు.]

సూరన్న

నరే లెండి : ఇంక కదలండి. చూస్తావేంరా నన్నానీ! పెట్టి
బేడా నెత్తి నెత్తుకో. (ఊ. నడవం డమ్మా :

...

...

...

[గంగిరెద్దు వాడి సశ్శాయి]

గంగిరెద్దువాడు

దూడూ దూడూ బనవన్నా.

సూరన్న

ఒరేయ్ వక్కకి తప్పకో : అమ్మాయి లోవలికి వెడుకుంది.

గంగిరెద్దువాడు

అమ్మాయి గారూ అల్లుడు గారూ వచ్చారు. ఇయ్యాల బన
వన్న బియ్యంతోనూ బిచ్చంతోనూ పోడండి.

బనవన్నా : అమ్మాయిగారికి దణ్ణంపెట్టా.

దూడూ దూడూ

అల్లుడిగారికి దణ్ణంపెట్టా

దూడూ దూడూ

సూరన్న

అబ్బాయ్ : వీడి కో నేరు బియ్యం, పాతపంచా, చీరా ఇచ్చి
వంపించు. ఇదిగో, అమ్మాయి అల్లుడూ మనమడూ వచ్చారు.

సీతమ్మ

అమ్మా వొచ్చావా. ప్రాణా లన్నీ వీమీదే పెట్టుకున్నాను రా
త్రంతా. గోదారి పూలుగా వచ్చింది. రావయ్య అల్లుడుగారూ :

~~~~~

కృష్ణకావ్య నాటికలు

మనవడు

అమ్మ మోయ్. నాన్న నాకూ అమ్మకి పడవమీద పోవో
తీశాడు.

సీతమ్మ

అబ్బో అబ్బో ఇలా రావోయ్. న న్నెత్తుకోనీ. ఏవయ్యా.
అస్తమానూ అలాగ పోవోయి తియ్యకూడ దట. కళ తగ్గిపోతుం
దట. రండి దిష్టి తీసి పారేస్తాను.

అల్లుడు

నరే కావియ్యండి. మీ అమ్మాయికి మనవడికి తియ్యండి.
చాలు. వాళ్ళకి మిమ్మల్ని చూడడంతోనే ఎక్కడ లేవికళా వాస్తూంది.

పూరన్న

ఒరే అబ్బాయి : నువ్వు ముందు పొలం వెళ్ళు. కూలీలు కవి
పెట్టు కుంటారు.

అబ్బాయి

ఏం బావా. నువ్వు వస్తావా ఏదీటి :

అల్లుడు

న న్నొదిలేద్దు. న న్నెందుకు చంపుతావు. ఆ వాడీ బండలో :

అబ్బాయి

పొలంలోకి శారురోడ్డు వేయిస్తారే బావా. వీ కోసం. నే నెడు
తున్నాను నాన్నా : ఒరే నన్నానీ, నువ్వు ముందు వరుగెయ్.

... [అర చిటికె విరామం] ...

*****

సన్నాసి

ఏయ్ కూలీలూ కదలండి. ఇవకా పొత్తున్నాడు. ఏయ్ పిల్లా!
దిక్కులు చూడకు. కాలు జారి గప్పున నా నాళ్ళో వడగలవ్!

పిల్ల

పాల్లే వయ్యా సన్నాసయ్యా! సిగ్గు పవడా ఉందొద్దా!

మరోస్త్రీ

సన్నాసయ్యాకా, మరి పిగ్గేంది!

పిల్ల

సన్నాసి మావా! ఒక పుగాకు పా యిలా వడెయ్య వయ్యా!

సన్నాసి

పొగా కిత్తే మ వ్వే ఎత్తావ్!

ఒక మగ కూలి

ఏదీసిన ట్టన్నాయ్ వరసాలు! యెవకా లొత్తున్నాడు ఇవకావు.
వడవం డల్లా. వడవండి.

సన్నాసి

రండి. అడు గెయ్యండి.

[పాటం పాట]

రండి రా రండి కనరండి కమలారా! రై తుజనులారా!

మోతుదిరులారా!

*****

శృంగార వాదము

న. దండి నడవండి బూదేవి సల్లనితల్లి
రై తుజనులారా : మోతుబరులారా :

గోదారి గంగమ్మ గొప్ప ఇల్లాలు
ఆ దేవి సల వుంటే అదే మాకు సాలు :
విండు చూలాలల్లె పండి వారిగే నేలు :
దండిగా రాలు బంగారు దాన్యాలు
గరిశెల్లు పండగా గాదుల్లు నిండ

॥రండి రా రండి॥

పండేటి గరిశెల్లు పదిపేలు తెచ్చు - పెదకాపు కిచ్చు
మాబాబు కొరిగితే మాకేమి వొచ్చు ? -

మా బతుకు లొచ్చు :

ఁడి అంటే ఆ అంటే ఉప్పాడకోక - ఉల్లిపొర రై క :
కూ అంటే నా అంటే కోపతాపాలు - కోర మీసాలు
అయ్యగారికి లేవు వావివరసాలు
రొయ్యకై నా లేవు అయ్య మీసాలు ॥రండి రారండి॥

... [పాట దూరాన కరిగిపోతుంది] ...

హరిశాస్త్రి

మారన్న కాపూ. మారన్న కాపూ.

మారన్న

అయ్య. శాస్త్రులుగారు : రండి లోపలికి రండి :

~~~~~

హరిశాస్త్రి

ఇదిగో అల్లుడుగారికో కూచుని మంతనా లాడుకున్నావు :
రాత్రి పురాణానికి అల్లుణ్ణికూడా పిలవడానికి వచ్చాను. ఏదో మా
దోరణికూడా కాస్త వింటా డని.

అల్లుడు

నా కేం తెలుస్తాయండీ పురాణాలు :

హరిశాస్త్రి

తెలియదాని కేం ఉం దమ్యూ. వచ్చి విను. పురాణం చెప్పితే
మీ సినిమాలాగ కళ్ళకి కట్టిన ట్టుండాలి. ఇప్పుడు భీమేశ్వర పురాణం
అని - చాలా గొప్ప గ్రంథం- అది కాలక్షేపం చేస్తున్నాం. శ్రీనాథ
మహాకవి స్కాందంలోనుంచి ఆంధ్రంలో మహా వనందుగా
వ్రాశారు. అంతా గోదావరీ మాహాత్యమే. కవిత్వంకూడా భాద్ర
పదంలో గోదావరిలా నడుస్తుంది. తప్పకండా రా నాయనా : అదిగో
అమ్మాయి నీకు కాపీ ఫలహారం తెస్తోంది, నే వెడతా.

అల్లుడు

అదేవిటి : మరి మన శాస్త్రులుగారికి కూడా తీసుకురా :

హరిశాస్త్రి

హ హ్ హ్ హ్ : మంచి సరసంగా చెప్పావు. అంతవరకు ఇంకా
నేను చదువుకో లేదు నాయనా. అల్లుడు మహా చురుకైనవాడు
మూరన్న కాపూ :

.....

కృష్ణకావ్య నాటికలు

అక్షిదేవి

శాస్త్రులుగారు మన పట్నవాసపు బ్రాహ్మణ్లాగ కాదు. మన ఫల
హారాలు తినరు.

సూరన్న

పట్నవాసాలు మరిగి వల్లెటూళ్ళ మర్యాదలు బొత్తిగా మర్చి
పోయా రయ్యా మీలాంటివాళ్ళు. పురాణాలంటే మాకేం తెలుస్త
య్యంటారు. పొలం వెళ్ళు మంటే బాడీ బందా అంటారు.

అల్లుడు

అలా చీవాట్లు పెట్టకండి. రాత్రి పురాణానికి వస్తా. ఇప్పుడు
పొలానికి బయలుదేరుతున్నా. బావ రమ్మన్నాడు కూడా పొద్దున్న.

సూరన్న

వన్నావీ! అల్లుడుగారివి పొలం తీసుకెళ్ళరా!

వన్నావీ

పొదిగరావు పెట్టికూడా పట్టండి బాబూ!

అల్లుడు

నరే, తెస్తున్నారే. నదు.

...

...

...

అచ్చాయి

ఇదుగో బావా, రా నన్నావ్ వచ్చావే!

.....

అల్లుడు

ఎంతసే పని ఇంట్లో కూచుంటాను :

చిన్నమ్మి

అల్లుడుగో రేంటి బాబయ్యా :

అబ్బాయి

అవునులే - జాం పొ దుండగానే ప వాగ్గేళా రేంటి :
వదండి.

చిన్నమ్మి

ఏటి బాబూ, పొద్దు కూ కొస్తుంటేను.

సన్నాసి

ఇక పొటిగరావు తియ్యండి బాబయ్యా : ఒరే పిన్నమ్మి...
వక్క విరిబడే. పిన్నమ్మికి పినిమాల్లో ఎయ్యా లమంది బాబయ్యా :

చిన్నమ్మి

నీ వీటి మ్మడ - సచ్చినోడా :

అబ్బాయి

ఇయ్యాల కింక పని ఎగేపినట్టేనా ఏంటి : మ వ్యాచ్చి మా
మంచిపని చేశావ్ బాబూ :

అల్లుడు

ఉండండి, లేవకు - నీ పొదోకూడా తియ్యనీ బాబూ : ఒక్క
విముషం. (ఆ. కొంచెం నవ్వు. [బ్లర్ ...ర్ ...క్లిక్])

~~~~~

అబ్బాయి

రేపు పెందరాకే రండి....రా బావా, పోదాం.

...

...

...

[తందానో తాన తందనానో అని ఆలాపనం, తప్పెట్లా
మొదలైనవి వివరించడాన్ని.]

అల్లుడు

ఏ(ఎ) బది? బుర్ర కథలా ఉందే. ఆ దారినే పోదాం.

అబ్బాయి

మరే. రామ కోవిలకాడ. రా. వెదుకూ కాస్త అగి వివి
పోదాం.

[బుర్ర కథ]

తాన తాన తందానా - తాన తందనాన

ఆంధ్రదేశమున అయ్యలందరూ దాన కట్టులండి
ఆంధ్రదేశమున అమ్మలందరూ అన్నపూర్ణ లండి
అది గది గదిగో తెలుగుతల్లి మనపాలి కల్పవల్లి
అది గది గదిగో తెలుగుతల్లి అందాల పాలవెల్లి.
దక్షిణదేశపు ధాన్యలక్ష్మి మాతల్లి తెలుగుతల్లి
అక్షయసంపద కాలనాల మీ అమ్మ తెలుగుతల్లి
ఆ - తెలుగుతల్లి మెడ తారహారమే గొతమి గోదారి
గోదావరి ఒడిలోన కులికే బిడ కోనసీమ.
ఏడుపాయలా గోదావరికి - ఏడు కోనసీమ
పాడిసంబలా పైడిరాసులా - నాడు కోనసీమ

కొబ్బరితోటల దారులూ....నై

పోకతోపులా బారులూ....నై

పచ్చపచ్చనీ పైరులూ....నై

పనసా అరటి తీరులూ....నై

దేవతోకపూ పూవుతోటలకు ఈడు కోనసీమ

జోడు కోనసీమ

అది గది గదిగో తెలుగుకల్లి మనపాలి కల్పవల్లి

అది గది గదిగో తెలుగుకల్లి అందాల పాలవెల్లి

దేశదేశాఁకూ రాణిరా....నై

కళల తెల్ల రాజధానిరా....నై

తెలుగుభాష దివ్యవాణిరా....నై

తెలుగువాడె అభిమానిరా.

... [[క్రమంగా దూరం అవుతుంది] ...

కరణం

సూరన్న కాపూ : సూరన్న కాపూ :

సూరన్న

ఏవిటి కరణంగారూ : దయచేయ్యండి. అమ్మాయిపెళ్ళి మా.
వైభవంగా చేస్తున్నారు.

కరణం

కాపు అందరూ బా గుంటేనే కరణం వైభవం.

సూరన్న

కరణంగారి వల వుంటేనే కాపులు బావుంటారు. అయితే,
పెళ్ళిపెద్దలు తమరే దయచేశా రేవిటిలా :

.....

కరణం

పట్నం నుంచి అమ్మాయి తొచ్చారు - ఇప్పుడు భరతనాట్యం వుంది. మీ ఆల్లు దొచ్చాడని విన్నాను. మరి స్వయంగా వచ్చి పిలవకపోతే బా వుంటుందా? మన గ్రామంమీదే అలుగుతాడు.

సూరన్న

హా హా. బాగా అన్నారు. అయ్యో. మాటలోనే వచ్చారు ఆల్లుడూ అబ్బాయిని. ఇద్దరూ నయ్యా. కరణంగా రింట్లో భరత నాట్యం ఉండటం నిన్ను పిలవడానికి స్వయంగా వచ్చారు. ఇలాగే వెళ్ళొద్దాం. పదండి.

అల్లుడు

నరే నండి.

...

...

...

[భరతనాట్యం]

సుందరా! పురందరా! శరీరమానసమందిరా! ఏ
మందురా! మదిలోన వలపులు మరిగి

తొందర లాయెరా!

అందె రవళులు విందువా! నా

అందచందాల్ కందువా? ఓ సుందరా....

మందపవనుడు తరలెరా,

మందాకినీ నది తెరలెరా! మన

నందనోద్యానములో మందారమధువులు ఉరలెరా! ఏ
మందురా, మదిలోని వలపులు మరిగి

తొందర లాయెరా! ఓ సుందరా....

ఓర చూపులు తరలు నెవ్వనికై :
దోర పెదవులు విరియు నెవ్వనికై :
జారు పయ్యెదలోని ఎదలో

ఊరు రాగము లెవనికై ?   ఓ సుందరా....

సూరన్న

శానా బా వుంది. అమ్మాయిలు శానా చురు కై నవాళ్ళు.

అల్లుడు

వీ శిద్ధర్షీ నే నెరుగుదు నండీ. అక్క చెల్లెళ్ళు. వినీమాల్లో
పేస్తుంటారు. మధురానగరిలో అనేపాట చాలా బాగా అడినయిస్తారు.

సూరన్న

నెలి విప్పించండి కరణంగారూ !

కరణం

మంచిది.

... [సన్నాయి] ...

సూరన్న

ఇదుగో- చూడు. కాళ్ళు కడుక్కోడానికి నీళ్ళు కే. తోట
వాకి లేస్తాం.

అల్లుడు

నా కిప్పు డప్పుడే ఆకలిగా లేదు. మీ అమ్మా యేది :

సీతమ్మ

ఆరుబయట పిల్లాడికి అన్నం పెడుకోంది.

~~~~~

అల్లుడు

పెళ్ళిచూపులు కొచ్చినప్పుడు ఈలాటి పాట పాడలేదే. "లంబో దర" పాట పాడేవు గావి.

లక్ష్మీదేవి

[నవ్వి] మిమ్మల్ని చూడగానే అది పాడ బుద్ధేసింది.

అల్లుడు

మీ ఇంట్లో ఉన్నా వనా : ఏవిటో జోరుగా విసురు తున్నావు. సరే, ఇక్కడే ఉండిపోదాం. మీ వాళ్ళకి అభ్యంతరం లేక పోతే. పసి ఎగె యొచ్చు. మాటా వివ రొచ్చు. పాటా పాడొచ్చు. ఏవిటలా వెళ్ళిపో తున్నావ్ :

లక్ష్మీదేవి

బాబు విద్రపోయాడు.

అల్లుడు

వదుకోబెట్టి రా. గోదావ రొడ్డు కెడదాం.

...

...

...

అల్లుడు

[హాసరాగం తీసి పద్యం చదువుతాడు]

కనరో గౌతమి కన్నతల్లివి
దయా కల్లోలివిన్ తియ్య తీ
యవి ఆ వెన్నెల పాల మీగడల
శయ్యన్ పవ్వళించేను మె

శృంగార నాటికలు

ల్లని రాగాల పదాల తాలనం
జోలర్ పాడుచున్ చల్ల చ
ల్లని కేలన్ తన బిడ్డలన్ విదుర
దోలన్ తూగగా నూపుచున్.

లక్ష్మీదేవి

మీకూ రాగా లొస్తున్నాయే :

అల్లుడు

రావూ మరి నీవు వక్కనుంచే : లక్ష్మీ. ఈ పదవమీద
కూచుందాం. చెయ్యి పట్టుకో జారకుండా : ఆ. ఆ. జాగ్రత్త :
లక్ష్మీ. ఎంత బా వుందిక్కడ : పుస్తకాల్లో చదివినట్లూ, సినిమాల్లో
చూసినట్లూ ఉందిదంతా. పైరు చేలూ, పచ్చని తోటలూ నడమ
లిండు గోదావరీ, పై న పండువెన్నెలా నృష్టిలో ఎక్కడా మన కోన
పీమలాంటి దేశం లేదు తెలుసా :

[సాకీ]

ఈ ప్రకాంత యామిని - ఈ గొతమి - ఈ వెన్నెల
ఈ చల్లని దారులలో - ఎవరో - ఎవ రోహో :

లక్ష్మీదేవి

(పాట)

అదే జాబిలి.

అల్లుడు

ఇదే నా చెలి :

శృంగార నాటికలు

ఇద్దరూ

నదివి నావ కదలాల్సి -

లక్ష్మీదేవి

తరుల గుబురులో తారీ చేరి

తరంగాల చిరుగాలి.

ఇద్దరూ

నదివి నావ కదలాల్సి ;

అల్లుడు

కనులు కనులలో కరగాల్సి ;

లక్ష్మీదేవి

క్షణము క్షణ మిలా జరగాలి.

ఇద్దరూ

నా మది నీ మదిపై ఒరగాల్సి

నీవూ, నేనూ, రేయీ హాయి

ఇటులే నిలవాల్సి

నదిని పడవ నిలవాల్సి :

ఈ ప్రకాంత యామిని - ఈ గౌతమి - ఈ వెన్నెల

ఈ చల్లని దారులలో - ఎవరో - ఎవ రోహా :

...

...

...

కృష్ణాపి నాటికలు

సూరన్న

ఇదిగో! చూడు. నేను గుళ్ళోకి పురాణాని తెడుతున్నాను.
అల్లు దొచ్చాక. భోజనా లయాక అబ్బాయివీ. అతన్నీ పంపించు...

సీతమ్మ

అలాగే.

...

...

...

[శ్రురాజు కాలక్షేపం]

హరిశాస్త్రి

ఆ తరవాత భరద్వాజుడూ, గౌతముడూ మొదలైన మహర్షులు ఏడుగురున్నూ దక్షరామన్నుంచి కదలి గోదావరీతీరానికి వేంచేసి ఈవిధంగా ఆ దేవిని కీర్తించారు. ఏఁ నవి? అమృతోపమానా లైన నీ నీళ్ళతో జంతుకోటిని రక్షిస్తున్నావు నువ్వు. తల్లి వనదాని కేఁవి సంకయం : గోదావరమ్మా! నీవు పృథివి నెల్లనూ రక్షించు పేరం టాలవు!

“గోదావరి గోదావరి

గోదావరి యంచు బల్కు గుణవంతులకున్

గోదావరి తల్లీ నం

పాదించు గదమ్మ నీవు భవ్యశుభంబుల్”

అని వరమ ఋషులు ఆ తల్లిని చేతు రెత్తి ఆహ్వానించారు. ఏవిధంగా ఆహ్వానించారయా :

“విచ్చేయ వమ్మ శ్రీ వృషభవాహన ధర

సామజ కటమ దాసారథార :

శ్రీమదాంజనేయపురాణము ప్రకారము

శృంగార నాటికలు

అన్నీ ఒక్కపెట్టున కొట్టుకు పోయాయి - అలాగ వచ్చింది ఆ బ్రహ్మాండ మైన వరద.

[నీటి హోహా, కొంచెం దూరంగా కలకలం, గోలా, ఆర్తనాదాలూ-దూరాన్నుంచి దగ్గరగా, మరీ దగ్గరగా]

“వరద వరద సూరన్న కాపుగా రోయ్!”

“బాబూ కరణం గారూ. పల్లపు చేమపక్క గండి పడి పోయిందండి బాబోయ్!” “లెండి లెండి లేవండోయ్.” “గోదావరి తాటిచెట్టు నిలువున పొం గొచ్చేస్తోంది బాబోయ్.” “పడమరేవుని కొంవలన్నీ మునిగి పోయాయి బాబోయ్!”

హరికావ్య

(ఆ.—పీఠవిటీ - అలవి గావిప్రళయం వచ్చిందే! ఖంగాదు వడకండి. సూరన్న కాపూ. కరణంగారూ. వడవండి....

సూరన్న

నన్నానీ! ఆ రేవుకాద పడవ లెన్నున్నాయో తీయిండు—

కరణం

ముందు అడవాళ్ళనీ. పిల్లల్నీ మెరక పొలం చేర్చండి.

సూరన్న

ఒరే సుబ్బన్నా! అదుగో ముంచుకు వచ్చేస్తుంటేనూ— ప్రాణాలు దక్కితే చాలు - పెట్టి బేడా సంగతి తర్వాత చూడొచ్చు.

[హోరు పెద్దదై పోతుంది]

~~~~~

దవ్వు దవ్వుల కరలి రెవరో
రివ్వు రివ్వున కదలి రెవరో
జలప్రళయం జలప్రళయం
మహావిలయం, మహావిలయం

క్రుద్ధ రుద్ధ జటాటపీ స
న్నద్ధ గంగా తుంగ భంగా
రెపుడు దుమికినవో భువిపై
ఏల యురికినవో

జలప్రళయం జలప్రళయం
మహావిలయం మహావిలయం

విలయకాలపు మృత్యువా అది
ప్రళయ భైరవ నృత్యమా అది
మహంకాళీ పటుకరాళీ
చటుల కరవా లోగ ధారా
పటుల విద్యుద్వహ్నాలా ?

జలప్రళయం జలప్రళయం
మహావిలయం మహావిలయం

శబరియూ మంజీర కిన్నెర
చేతులూ చేతులూ కలిపేయ్ !
జెబ్బిలూ జెబ్బిలూ కలిపేయ్ !

~~~~~

కృష్ణాశ్రమ సాదకలు

లోకులూ విందేయ :
గౌతమి పొంగి పొర్లింది

జలప్రళయం జలప్రళయం
వరదలూ, వరదలు వరదలు

సుళ్లబడి పరవళ్లవిడి పరు
గుల్లవడి ఉరుముల్లసడి నుర
గల్లు గ్రక్కింది - అదిగో
వుట్ల తొక్కింది - అరరే
గట్ల నెక్కింది :

వరదలూ వరదలు వరదలు

మిట్ట పల్లా లేకమై,
మిరు లోయలు ఏకమై,
వట్టణా ల్పల్లెలూ దిగబడి,
కట్టలూ కాలువలు తెగబడి,
పిట్టలై మానవులు భయపడి,
చెట్టు కొకరై లోకువై -
అర్ధరాత్రి ఇదేమి ప్రళయం :

జలప్రళయం జలప్రళయం
వరదలై పొంగింది గౌతమి
వరదలూ వరదలు వరదలు

~~~~~

కృష్ణాపి నాటకం

తల్లి గౌతమి మనసు నొస్తే
పిల్లలకు గతి యేది తల్లీ :
అమ్మ గౌతమి ఆగ్రహిస్తే
బిడ్డలకు ది క్కేది తల్లీ :

పిల్లలా లోపాల నెంచకు
బిడ్డలా పాపాల నెంచకు
పిల్ల మేకా పొలం పుటా
చల్లగా కాపాడు మమ్మా
విన్నె నమ్మిన వార మమ్మా

కన్నతల్లీ వృద్ధ గౌతమి :
శాంతి శాంతి శాంతి గౌతమి :

వేణుకుంజం

వేణుకుంజం

[ప్రకటనతో ఏడాదానం. ఇక్కడమాత్రం వేణుకుంజం ఉండనూడదు]

కవి

విజయనీ చెప్పింది వేణుకుంజం - ఒట్టు !

విజయనీ చెప్పింది వేణుకుంజం :

ఓనాడు ఏటితో ఈసుపోతా, మనసు

ఊరికే విప్పింది వేణుకుంజం :

విజయనీ

ఊరు పడమట వీరు ఉన్నదా :

గొంతులు : ఉన్నది

చేరి మామిడితోట ఉన్నదా :

గొంతులు : ఉన్నది

తోటకూ ఒక పుంతబాటకూ నడుమనే

పాట పాడే వేణుకుంజం :

గొంతులు : ఆఁ : ఆఁ :

విజయనీ

తలయెత్తి ఇటు అటు చూస్తుంది :

*****

గొంతులు : చూసి ?

చూసింది మనసులో చాస్తుంది :

గొంతులు : అవుడు ?

వలిగాలి మెల మెల్ల వీస్తుంది :

చలియించి కథ చెప్పి వేస్తుంది :

గొంతులు : ఆఁ : ఆ :

॥విజ॥

మగగొంతు

ఏమిటో - వేణుకుంజం చెప్పిన కథ ఏమిటో :

కవి

కన్నె పేరంటా లిది. వింటే, కడుపు చెరు వవుతుంది.

అడగొంతు

మాకు చెప్పగూడదో ఆ కథ :

కవి

ఆ వేణుకుంజంలాగ చెప్పగలనో లేనో అని. ఆ సాయం కాలపు గాలి. ఆ యేరు ఊ కొట్టడం - ఊ హూ - నే నలాగ చెప్ప లేను. ఆ రోజునమాత్రం కథ ఒకే ఒక వెదురు చెప్పింది. నడుమ నడుమ కథ ఊపులో ఉండబట్టలేక, వెదుళ్ళన్నీ కలిసి పాడేయి - అడ వేణువులూ, మగ వేణువులూ. నాడు విన్న కథ నేటిదాకా మనస్సులో ఇముడ్చుకున్నాను. ఆలకించేనా రుంటే -

శృంగార నాటికలు

అడ మగ గొంతులు

ఏదీ : ఏదీ : మేం వింటాం - మేం వింటాం.

[చిరుగాలి ఈలలూ, కెడుళ్ళ గోలలూ, ఏటి గలగలలూ,
వానిలోనుంచి ఒక పురుష వేణువు కంఠమూన్నూ]

వేణువు

అల్లదిగో - ఆ పూరిల్లే వీరమ్మ యిల్లు. వీరమ్మ తండ్రి
వెంకటేశు. తానూ. ఆయ్యా. ఆ ఇంట్లోనే ఉండేవారు.

ఏను

వాళ్ళమ్మో ?

వేణువు

వీరమ్మ వెలుగు చూడడ మేమిటి - వాళ్ళమ్మ కమ్మ
ముయ్యడ మేమిటి :

ఏను

పాపం :

వేణువు

వెయ్యి కళ్ళతో చూస్తూ వెంకటేశు పెంచుకున్నాడు కూతుర్ని.
తన పెళ్ళాం ఒక అచ్చర అనీ, అప్పు డెప్పుడో ముసేశ్వరుడికి పసి
బిడ్డ నిచ్చి వెళ్ళిపోయిందే ఆ దేవతా స్త్రీ - అలాగే ఆమె వెళ్ళిపోయిం
దనీ వెంకటేశు నమ్మకం. పిల్ల పెంపకంలో వెంకటేశుకి తోడ

.....

కృష్ణాపై నాటికలు

య్యాయ తోటా, తోటలో ఏడ్చిలూ, చేనూ, చేమగట్టులూనూ. అల్లాగే
వీరమ్మ పెరిగింది - అల్లారు ముద్దుగా - కార్తికంలో రెల్లు పొదలాగ
కలకల లాడుతూ. కులానికి తక్కువేమో కాని, గుణానికి సోయగానికి
వీరమ్మకు ఈ దెవ్వరు వాడలోనూ ఊరులోనూ :

ఏరు

అః! అః! అంత చక్కనిదో వీరమ్మ :

వేణువు

ఏం సొగసో వీరమ్మది :

ఏం సోయగ మీరమ్మది :

కందిరీగ వంటి నడుం :

కదురు లాంటి ఒళ్లు :

మందంగా గోవులాగ

మళ్లదారి నడుస్తుంటే - మలుపుదారి నడుస్తుంటే -

ఏం అందం - ఏం చందం :

ఏం సొగసో వీరమ్మది :

గట్టుకవల అరకదున్ను అయ్యకు బువ్వట్టుకునీ-

పట్టెడు కాటుక కళ్లకు,

పుట్టెడు పువ్వులు సిగకు-

వీర మ్రోడుతుంటే

పైరుచేసు చూసి చూసి పరవళమై ఊగేది :

శిరసు వంచుకునేది !

*****

పైరగాలి సరదాగా పడుచుబుగ్గ నిమిరేది :

ఏం వాయార మీరమ్మది :

ఏం సోయగ మీరమ్మది :

ఏరు

అయ్య అరక దున్నుతూంటే వీర మ్మేం చేసేదో :

వేణువు

నెనగపూలు తురిమీ - అవి

సిగపాయల పెట్టుకునీ.

నెనగకాయ చిదిమీ - అది

సిలిపిగ నోళ్లేసుకునీ.

అవుకు నీ రెట్టేదీ :

అవుదూడ తోలేదీ :

ఏం సొగసో.....

ఏరు

ఈ రిక్కడ లేదుగదా - వా డిక్కడ లేదుగదా - ఒక్క తైకూ
అయ్యతో ఊసుపోయేదో వీరమ్మకు :

వేణువు

ఇల్లదిగో - ఇటు జూడు - తోట కివతల. అక్క దుండేది
అతగాడి కొంప.

ఏరు

ఎవరిదో :

*****

వేణువు

గోపయ్యది :

ఏరు

ఎవరో గోపయ్య ?

వేణువు

కొండయ్య చేనులో పాలేరు.

ఏరు

కొండ య్యెవరో ?

వేణువు

ఊరికంతకూ పెద్ద కామందు. బోలెడు కమత ముంది.

ఏరు

ఆఁ చెప్పు చెప్పు గోపయ్య సంగతి :

వేణువు

గోపయ్యకు తల్లి లేదు; తండ్రీ లేడు. మన పెదరు చువ్వలాగ ఉండేవాడు నిటారుగా, నీటుగా. సోగకళ్ళల్లో ఉండేది వాడి సోయగ మంతా. వాడి పెదవులకన్నా ముందు బుగ్గలు నవ్వేవి. బుగ్గలకన్నా ముందు కళ్లు నవ్వేవి. వాడంటే అందరికీ వల్లమాలిన ఇష్టం. గోపయ్యకు వీరమ్మంటే కొండంత ఇష్టం.

ఏరు

ఇప్పు డిక్క-డెక్కడా కనబడడే గోపయ్య ?

*****

ಶ್ರೀ ಮಠ

తొందరపడకు. అక్కడ వీరమ్మ - ఇక్కడ గోపయ్య.
పౌద్గస్తమానం ఇవతల పడకండా ఉంటారా? ఎదరపడకండా
ఉంటారా?

పేరు

మరే : తోట పిలిచే, తోపు పిలిచే; చేను పిలిచే, గారి పిలిచే :

బీజాపూ

మరే.

తోట కివల ఆమె యిట్లు :

కోట కవల వాని యిట్లు :

అటూ ఇటూ తిరుగుతూంటె

ఎదు రయేవి వృక్ష యృక్ష :

ఏటి కాడ తోట కాడ

విప్రుడే బా బాక్కు కుడు .

ఇటూ అటూ తిరుగుతూంటె

ఎదురయ్యేవి :

ఎదురై నపు డాగి ఆగి

కదలబోవు వాని కష్ట :

తప్పుకొని ఆమె కళ్ళ

రెప్పల కిందికి మళ్లు :

కృష్ణకావ్య నాటికలు

కళ్ళూ కళ్ళూ కలిసి
నల్లకలవ మాల లల్లి !
అల్లి అల్లి మొగ్గలతో
యల్లనేవి వాళ్ళ ఒళ్ళు !

ఇలాగ క క్లిద్దరివీ కలిసి కలవదండలు కడితే. నడుమనున్న
బయలంతా ఇద్దరి నవ్వులూ పాకించేవి వెన్నెల తీగలు.

ఏరు

అవును మరి. పడుచు వయసులూ దుడుకు మనసులూ
ఆయెను !

వేణువు

అలా అనకేం :

ఏరు

ఏమో :

వేణువు

పట్ట పగ్గా లేనివి కావు వాళ్ళ గుండెలు; పట్టుతప్పినవీ కావు.

ఏరు

ఆఁ :

వేణువు

వాళ్లే సామంతులై వుడితేనా. వాళ్ళని పొగడడానికి నాలుగు
మొగాల దేవుడు దిగి వచ్చేవాడు. వెయ్యినోళ్ళ నాగయ్య ఎక్కి వచ్చే
వాడు.

*****

వీరు

తద చామ్మ :

పట్టణము

ఓనాడు గోపయ్య పిల్లంగోవి ఈదుకుంటూ చక్కా వచ్చాడు.

[దూరంనుంచి పిల్లంగోవి].....వెండిమువ్వల మొలకాడూ
వాడూను: వచ్చి కూర్చున్నాడు ఆ వచ్చని మామిడి చెట్టునీడలో.
నా పాట మాని వాడి పాట అలకిస్తూ ఉన్నాను. దూరాన్నుంచి వీరమ్మ
కూడా వింది. విని, పాడుకుంటూ—

ఊరిలో నా మనసు ఊగేనా : చూపు

లూరితో ఆ వైపు లాగేనా !

పుట్టి కాడ ఎవరో ?

చెట్టునీడ ఎవరో ? పాల

పట్టికొన మీలయేస్సా, పుంత

గట్టుదారి, పాము

పుట్టికాడ, మావి

చెట్టునీడ, ఎవరో ?

॥పుట్టకాద॥

అయ్య కూడు వండి పెట్టాలా !

పెయ్య మెళ్ళొ మువ్వ కట్టాలా !

పిల్లగోవి పిలుపు వచ్చే - అది

చల్లగాలి మోసు కొచ్చె :

॥పుట్టికాడ॥

అని నవ్వాడు. [ఇద్దరూ నవ్వుతారు]....నాకు సిగ్గేసింది. “ఫరవాలేదు చిట్టి తల్లీ! వెళ్ళు. గోపయ్య కనిపెట్టుకుంటాడు” అని పంపాడు....ఈ కొన్ని రుండలు నీ కోసం తెచ్చా; ఇందః

గోపయ్య

అన్నీ నా కెందుకూ? ఇద్దరం తిందాం. ఇంద - నువ్వు ఈ పువ్వులు తీసుకో!

பிரச்சனை

రోజు కో రకం పువ్వులు తెస్తావే !

గోపయ్య

మరి తే వొడ్డా : ఎక్కడ బడితే అక్కడ దొరికేవీ, ఎవరికి బడితే వారికి బచ్చేవీ నంది పువ్వులు. నీకోసం అయితే ఏడురకాల పువ్వులూ తేస్తా - ఏడు సముద్రాలూ దాదైనా నరే, పాడు రాక్షసుణ్ణి చంపేనా నరే !

[ఇద్దరూ నవ్వుతారు]

వీరభక్తు

కతల్లో ఏడువారాల నగల్గా :

గోపయ్య

అవును. నీ కోసం ఏదైనా చేస్తాను.

వీరమ్మ

నేనూ అంతే! మా అయ్యతరవాత నువ్వే నాకు!

శృష్టకృత్రి నాటికలు

గోపయ్య

నాకు అయ్యా అమ్మా లేరుగనక అన్నీ నువ్వే !

వీరమ్మ

నువ్వలా అంటే ఏడుపొస్తుంది నాకు. నాకు మాత్రం : నిద్రలో
తున్నప్పుడు కూడా కళ్లో కొచ్చి—

గోపయ్య

మేలుకున్నప్పుడు వెనకాలే నడిచిన ట్టుండి -

వీరమ్మ

అలికిడైతే ఉలికిపడి, గుమ్మందగ్గిరికి పరుగెత్తుకొచ్చి -

గోపయ్య

అడుగు చప్పుడైతే, గుండె గొంతుకులో కొచ్చి -

వీరమ్మ

నిజమే నుమా : వెయ్యి అడుగుల చప్పుళ్ళలో ఇష్టమైన
వాళ్ళని ఇట్టే పసికట్టవచ్చు. అయ్య అడుగులూ నీ అడుగులూ మరీవి.

గోపయ్య

మరి వీళ్ళలో తేడా :

వీరమ్మ

అయ్యవి - “అమ్మా : నే నొస్తున్నానురా : నీకేం ఫరవా
లేదు” అన్నట్లు స్తాయి. నీవి- “త్వరగా ఎదురురా : ఎంతసేపు కని
పెట్టి ఉండను” అన్నట్లుంటాయి. అవునా :

శృష్టకృత్రి నాటికలు

మరోగొంతు

అవును మరి : గోపయ్యకుమాత్రం ఎవరున్నారు ? తండ్రి కూతురూ అల్లుడూ కలిసుంటారు.

ఇంకోగొంతు

ఏదో అన్నాను - వాళ్ళిద్దరి పెళ్ళి కళ్ళారా చూస్తానో లేదో అని :

వేణువు

ఏమో మరి : వీరమ్మను వాడు చూడకపోయినా, వాడి మనస్సులో దూరింది మరి :

ఏరు

ఎవరి మనస్సులో ?

వేణువు

కొండయ్య మనస్సులో. వాడు వెనక ఎప్పుడో పుడితే, రావణాసురుడు ఆయి ఉండేవాడు. వాడి అందానికి తగిన గుణం. గుణానికి తగిన అందం. వాడిచూపు గొంగళి పురుగులా ఉంటుంది. వాడి నవ్వు తేలు కొండీలా ఉంటుంది.

ఏరు

అమ్మ బాబోయ్ :

వేణువు

అచూకీ తీకాడు వాడు వీర మ్మోవరో : బయలుదేరి ఇబ్బొస్తున్నాడు. కూనరాగం తీస్తూ ముక్కుతో. వాడిపాట కూలా : నాగుండె గుభేలుమంది. వాడొస్తున్నాడని నే నరిచరిచి చెప్పాను వీరమ్మతో.

సరిగ్గా సరిగ్గా సరిగ్గా సరిగ్గా సరిగ్గా సరిగ్గా సరిగ్గా సరిగ్గా సరిగ్గా సరిగ్గా

వీరు

అమ్మయ్యా : నాకు ముచ్చెమటలా పోస్తున్నాయి.

శ్రీ శైవ్య

వాస్తున్నదూ : కొండ యొస్తున్నదూ :

వాస్తున్నదూ ! దొర వాస్తున్నదూ !

ముస్సాబు చేసుకొని వస్తాడటా :

రంతే వేస్తు అచ్చోనిన అబోతులా.

జరిగిన దేక కారు నల్ల యెనుబోతులా :

వంకర మీసాల్ రెండు రెండు చేతులా

తిప్పుకొంటు, రొప్పుకొంటు, చీంబోతులా

వాస్తున్నాడూ !

అంగలేసు కొన్నుంటె రాకాసిరా !

దొంగచూపు చూస్తుంటే దోబూచిరా ! వాడి.

దొంగచూపు చూస్తుంటే

నంగి నవ్వు చూస్తుంటే -

బెంగళేసు కొస్తుంది - విశాచిరా :

వాస్తున్నాడూ !

బంతిపూలు భామకోసం తెస్తున్నాడూ - శే

మంతిపూలు మగువకోసం తెస్తున్నాడూ - ఆ

దొంతర పట్టసుకొని

లాంతర కళ్ళేసుకొని

జంతికలూ జీళ్లు పట్టుకొస్తున్నాడూ ! వొస్తున్నాడూ !

వాడిల్లు వల్లకాదు గానూ ! వాడు నా నీడలోనే చతికిలబడ్డా డిక్కడ. వెళపెళ్ళాడే గంజిమడతలు తలకూ మొలకూ కట్టుకొని, కిర్రు చెప్పలూ పొన్నుకర్రా తానూ ఇక్కడే రెడ్డిగం వేసుకున్నాడే ! వేసుకొని, ఏదో మొరగడం మొదలెట్టాడు.

కొండయ్య

ఇక్కడ బైలాయినా : ఏదీ పొగకు : ఆ : రొండిలో ఉంది. ఈవేళ మూరెడు చుట్ట ముట్టిస్తా....వచ్చు : [చుట్టకాల్చిన చప్పుడు] ....చూద్దాం. గోపిగాడికోసం వచ్చేవేళయిందేమో : మనకి పిల్లం గోవి ఉదదం చేతకాదే : ఈలపాట కాస్త వచ్చు. ఓ మాట మది డమ్మ జాతరలో కత్తిసాముకాడ ఈలపాట పాడేను. అందరూ - "ఈరుకో : అమ్మవారికి తలనొ ప్పొస్తుం" దన్నారు....ఆ : ఆ : అదిగో : ఆ పిల్లే : ఆ పిల్లే - తప్పదు. ఆ మయపుకాడ చెట్లల్లో నిల బడితే, మేగంలో మెరు పనుకున్నా. చెట్లకుల నందుల్లోంచి జారే వెలు గనుకున్నా : మల్లెతీ గనుకున్నా : మామిడికొ మ్మనుకున్నా : ఏదె నా అనుకున్నా : బలేపాట పాడుతూ వచ్చేస్తోంది. రానీ : రానీ :

చీరము

[పాట అంతకంతకు దగ్గరగా]

పెరటిలోని గన్నేర : పెదిమి విరిచి నవ్వేవు :

కోరడీలో గోరింట : కోవగించి చూపేవు :

తెలుసా నాగుట్టు ?

కృష్ణశాస్త్రి నాటికలు

తొండయ్య

ఒకరోజు, ఈ బళ్ళాష్ట్రా వహ్మాయ్! వెంకటేశతో చెప్పి, ఈ పడిగివది.... [కైరళేశ్వర అంతు - శర్మిష్ఠాత్మ-స్మృత్యు]

భీష్మము

కొండయ్య వెళ్ళాడు; గోపయ్య వచ్చాడు. గోపయ్య, వీరమ్మా కూర్చుని, కొండయ్య ఇచ్చిన ఇంటికలూ, జీప్సో తిన్నాడు.

విశ్వు

తినకుండా ఉండవలసింది.

పేదలమ్మ

పాపం : వాళ్ళ కేం తెలుసు, వాడి కుసిద్దం : నీలాగా నాలాగా పెరిగారు వెర్రివాళ్ళు. వాడు వొదిలిన పువ్వులుమాత్రం పెట్టుకోలేదు వీరమ్మ. గోపయ్య తెచ్చిన గోరింటలు తురుముకుంది కొప్పులో, దూరాన పొదచాటునుంచి చూస్తూనే ఉన్నా డా రావతూనుడు.

ఏరు

వాడి వాళ్ళ మండిపోను :

వేణువు

నిజంగా ఒళ్ళు మండిపోయి, క్రిర్రు చెప్పలతోడు మరీ క్రిర్రు
మంటూంటే, ఊరివెళ్ళ దారితీశాడు.

ఏర్ప

ఏమిటో బాబూ : భయం వేస్తుంది ఈ కథ వింటూంటే.

*****

భృష్టకావ్రీ నాటికలు

తుమ్మెదా ! తుమ్మెదా ! తుమ్మెదా !

ఊరెళ్ళి పోతావ ? తుమ్మెదా !

దూరాలె పోతావ ? తుమ్మెదా !

ఊరెళ్ళి పోతావ ? దూరాలె పోతావ ?

తుమ్మెదా ! తుమ్మెదా ! తుమ్మెదా !

వన్నెల్ల చిలకనూ తుమ్మెదా !

వదిలేసి పోతావ ? తుమ్మెదా !

వన్నెల్ల చిలకనూ వదిలేసి పోతావ ? తుమ్మెదా !

మళ్ళీ వచ్చేలోగ తుమ్మెదా !

వెళ్ళి వచ్చేలోగ తుమ్మెదా !

మళ్ళీ వచ్చేలోగ వెళ్ళి వచ్చేలోగ తుమ్మెదా !

ఏమైపోతాదా తుమ్మెదా !

ఎళ్ళొద్దు ఎళ్ళొద్దు తుమ్మెదా !

ఏమైపోతాదా ఎళ్ళొద్దు ! ఎళ్ళొద్దు ! తుమ్మెదా !

చెట్టగలీ వీ నై తుమ్మెదా ! గూఠ

పిట్టే మోతాదా తుమ్మెదా !

చిలకే మోతాదా ? మొలకే మోతాదా ?

యెళ్ళొద్దు యెళ్ళొద్దు యెళ్ళొద్దు !

ఏరు

వినిపించుకోకుండా వెళ్ళిపోయాదా ?

*****

వేణువు

అః వెళ్ళనూ వెళ్ళాడు. ఇంతలో కుప్ప నూర్పు లొచ్చాయి.
వెంకటేశు పనిచేస్తున్న పొలంలో కుప్పలు మారుస్తున్నారు.

(నూర్పుల పాట)

ఎద్దులైతే తొక్కేశాయీ : యెన్నులా పొడు గెక్కేశాయీ :
దున్నలైతే తొక్కేశాయీ : దిన్నెలా పొడు గెక్కేశాయీ :

పొలియో : పొలియో : పొలియో :

వొలియో : వొలియో : వొలియో :

రార పైరగాలి దారీ స్వారి చేస్తూ. ||పొలియో పొలియో||

పొలి పొలి పొలి పొలి పొలియో :

వొలి వొలి వొలి వొలి వొలియో :

గలగల సందల కులుకులో - తళతళ అందెల తళకులో

పిలిచిన పరువున బిరబిర తొరతొర

రావయో : రావయో : ||రారపైరగాలి దారీ||

కామమ యెత్తే పల్లక - రామయ పట్టే పల్లక-

గాలికి ఎదురుగ ఎత్తితే, వాచుగ వీచుగ ఎత్తితే,

రాలెను నేలకు జలజల జలజల

రాసులూ : రాసులూ :

వేణువు

వీరమ్మ వేపచెట్టు వీడలో వెల్లావుమీద ఒరిగి, వింటూ విలు
చుంది - నూర్పుల పాట. అంతలో గోపయ్యమాట మనస్సులో

*****

వీరమ్మ

అవేం మాట అండి : మా అయ్యవస్తే వస్తా :

కొండయ్య

నరేలే! చూద్దాంగాని! ఈవేళ ఈ పువ్వులుమాత్రం నేనే
నీ కొప్పులో పెట్టాలి. ఈ అడ్లు నేనే తినిపించాలి. [ఁవ్వుతూ] నేను
కొరి కివ్వనులే : నువ్వే కొరి కియ్యి :

వీరమ్మ

చాలెండి :

కొండయ్య

ఇవాళ అలా వీలులేదు.

వీరమ్మ

దగ్గరగా రా కండి : ....చీ : ముట్టుకోకు, ఫో :

కొండయ్య

హుష్ : మాట్లాడకు. ఇక్కడెవరూ లేరులే :

[కొండయ్య కసరు కాట్లూ - “అయ్యో అయ్యో”,
“గోపయ్యో” అని వీరమ్మ కేకలూ విసబడతాయి. పెద్ద ఈదర
గాలీ, ఈదరగాలీ ఈలలూ, దూరాన ఉరుములూనూ]

వేణువు

[ఁట్టిగా] ఇంకేముంది? ఆ ఘోరం చూసి, నా గుండెలు
పెల్లగించుకు పోయాయి. భూమిని బద్దలు చేసుకుని, నా మొలకలు
బల్లెల్లాగా పైకి దూసుకువచ్చి నిలుచున్నాయి. ఎన్నాళ్లుగానో నాలో

ఉరుములు ఉరుములు ఉరుములు ఉరుములు ఉరుములు ఉరుములు ఉరుములు ఉరుములు ఉరుములు ఉరుములు

కృష్ణకావ్య నాటికలు

కాపురమున్న నాగేంద్రుడు, బుస్సుమంటూ పైకి దూసుకునివచ్చి, కొండయ్యని కాటందుకున్నాడు. ఇంతలో ఫెళఫెళా ఫెళఫెళామని ఆకాశం బద్దలైంది. ఒక మెరుపు మెరిసి, కళ్ళు విప్పి చూతునుగదా-మన వీరమ్మ కట్టెలా పడి ఉంది, పిడుగు పాటుకి. మరొక చిటికెలో వెంకటేశు నచ్చి, కన్న బిడ్డమీద పడిపోయాడు -

ఏరు

[ఏడుస్తూ] వాద్దు వాద్దు : ఇంక వినలేను.

వేణువు

నేను చెప్పనూ లేను. ఆ చిన్నికల్లి తండ్రి వెంకటేశు -

అయ్యో అని యేడ్చెను - ఇటు

లయే నని ఏడ్చెను :

ఆ బంగారు బొమ్మకొస మలవికాని దుఃఖంతో,

అలవికాని దుఃఖంతో, ఆ మూసిన చీకట్లో -

అయ్యో అని ఏడ్చెను....

కొన ఊపిరి ఉండేమో : ముకుపుటముల వేలుంచి,

కొంతవేడి కల దనుకొని, కూతుమేన చేయుంచి,

గుండెపైన చెవియుంచి, మోమున మో మానించి,

కుమిలి కుమిలి కుళ్ళి కుళ్ళి గోలుగోలు మని ఏడ్చెను-

అయ్యో అని ఏడ్చెను....

ఇదిగోకావ్యనాటికలు

ప్రాణ మెడలి పడిఉన్నా ప్రాణమైన తన కూతురు
చూసి చూసి చూడలేక, చూడలేక చూసి చూసి,
ప్రాణ మిచ్చి తన పట్టిని బ్రతికించనె లేనని
కుమిలి కుమిలి కుళ్ళి కుళ్ళి గోలుగోలుమని ఏడ్చెను-

అయ్యో అని ఏడ్చెను....

తన్ను చూసి తా నేడ్చెను, తా నేడ్చెను తోట చూసి,
తోట చూసి తన్ను చూసి గూటగూట పులు గేడ్చెను-
చిన్నితల్లి ఇక మసలని చీకటింటి కేసి చూసి
కుమిలి కుమిలి కుళ్ళి కుళ్ళి గోలుగోలు మని ఏడ్చెను-

అయ్యో అని ఏడ్చెను....

కన్న బిడ్డ మనసులోన ఎన్నికోర్కెలుండేవో !
చిట్టికి ఈ బతుకంటే ఎట్టి ఆశలుండేవో !
తలచి తలచి తలవలేక, తలవలేక తలచి తలచి,
కుమిలి కుమిలి కుళ్ళి కుళ్ళి గోలుగోలు మని ఏడ్చెను-

అయ్యో అని ఏడ్చెను....

[అందరూ ఏడ్చే ధ్వనులు]

కవి

తుదిదాకా ఆ కన్నీయ కథ ఎలాగ చెప్పిందో -
వెదురు వెదురు కణుపు కణుపు వెక్కి వెక్కి
యేడ్చెను !

*****

కృష్ణకావ్య నాటికలు

కథ తుది వచ్చేసరికి కరిగిపోయి కరిగిపోయి

పొదను చూపి ఏ రేడ్చెను..పొద ఏడ్చెను ఏటి జూసి...

[క్షణం నిశ్శబ్దం.....పాడుగాటి నిట్టూర్పు...పూర్తిగా నిశ్శబ్దం]

కవి

.అల్లదిగో: ఆ పుంతమలుపున. ఆ తోపు వెనకాల. తొంగి చూసే గుడి చూశావా? అందులో వీరమ్మ కన్నెపేరంటాలు దేవతై వెలిసింది. ఈ గ్రామంలోని కన్నె లందరినీ ఆ వీరమ్మే కాపాడు తుంది. ప్రతి మామ పున్నమికి వీరమ్మ పేరంటాల్ని ప్రజలంతా పసుపు కుంకంలో ఓలలాడిస్తారు.

ఒక గొంతు

గోపయ్య ఏమయాదో :

కవి

ఏమో! వేణుకుంజం ఏటితో చెప్పలేదు.

*****

